

Koltasaamelaisten turvallisuuden kokemus
Turvallisuuden rakentuminen geopolitiisessa epävarmuudessa

Jukka Tarkiainen
Pro Gradu -tutkielma
Arktinen maailmanpolitiikka
Lapin yliopisto
Syksy 2025

Lapin yliopisto

Tiedekunta: yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Kolttasaamelaisten turvallisuuden kokemus – Turvallisuuden rakentuminen geopoliittisessa epävarmuudessa

Tekijä: Jukka Tarkiainen

Koulutusohjelma/oppiaine: Arktinen maailmanpolitiikka

Työn laji: Pro Gradu -tutkielma / Maisteritutkielma

Sivumäärä: 60 s, 1 liite

Tiivistelmä:

Tutkimus tarkastelee Suomessa Inarin kunnassa asuvien kolttasaamelaisten turvallisuuden tunnetta Ukrainan sodan aikaisessa maailmantilanteessa hyödyntäen inhimillisen turvallisuuden ja rajatutkimuksen viitekehyksiä. Tavoitteena oli selvittää, miten kolttasaamelaiset ymmärtävät turvallisuuden ja miten muuttunut geopoliittinen tilanne sekä itärajan sulkeminen ovat vaikuttaneet heidän arkeensa, identiteettiinsä ja yhteisöllisiin suhteisiin. Aineistonkeruu toteutettiin elokuussa 2024 laadullisena haastattelututkimuksena, ja aineisto koostui kahdeksasta puolistrukturoidusta haastattelusta. Analyysi perustui teemoitteluun ja fenomenologiseen lähestymistapaan, joka korosti tutkittavien omia kokemuksia ja niille annettuja merkityksiä.

Tulosten mukaan kolttasaamelaisten turvallisuuskäsitys on moniulotteinen ja rakentuu fyysisistä, taloudellisista, kulttuurisista, ympäristöllisistä ja digitaalisista ulottuvuuksista. Tärkeimmiksi nousivat kulttuurinen jatkuvuus, perinteisten elinkeinojen säilyminen ja yhteisön sisäinen tuki. Ukrainan sota on lisännyt epävarmuutta, erityisesti ruokaturvan, omavaraisuuden ja taloudellisen vakauden suhteen. Vanhempi sukupolvi painotti perustarpeiden turvaamista ja toi esiin toisen maailmansodan aikaisia muistoja evakuoinneista ja alueiden menetyksistä, jotka ovat jättäneet jälkensä kolttasaamelaisten kollektiiviseen kokemukseen. Nämä muistot nousivat esiin nykyisen sodan kontekstissa, vahvistaen epävarmuuden tunnetta ja

huolta oman yhteisön tulevaisuudesta, kun taas nuoremmat korostivat digitaalisen turvallisuuden ja rajojen merkitystä.

Itärajan sulkeminen koettiin samanaikaisesti suojaavana ja kulttuurisesti rajoittavana – erityisesti yhteydet Venäjän puolella asuviin sukulaisiin ja asiantuntijaverkostoihin katkesivat, mikä herätti huolta kulttuurisen vuorovaikutuksen tulevaisuudesta. Epävarmuuden kasvaessa monet kertoivat lisänneensä omavaraisuutta metsästämällä, kalastamalla ja säilömällä ruokaa. Samalla yhteisön sisäinen tuki ja jaettu historia vahvistivat yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Tutkimus osoittaa, että kolttasaamelaisten turvallisuudentunne rakentuu globaalien kriisien ja paikallisten kokemusten vuorovaikutuksessa. Yhteisön kulttuurinen resilienssi, joka ilmenee arjen sopeutumisessa, jaetussa muistissa ja keskinäisessä tukemisessa, toimii keskeisenä selviytymisresurssina muuttuvassa maailmantilanteessa. Samalla se vahvistaa kolttasaamelaisten mahdollisuutta määritellä oma tulevaisuutensa ja säilyttää kulttuurinen jatkuvuutensa epävarmuuden keskellä.

Avainsanat: kolttasaamelaiset, geopolitiikka, inhimillinen turvallisuus, alkuperäiskansat

x Tutkielma ei sisällä muita kuin tekijän omia henkilötietoja.

University of Lapland

Faculty: Faculty of Social Sciences

Title: The Skolt Sámi Experience of Security – Constructing Security in Geopolitical Uncertainty

Author: Jukka Tarkiainen

Degree Programme/Discipline: Arctic World Politics

Type of Work: Master's Thesis

Number of Pages: 60 pages, 1 appendix

Year: 2025

Abstract:

This study examines the sense of security among the Skolt Sámi residing in the municipality of Inari, Finland, in the context of the global situation shaped by the war in Ukraine. The research draws on the frameworks of human security and border studies. The aim was to explore how the Skolt Sámi understand security and how the changing geopolitical situation and the closure of the eastern border have affected their everyday lives, identities, and communal relationships. Data collection was conducted in August 2024 through qualitative interviews, comprising eight semi-structured interviews. The analysis was based on thematic coding and a phenomenological approach, emphasizing the participants' lived experiences and the meanings they attach to them.

The results indicate that the Skolt Sámi conception of security is multidimensional, consisting of physical, economic, cultural, environmental, and digital aspects. The most significant factors were cultural continuity, the preservation of traditional livelihoods, and internal community support. The war in Ukraine has heightened uncertainty, particularly regarding food security, self-sufficiency, and economic stability. The older generation emphasized the securing of basic needs and recalled memories of evacuations and territorial losses during World War II, which have left a mark on the collective memory of the Skolt Sámi. These

memories resurfaced in the context of the current war, reinforcing feelings of uncertainty and concern for the future of their community, while younger participants highlighted the importance of digital security and the role of borders.

The closure of the eastern border was experienced as both protective and culturally limiting – particularly due to the severed ties with relatives and expert networks on the Russian side, which raised concerns about the future of cultural exchange. Amid growing uncertainty, many reported increasing their self-sufficiency by hunting, fishing, and preserving food. At the same time, internal community support and shared history strengthened the sense of belonging.

The study demonstrates that the Skolt Sámi sense of security is shaped by the interaction between global crises and local experiences. The community's cultural resilience—manifested in everyday adaptability, collective memory, and mutual support—serves as a key resource for coping in a changing global context. At the same time, it reinforces the Skolt Sámi's ability to define their own future and to preserve their cultural continuity in the face of uncertainty.

Keywords: Skolt Sámi, geopolitics, human security, Indigenous peoples

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tausta ja tutkimuskohde	1
1.2 Tutkimuksen tarkoitus, tutkimuskysymykset ja tutkimusasetelma	4
1.2.1 Tutkimuksen tarkoitus	4
1.2.2 Tutkimuskysymykset	5
1.2.3 Tutkimusasetelma	5
1.3 Tutkimuksen rakenne	7
2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	9
2.1 Aikaisempi tutkimus	9
2.2 Turvallisuus käsitteenä	12
2.3 Inhimillinen turvallisuus	14
2.4 Rajatutkimus	15
2.4.1 Rajojen monimuotoisuus	16
2.4.2 Rajatutkimuksen kehitys	16
2.4.3 Rajojen rakentuminen	18
3 TURVALLISUUSYMPÄRISTÖ	20
3.1 Turvallisuusympäristön muutokset	20
3.2 Turvallisuus arktisella alueella	22
3.3 Koltasaamelaisten rajamuutokset	24
4 TUTKIMUKSEN AINEISTO JA MENETELMÄT	27
4.1 Tutkimuksen rajaus	27
4.2 Tutkimusote	27
4.3 Aineisto	28
4.4 Aineiston luokittelu ja analyysi	29
4.5 Tutkimuksen eettisyys	30
5 TULOSTEN ANALYYSI	32
5.1 Yleiskuvaus tutkimusaineistosta	32
5.2 Tulosten tarkempi analyysi teemoittain	32
5.2.1 Koltasaamelaisten turvallisuuskäsitys	33
5.2.2 Taloudellinen epävarmuus	36
5.2.3 Ruoan saatavuus ja omavaraisuus	38
5.2.4 Terveysteen liittyvät kokemukset	40
5.2.5 Huoli ympäristöstä	41
5.2.6 Arjen epävarmuudet	43

5.2.7 Yhteisön luottamus ja tuki	45
5.2.8 Poliittinen ympäristö.....	47
5.2.9 Rajojen jakama arki	49
5.3 Keskeiset tulokset	51
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	53
6.1 Kolttsaamelaisten turvallisuuskäsitys	53
6.2 Rajat.....	54
6.3 Sukupolvierot	55
6.4 Yhteisöllinen resilienssi	56
6.5 Menetelmien tarkastelu.....	57
6.6 Tutkimuskysymysten tarkastelu	57
6.7 Pohdinta	58
LÄHTEET	61
LIITE 1	73

1 JOHDANTO

Viime vuosien globaalit kriisit ja geopoliittiset jännitteet ovat tuoneet valtioiden rajat näkyviksi ja konkreettisiksi tavoilla, joita ei ole vähään aikaan Euroopassa nähty. Ensin koronaviruspandemia aiheutti laajamittaisia rajojen sulkemisia ja liikkumisrajoituksia, jotka vaikuttivat sekä kansainväliseen liikkuvuuteen että rajaseuduilla elävien ihmisten arkeen. Tämän jälkeen Ukrainan sodan laajeneminen vahvisti entisestään rajojen merkitystä osana valtioiden kansallista turvallisuutta. Nämä tapahtumat ovat osoittaneet, että rajat eivät ole vain hallinnollisia viivoja kartoilla, vaan ne voivat muuttua nopeasti esteiksi, jotka vaikuttavat ihmisten kokemuksiin turvallisuudesta, liikkumisesta ja kuulumisesta. Näiden muutosten seuraukset voivat olla erityisen merkittäviä rajaseudulla eläville alkuperäiskansoille, kuten kolttasaamelaisille, joiden elämään rajat ovat kytkeytyneet monitasoisesti jo vuosisatojen ajan.

Tutkimukseni tarkastelee Ukrainan sodan vaikutuksia kolttasaamelaisten turvallisuuden kokemuksiin. Olen kolttasaamelainen, ja oma kokemukseni on ollut keskeinen syy siihen, miksi kiinnostuin tutkimaan tätä aihetta. Suunnittelimme sulkulaisteni kanssa vierailua Suonikylään, kolttasaamelaisten entiselle asuinalueelle Venäjän puolelle. Matka kuitenkin peruuntui ensin koronaviruspandemian ja myöhemmin Ukrainan sodan laajenemisen vuoksi asetettujen rajoitusten takia. Nämä tapahtumat herättivät pohtimaan, kuinka globaalit kriisit ja geopoliittiset jännitteet voivat vaikuttaa myös sellaisilla alueilla, jotka sijaitsevat kaukana konfliktien keskuksista – heijastuen alkuperäiskansojen arkeen ja turvallisuuden kokemuksiin.

1.1 Tutkimuksen tausta ja tutkimuskohde

Venäjän hyökkäys Ukrainaan vuonna 2014 ja sen laajeneminen vuonna 2022 täysimittaiseksi sodaksi korostivat Suomen itärajan merkitystä sekä kansalliselle että Euroopan turvallisuudelle (Haavisto 2022; Valtioneuvosto 2022). Tapahtumat Ukrainassa lisäsivät myös Suomen huolta alueellisesta vakaudestaan ja vahvistaakseen omaa kansallista turvallisuuttaan Suomi liittyi Pohjois-Atlantin liittoon (NATO – North Atlantic Treaty Organization) vuonna 2023 (European Union 2024; Nato 2025; Puolustusministeriö 2024; Valtioneuvosto 2023a). Myöhemmin loppuvuodesta 2023 Venäjän hyökkäyssodan vaikutukset ulottuivat konkreettisesti myös Suomen itärajalle aivan pohjoiseen asti. Tämä ilmeni välineellistettynä maahantulona,

jossa Venäjän viranomaiset ohjasivat järjestelmällisesti Suomen rajan yli kolmannen maan kansalaisia. (Valtioneuvosto 2023b). Tilanne johti Suomen ja Venäjän välisen rajan sulkemiseen ja kiristyneisiin turvallisuustoimiin, jotka ovat vaikuttaneet merkittävästi rajaturvallisuuteen ja maahantulon hallintaan valtakunnan itäisellä raja-alueella (Sisäministeriö 2023a; Rajavartiolaitos 2024; Sisäministeriö 2025). Turvallisuuspoliittiset muutokset ja rajapolitiikan kiristyminen ovat vaikuttaneet myös raja-alueen asukkaiden liikkumiseen ja rajat ylittävään yhteyksiin.

Raja on monitahoinen käsite, joka rakentuu sekä fyysisistä että symbolisista merkityksistä. Se ei ainoastaan määrittele valtioiden suvereniteettia, vaan vaikuttaa myös ihmisten liikkumiseen, identiteettiin ja turvallisuuden kokemukseen. Rajat eivät ole staattisia, vaan ne muovautuvat jatkuvasti geopoliittisten ja sosiaalisten tekijöiden vaikutuksesta. (Paasi 1999, 670–671.) Rajat voivat vaikuttaa myös identiteettiin. Kansallisen, etnisen, kielellisen tai uskonnollisen ryhmän käsitys omasta identiteetistään muodostuu vuorovaikutuksessa toisiin ryhmiin ja ulkopuolisiin yhteisöihin. (Assmuth 2012, 295.) Erityisesti alkuperäiskansoille, kuten saamelaisille, rajat ovat muovautuneet historian saatossa tavalla, joka on vaikuttanut heidän elinympäristöönsä ja kulttuuriseen jatkuvuuteensa. Rajojen vedot ovat katkaisseet yhteyksiä, siirtäneet kyliä, ja vaikeuttaneet perinteisten kulkureittien käyttöä. (Aikio 2010, 196; Lehtola 2015, 29–53.) Viimeaikaiset tapahtumat ovat osoittaneet, että rajojen merkitys voi muuttua nopeasti geopoliittisten jännitteiden seurauksena, mikä on näkynyt erityisesti Suomen ja Venäjän välisten suhteiden kiristymisenä. Tämä kehitys on vaikuttanut merkittävästi arktisen alueen oikeudellisiin, poliittisiin ja sosiaalisiin olosuhteisiin. (Koivurova ym. 2022, 10–18.)

Koltasaamelaisten yhteisö on ollut erityisen altis rajojen muutoksille, sillä heidän perinteiset asuinalueensa ylittävät nykyiset valtiorajat. Valtiolliset rajavedot ovat muovanneet koltasaamelaisten historiaa jo vuosisatojen ajan. Nämä rajamuutokset ovat vaikuttaneet heidän elinkeinoihinsa, liikkumiseensa ja yhteisörakenteeseensa. (Aikio 2010, 191; Lehtola 2015, 44–52, 108–113.) Ukrainan sodan laajeneminen vuonna 2022 on lisännyt huolta koltasaamelaisten keskuudessa, sillä muuttunut geopoliittinen tilanne ja kiristynyt turvallisuusilma-piiri ovat herättäneet kysymyksiä heidän oikeuksiensa, kulttuurisen jatkuvuutensa ja tulevaisuutensa turvaamisesta.

Historiallisesti kolttasaamelaisten elinalueet ovat olleet Suomen ja Norjan koillisosissa sekä Venäjällä Kuolan niemimaalla. 1800-luvun alussa tällä alueella oli seitsemän kolttakylää, jotka olivat Näätämö, Paatsjoki, Petsamo, Muotka, Suonikylä, Nuortijärvi ja Hirvasjärvi. Kolttasaamelaisten perinteinen elämäntapa perustui vuotuismuuttojärjestelmään, mutta valtionrajojen vetäminen ja kolttakyläiden eli siidojen hajottaminen estivät perinteisen liikkumisen. Esimerkiksi vuoden 1826 rajanvedossa Näätämön siidan alue liitettiin Norjaan. Tarton rauhassa vuonna 1920 Paatsjoen, Petsamon ja Suonikylän siidat liitettiin Suomeen, kun taas Muotkan, Nuortijärven ja Hirvaan siidat jäivät Neuvostoliittoon. (Lehtola 2015, 108–113; Valtonen & Juutinen 2024, 17–34.) Moskovian välirauhansopimuksen seurauksena vuonna 1944 Suomi menetti Petsamon alueen Neuvostoliitolle. Tämän seurauksena Petsamon alueen kolttasaamelaiset evakuoitiin Suomeen ja asutettiin Inarin kunnan koillisosiin. (Lehtola 2009)

Kylmän sodan aikana 1947–1991 Suomen ja Neuvostoliiton rajan ylittäminen oli mahdollista vain rajoitetusti. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen vuonna 1991 Suomen itäraja avautui hiljalleen matkustamiselle (Himberg 2008; Niiranen 2013; Ritvanen 2021, 39–42), mikä mahdollisti myös kolttasaamelaisten vierailut historiallisilla sukualueillaan. Tämä kehitys katkesi kuitenkin koronaviruspandemian aiheuttamien rajoitusten alkamisen myötä vuonna 2020 (Marin 2020). Sitten Venäjän sota Ukrainassa laajeni täysimittaiseksi hyökkäyssodaksi vuonna 2022, mikä on muuttanut Suomen ja Venäjän rajapolitiikkaa entisestään. Venäjän käynnistämän välineellistetyn maahantulon seurauksena Suomi sulki itärajan henkilöliikenteeltä joulukuussa 2023. Tämän jälkeen sulkua jatkettiin määräajoin uusituilla päätöksillä, kunnes huhtikuussa 2024 itäraja päätettiin pitää kiinni toistaiseksi. (Valtioneuvosto 2024a.) Elokuussa 2025 itäraja on edelleen suljettuna (Valtioneuvosto 2025).

Sodan myötä Euroopan poliittinen ja turvallisuustilanne ovat muuttuneet merkittävästi (Kallas 2025), ja nämä muutokset ovat ulottuneet myös paikallisyhteisöihin, kuten kolttasaamelaisiin. Kolttasaamelaisten elämä on historiallisesti ollut sidoksissa valtioiden rajoihin (Lehtola 2015, 44–52, 108–113), ja rajapolitiikan muutokset heijastuvat heidän identiteettiinsä sekä turvallisuuden kokemukseen (Paasi 1999, 670–675.) Identiteettiin ja turvallisuuteen kohdistuvat turvallisuuspoliittiset vaikutukset voidaan siten nähdä osana laajempaa keskustelua alkuperäiskansojen oikeuksien ja turvallisuuden toteutumisesta nykyisessä, geopolittisesti jännittyneessä tilanteessa. Turvallisuuspoliittiset kehityskulut eivät rajoitu ainoastaan

valtiolliseen tasoon, vaan ne ulottuvat myös arjen kokemuksiin. (Paasi 1999, 670–675.) Eri-tyisesti rajaseuduilla elävien alkuperäiskansojen, kuten kolttasaamelaisten, mahdollisuudet säilyttää kulttuurinsa ja yhteytensä perinteisiin alueisiin voivat muuttua entistä haavoittuvimmaksi tilanteessa, jossa rajojen merkitys ja käyttö muuttuvat.

Yhdistyneiden kansakuntien julistus korostaa alkuperäiskansojen oikeutta kulttuuriseen jatkuvuuteen ja yhteyttä omiin alueisiin, mutta geopoliittinen epävakaus voi haastaa näiden oikeuksien toteutumista (United Nations 2007). Tällaisessa tilanteessa on tärkeää tarkastella, miten paikalliset kokemukset ja laajemmat kansainväliset kehykset kietoutuvat toisiinsa – erityisesti alkuperäiskansojen näkökulmasta.

1.2 Tutkimuksen tarkoitus, tutkimuskysymykset ja tutkimusasetelma

1.2.1 Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimuksessa tarkastellaan kolttasaamelaisten kokemuksia muuttuneessa turvallisuustilanteessa, jossa Ukrainan sodan ja rajapolitiikan kiristymisen seuraukset ovat kohdistuneet erityisesti Suomen itärajalla eläviin yhteisöihin. Kolttasaamelaisten arkeen vaikuttavat sekä fyysisen rajan rajoitukset että laajemmat turvallisuuteen ja identiteettiin liittyvät kysymykset.

Tutkimuksen keskeinen tavoite on selvittää, miten kolttasaamelaiset määrittelevät turvallisuuden käsitteen ja mitä se heille merkitsee. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan, miten itärajan sulkeminen ja Ukrainan sodasta johtuneet muutokset ovat muokanneet kolttasaamelaisten arkista turvallisuutta, yhteisöllisyyttä ja identiteettiä. Näiden havaintojen kautta pyritään ymmärtämään, miten fyysiset rajat ja laajemmat yhteiskunnalliset muutokset muokkaavat kolttasaamelaisten turvallisuuden kokemusta.

Ajankohtaisten rajapoliittisten muutosten ja globaalien kriisien valossa on tärkeää tarkastella, millaisia seurauksia kansainvälisillä tapahtumilla voi olla pienten vähemmistöyhteisöjen näkökulmasta. Kolttasaamelaisten yhteisön kautta voidaan havainnollistaa myös laajempaa ilmiötä siitä, miten geopoliittiset konfliktit ja turvallisuuspoliittiset muutokset vaikuttavat muihinkin rajaseuduilla asuviin vähemmistöasemassa oleviin alkuperäiskansoihin. Kolttasaamelaisten kokemukset tarjoavat esimerkin siitä, kuinka paikallisesti koettu turvallisuus

heijastaa laajempia kysymyksiä alkuperäiskansojen asemasta, oikeuksista ja turvallisuuden rakentumisesta jatkuvasti muuttuvassa maailmantilanteessa.

1.2.2 Tutkimuskysymykset

Tutkimus pyrkii vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten kolttasaamelaiset ymmärtävät turvallisuuden ja mitä se merkitsee heidän yhteisölleen?
2. Miten Ukrainan sota ja rajan sulkeminen ovat vaikuttaneet kolttasaamelaisten turvallisuuden kokemukseen ja arkeen?

Tutkimuskysymysten avulla tarkastellaan kolttasaamelaisten omia kokemuksia ja tulkintoja turvallisuudesta. Ensimmäinen kysymys keskittyy siihen, millaisia merkityksiä turvallisuus saa niin yksilöiden henkilökohtaisissa kuin yhteisön kokemuksissa. Turvallisuus voidaan ymmärtää moniulotteisena ilmiönä, joka ulottuu fyysisen turvallisuuden lisäksi myös kulttuuriseen ja yhteisölliseen hyvinvointiin (Hoogensen Gjerv ym. 2009, 2; Sumari 2019; UNDP 1994). Toisen kysymyksen kautta tarkastellaan, miten nämä ajankohtaiset ulkoiset muutokset ovat heijastuneet kolttasaamelaisten arkeen ja turvallisuuden kokemukseen niin henkilökohtaisella kuin yhteisöllisellä tasolla.

Tutkimuskysymysten lähtökohtana on antaa tilaa kolttasaamelaisten omille näkemyksille ja kokemuksille turvallisuudesta, sen uhkista ja rakentumisesta. Näin on mahdollista nostaa esiin sellaisia yksilöllisiä, yhteisöllisiä ja kulttuurisia näkökulmia, jotka voivat jäädä vähemmälle huomiolle laajemmissa yhteiskunnallisissa keskusteluissa. Muuttuvat rajatilanteet voivat tuoda näihin kokemuksiin uusia painotuksia ja haasteita, vaikuttaen laajasti turvallisuuden kokemukseen, arkeen ja yhteisöllisiin suhteisiin.

1.2.3 Tutkimusasetelma

Tutkimus on laadullinen, ja sen aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoituja haastatteluja. Tutkimuksen aineisto koostuu haastattelumateriaalista, joka kerättiin haastatteleamalla kolttasaamelaisia henkilökohtaisesti. Haastateltavat valittiin tarkoituksellisella otannalla, jotta aineisto edustaisi laajasti eri taustoista tulevien kolttasaamelaisten

kokemuksia (Alasuutari 2011, 31–54; Juhila 2021a; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, Tuomi & Sarajärvi 2009, 93).

Aineiston analyysissä käytettiin teemoittelua (Juhila 2021b; Tuomi & Sarajärvi 2009, 34–36), jonka avulla haastatteluaineistosta tunnistettiin keskeisiä teemoja liittyen kolttsaamelaiden turvallisuuden kokemuksiin. Teemoittelu soveltui tutkimuksen tavoitteisiin, sillä sen avulla oli mahdollista nostaa esiin haastateltavien kokemuksissa toistuvia ilmiöitä ja merkityksiä, säilyttäen samalla yksilöllisten näkökulmien monimuotoisuus. Analyysissä tarkasteltiin erityisesti, miten nämä teemat liittyivät Ukrainan sodan vaikutuksiin sekä kolttsaamelaiden elämään ja arkeen. Teemojen jäsentelyssä tukeuduttiin inhimillisen turvallisuuden ulottuvuuksiin (UNDP 1994, 22–33), rajatutkimuksen näkökulmiin (Paasi 1999, 669; Wilson & Donnan 2012, 1–4) sekä fenomenologiseen lähestymistapaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34–36; Backman & Himanka 2007, 1–2).

Inhimillisen turvallisuuden käsite tarjoaa tutkimukselle kokonaisvaltaisen viitekehyksen, jonka avulla turvallisuutta voidaan jäsentää useasta eri näkökulmasta, kuten taloudellisesta, sosiaalisesta, kulttuurisesta ja yhteisöllisestä ulottuvuudesta (United Nations 2016, 7). Alkuperäiskansoja käsittelevässä tutkimuksessa tämä näkökulma mahdollistaa sen, että fyysisen turvallisuuden rinnalla tarkastellaan myös kulttuurista jatkuvuutta ja yhteisöllistä hyvinvointia. Toisin sanoen, turvallisuus nähdään myös kykynä ylläpitää kulttuurista identiteettiä ja yhteisöllistä elämää fyysisten uhkien rinnalla. (Hoogensen Gjerv ym. 2009, 6–7; Hoogensen Gjerv 2014, 58–76; Hossain ym. 2016, 4–6, 9–11.)

Rajatutkimuksen lähestymistapa tarkastelee sitä, miten rajat vaikuttavat ihmisten elämään fyysisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja poliittisesti (Paasi 1996, 17–38; Paasi 1999, 669–671; Wilson & Donnan 2012, 20–22). Tämä näkökulma on keskeinen kolttsaamelaiden kohdalla, sillä heidän perinteiset asuinalueensa ylittävät nykyiset valtiorajat, ja rajapolitiikan muutokset ovat vaikuttaneet heidän kulttuurisen identiteettinsä muotoutumiseen sekä yhteisöllisiin rakenteisiin.

Näitä kahta viitekehystä täydentää fenomenologinen lähestymistapa, joka keskittyy yksilöiden omiin kokemuksiin ja merkityksiin (Backman & Himanka 2007, 1–2; Tuomi & Sarajärvi 2009, 34–36; Jyväskylän yliopisto 2025). Fenomenologinen lähestymistapa korostaa

kokemusten merkitystä ja pyrkii lähestymään ilmiötä ilman ennalta asetettuja oletuksia. Näin voidaan tarkastella, millaisia merkityksiä kolttasaamelaiset itse liittävät muuttuvaan turvallisuustilanteeseen ja miten he kokevat sen vaikutukset arjessaan.

Tutkimuksen aineiston hankintaan liittyvä haastattelurunko laadittiin turvallisuuskäsitykseen liittyvien teemojen mukaisesti, mutta analyysivaiheessa on painotettu fenomenologisen lähestymistavan periaatteita. Näin tutkittavien omat kokemukset ja tulkinnat nousevat keskeiseen asemaan, ilman että ulkoiset viitekehykset rajaavat aineiston tulkintaa liikaa. Näiden kolmen näkökulman yhdistelmä mahdollistaa monitasoisen tarkastelun kolttasaamelaisten turvallisuuden kokemuksesta.

1.3 Tutkimuksen rakenne

Tutkimus rakentuu kuudesta pääluvusta, jotka etenevät tutkimuksen taustoittamisesta ja teoreettisesta tarkastelusta aineiston analyysiin ja johtopäätöksiin. Ensimmäinen luku toimii tutkimuksen johdantona. Siinä esitellään tutkimuksen tausta, tutkimusongelma ja tutkimuksen ajankohtaisuus, sekä määritellään tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset.

Toisessa luvussa käsitellään tutkimuksen teoreettista viitekehystä. Luku sisältää aiemman tutkimuksen ja kirjallisuustaustan esittelyn, sekä teoreettiset näkökulmat inhimillisestä turvallisuudesta ja rajatutkimuksesta. Lisäksi luvussa tarkastellaan rajojen monimuotoisuutta ja niiden ilmenemistä.

Kolmannessa luvussa tarkastellaan kolttasaamelaisten turvallisuuden historiallista ja alueellista kontekstia. Lisäksi luvussa käsitellään arktisen alueen turvallisuusympäristön muutoksia sekä kolttasaamelaisten rajojen muotoutumista ja sen vaikutuksia yhteisön asemaan. Luku tarjoaa kontekstuaalista taustaa, jonka avulla voidaan syvemmin ymmärtää tutkimusaineiston ilmiöitä.

Neljännessä luvussa kuvataan tutkimuksen aineisto ja menetelmät. Luvussa perustellaan laadullisen tutkimuksen ja fenomenologisen lähestymistavan valinta sekä esitellään aineistonkeruu, analyysimenetelmät ja tutkimuksen eettiset ratkaisut, erityisesti alkuperäiskansatutkimuksen näkökulmasta.

Viidennessä luvussa analysoidaan tutkimusaineistoa teoreettisen viitekehyksen avulla. Tulokset jäsennetään inhimillisen turvallisuuden ulottuvuuksien ja rajatutkimuksen käsitteiden pohjalta. Luvussa tuodaan esiin haastateltavien kokemuksia ja näkemyksiä siitä, miten muuttunut geopoliittinen tilanne on vaikuttanut heidän turvallisuuteensa.

Kuudennessa luvussa esitetään tutkimuksen johtopäätökset. Luvussa pohditaan tutkimustulosten merkitystä, arvioidaan tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä sekä esitetään ehdotuksia jatkotutkimukselle.

2 TOOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Aikaisempi tutkimus

Tutkimus kiinnittyy laajempaan keskusteluun alkuperäiskansojen oikeuksista, turvallisuudesta ja rajojen merkityksestä muuttuvassa maailmantilanteessa. Seuraavaksi tarkastellaan aiheeseen liittyvää aikaisempaa tutkimusta, joka käsittelee erityisesti saamelaisten ja muiden arktisten alkuperäiskansojen asemaa valtioiden rajojen, kulttuuristen oikeuksien ja turvallisuuden näkökulmista. Aiempi tutkimus tarjoaa perustan, jonka varaan tutkimus rakentuu, sekä auttaa paikantamaan kolttasaamelaisten kokemuksia osaksi laajempaa teoreettista ja empiiristä keskustelua.

Alkuperäiskansojen oikeuksia, itsemääräämisoikeutta, valtioiden välisiä sopimuksia ja alueellisia konflikteja on tutkittu osana valtiollisten rajojen kehitystä. Saamelaisten osalta rajojen muodostuminen on ollut keskeinen tekijä heidän oikeudellisen asemansa ja kulttuuristen oikeuksiensa määrittelyssä. Saamelaisten perinteisiä elinalueita halkovat valtiolliset rajat ovat rajoittaneet heidän mahdollisuuksiaan harjoittaa perinteisiä elinkeinojaan, kuten poronhoitoa ja kalastusta, ja vaikuttaneet heidän oikeuksiensa toteutumiseen. Joona (2012) on tarkastellut, kuinka historialliset rajankäynnit, uudisasutus ja kruunun politiikka vaikuttivat saamelaisten maa-oikeuksiin erityisesti Kemin ja Tornion Lapinmaassa 1600–1800-luvuilla. Nämä kehityskulut rajoittivat saamelaisten oikeutta maankäyttöön ja loivat pohjan nykyisille valtioiden rajoille, jotka halkovat perinteisiä elinalueita ja vaikeuttavat rajat ylittävien elinkeinojen harjoittamista. (Joona 2012.) Lisäksi tutkimuksissa on korostettu esimerkiksi Strömstadin sopimuksen merkitystä, joka solmittiin Ruotsin ja Norjan välillä vuonna 1751. Sopimuksen lisäpöytäkirja takasi saamelaisille mahdollisuuden liikkua ja harjoittaa elinkeinojaan rajoista riippumatta. Tilanne kuitenkin muuttui vuoden 1809 jälkeen, kun Suomi liitettiin Venäjään, ja rajalinjat muuttuivat ratkaisevasti. Venäjän ja Norjan välinen Näättämon yhteisalue purettiin vuonna 1826, ja saamelaisten liikkumisoikeuksia rajoitettiin entisestään 1850-luvulla, kun Norjan ja Venäjän välinen raja suljettiin, mikä teki Strömstadin sopimuksesta käytännössä merkityksettömän. (Kylli 2007; Lantto 2009; Lehtola 2015.)

Saamelaisten oikeuksien kehitystä rajojen historiallisissa kontekstissa on tarkasteltu myös oikeustieteellisestä näkökulmasta. Kokon (2010) teoksessa Kysymyksiä saamelaisten

oikeusasemasta analysoidaan, miten kansainvälisen ja kansallisen oikeuden kehitys – mukaan lukien ILO:n yleissopimus nro 169 (International Labour Organization) ja perustuslain kulttuuriset oikeudet – vaikuttavat saamelaisten asemaan alkuperäiskansana. Teos tuo esiin erityisesti valtion vastuun turvata saamelaisten perinteisiä elinkeinoja, kuten poronhoitoa, sekä tukea heidän osallistumistaan kulttuuri-itsehallintoon. Rajoja ylittävä oikeudellinen tarkastelu yhdistyy teoksessa myös kulttuuristen ja ympäristöllisten oikeuksien kysymyksiin, joita käsitellään monitasoisina oikeudellisina ja hallinnollisina ilmiöinä. (Kokko 2010.)

Valtioiden välisten rajojen vaikutusta alueelliseen kehitykseen ja kulttuuriin identiteetteihin on tutkittu eri näkökulmista. Saamenmaassa tutkimus on erityisesti keskittynyt rajat ylittäviin historiallisiin ja kulttuuriin yhteyksiin sekä siihen, miten valtioiden rajojen muutokset ovat vaikuttaneet yhteisöjen kuulumisen tunteeseen ja identiteettien rakentumiseen. Keskeisenä teemana tutkimuksissa on rajojen dynaaminen luonne, jossa rajat nähdään jatkuvasti uudelleen määrittyvinä, mikä vaikuttaa suoraan paikallisyhteisöihin. Lisäksi tutkimuksissa on nostettu esiin, miten historialliset rajalinjat heijastuvat edelleen saamelaisten oikeuksiin ja kulttuuriperintöön. (Ojala 2021; Grote & Carlà 2024.)

Transnationaalisuuden eli ylikansallisuuden näkökulmasta on tarkasteltu, miten kansallisvaltioiden asettamat rajat vaikuttavat alkuperäiskansojen perinteisiin elinkeinoihin ja oikeuksiin. Tutkimukset osoittavat, että valtioiden rajat eivät ole pelkästään hallinnollisia rajoja, vaan ne vaikuttavat myös kulttuuriin ja sosiaaliin rakenteisiin. Esimerkiksi saamelaisten elinkeinoihin, kuten poronhoitoon, kohdistuvat rajoitukset liittyvät laajempaan keskusteluun alkuperäiskansojen oikeuksista ja kansainvälisen oikeuden merkityksestä näiden oikeuksien turvaamisessa. (Labba 2024, 16–20, 33–36.) Vastaavanlaisia tutkimuksia on tehty myös muilla arktisilla alueilla, kuten Kanadan inuiittien ja Alaskan alkuperäiskansojen parissa, joissa on tarkasteltu rajojen ja valtioiden politiikan vaikutusta perinteisiin elinkeinoihin ja yhteisöjen elinoloihin. (Roop ym. 2015.)

Rajojen monikerroksellisuutta on tarkasteltu erityisesti yhteiskuntatieteellisissä ja kulttuurintutkimuksissa. Tässä näkökulmassa rajat ymmärretään monitasoisina ilmiöinä, jotka koostuvat maantieteellisistä, poliittisista, kulttuurisista ja sosiaalisista kerroksista. Anssi Paasi (1996) on tarkastellut rajojen historiallista rakentumista ja niiden vaikutusta alueellisen identiteetin muodostumiseen (Paasi 1996, 203–213). Samansuuntaisesti Zimmerbauer,

Suutari & Saarteoja (2012) ovat analysoineet, kuinka rajat vaikuttavat alueiden kehitykseen ja yhteisöjen välisiin suhteisiin erityisesti monikulttuurisissa konteksteissa (Zimmerbauer ym. 2012, 1072). Lisäksi tutkimuksissa on tuotu esiin, että paikkatunne, identiteettipolitiikka ja yhteisölliset rajaprosessit ovat keskeisiä teemoja, jotka liittyvät ihmisten identiteetin ja kokemusten kiinnittymiseen tiettyihin paikkoihin. Näiden teemojen rinnalla on tarkasteltu myös sitä, kuinka historialliset tapahtumat, kuten sodat ja evakuoinnit, vaikuttavat paikkasuhteiden, paikkaidentiteetin ja kulttuuriperinnön rakentumiseen. (Kuusisto-Arponen 2008; Wells 2020.)

Inhimillisen turvallisuuden (human security) käsite on laajentanut turvallisuustutkimusta yksilön ja yhteisön kokeman turvallisuuden suuntaan. Yhdistyneiden Kansakuntien kehitysohjelman raportissa esitetty käsite siirtää huomion valtiollisesta turvallisuudesta yksilöiden fyysiseen, taloudelliseen, kulttuuriseen, yhteisölliseen ja poliittiseen turvallisuuteen (McDonalld 2002, 278–279; UNDP 1994, 22–33). Tadjbakhsh ja Chenoy (2007) ovat tarkastelleet inhimillisen turvallisuuden vaikutuksia erityisesti alkuperäiskansojen oikeuksien ja rajojen muodostumisen näkökulmasta. Samansuuntaisesti Hoogensen Gjørvi ym. (2014) ovat analysoineet arktisten alueiden alkuperäiskansojen inhimillistä ja ympäristöturvallisuutta korostaen yhteisöjen osallistumisen merkitystä turvallisuuden määrittelyssä. Alkuperäiskansojen kohdalla inhimillisen turvallisuuden näkökulma tuo esiin, kuinka taloudelliset, kulttuuriset ja poliittiset muutokset vaikuttavat yhteisöjen elinolosuhteisiin ja identiteettiin. (Tadjbakhsh & Chenoy 2007; Hoogensen Gjørvi ym. 2014.)

Tunteiden rooli turvallisuuden kokemuksessa on saanut kasvavaa huomiota viime vuosien tutkimuksessa. Tunteet, kuten pelko, epävarmuus ja epäluulo, muokkaavat turvallisuuskäsitteitä ja vaikuttavat poliittisiin prosesseihin (Nyman 2016; Ahmed 2004; Bleiker & Hutchison 2014). Ahmed (2004) tarkastelee, kuinka tunteet rakentavat ryhmien välisiä rajoja ja vaikuttavat kuulumisen tunteeseen yhteiskunnassa (Ahmed 2004). Ontologista turvallisuutta käsittelevissä tutkimuksissa on puolestaan korostettu identiteettiin liittyvää jatkuvuuden tunnetta ja sen merkitystä turvallisuuden kokemuksessa erityisesti epävarmoissa tilanteissa (Kinnvall 2019). Nämä näkökulmat auttavat ymmärtämään, kuinka alkuperäiskansojen identiteetti ja turvallisuuden kokemus kytkeytyvät yhteen muuttuvien rajojen ja hallintojen konteksteissa.

2.2 Turvallisuus käsitteenä

Turvallisuus on moniulotteinen ja kontekstisidonnainen käsite, jonka merkitys riippuu siitä, tarkastellaanko sitä arkikielessä, politiikassa vai tieteellisessä tutkimuksessa. Perinteisesti turvallisuudentutkimus on keskittynyt valtion suvereniteettiin ja sotilaallisiin uhkiin, kun taas nykyaikainen tarkastelu on ulottanut turvallisuuden myös esimerkiksi taloudellisiin, poliittisiin, ympäristöllisiin ja sosiaalisiin ulottuvuuksiin. (Eskola 2008.)

Turvallisuustutkimuksen painopisteet ovat muuttuneet ajallisten ja poliittisten olosuhteiden myötä. Esimerkiksi kylmän sodan aikana tutkimus keskittyi sotilaallisiin ja valtiokeskeisiin uhkiin (Waltz 1979). Kylmän sodan päättymisen jälkeen 1990-luvulla turvallisuuskäsitettä alettiin laajentaa poliittisiin, taloudellisiin, yhteiskunnallisiin ja ympäristöllisiin näkökulmiin (Buzan 1991; Buzan, Wæver & de Wilde 1998). Samalla nousi esiin inhimillisen turvallisuuden käsite, joka painottaa yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointia valtiokeskeisyyden sijaan. Tämän myötä turvallisuuskäsitys alkoi kattaa yhä laajemmin yksilön arkeen liittyviä riskejä. (UNDP 1994, 22–33.) 2000-luvulla kriittinen turvallisuustutkimus on korostanut turvallisuuden poliittista rakentumista ja sen käyttöä vallankäytön välineenä. Tämä näkökulma haastaa perinteisen käsityksen turvallisuudesta puolueettomana ilmiönä ja tarkastelee, kuinka turvallisuutta koskevat määritelmät voivat heijastaa valtasuhteita ja vaikuttaa poliittisiin päätöksiin. (Huysmans 2006.)

Turvallisuus voidaan ymmärtää myös monitieteisenä käsitteenä, jota lähestytään eri tieteenaloilla eri tavoin. Kansainvälisessä politiikassa turvallisuus liittyy geopolitiikkaan ja suvereniteettiin, sosiologiassa yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja eriarvoisuuteen (Loader & Walker 2007), taloustieteessä resurssien hallintaan ja hyvinvointivaltioon (Nye & Donahue 2020), oikeustieteessä perusoikeuksiin ja lainsäädäntöön (Zedner 2019), sekä ympäristötutkimuksessa ekologisiin uhkiin (Dalby 2019). Tämä havainnollistaa, että turvallisuuden käsitteellistäminen riippuu tutkimuksen viitekehyksestä ja tarkastelun kohteesta (Buzan, Wæver & de Wilde 1998). Erityisesti alkuperäiskansoja käsittelevässä tutkimuksessa turvallisuuden määrittely kytkeytyy vahvasti kulttuuriseen ja yhteisölliseen kontekstiin (Hossain ym. 2016, 4–5).

1990-luvulta lähtien turvallisuutta on usein jäsennetty viiden keskeisen ulottuvuuden kautta, jotka ovat sotilaallinen, poliittinen, taloudellinen, yhteiskunnallinen ja ympäristöllinen

ulottuvuus. Tämä jaottelu, jota kutsutaan usein laajentuneeksi turvallisuuskäsitteeksi, merkitsi siirtymää pois perinteisestä valtiokeskeisestä ja sotilaallisiin uhkiin keskittyvästä lähestymistavasta. Sen sijaan turvallisuus alettiin ymmärtää yhteiskunnallisesti rakentuvana ja monimuotoisempana ilmiönä. (Buzan 1991, 116–117; Buzan, Wæver & de Wilde 1998, 27.) Laajentunut turvallisuuskäsite mahdollisti sellaisten uhkien tunnistamisen, joita aiempi rajattu turvallisuuskäsitys ei tavoittanut. Samalla turvallisuus on alettu ymmärtää yhä enemmän sosiaalisesti rakentuvana ilmiönä, jonka merkitykset ovat jatkuvan neuvottelun kohteena. (Virta 2011, 112–113.)

Näiden edellä mainittujen ulottuvuuksien vaikutus ei kuitenkaan jakaudu yhteiskunnassa taiseisesti. Yksilön turvallisuuteen vaikuttavat muun muassa sosioekonominen asema, sukupuoli ja etninen tausta. Köyhyys, alueellinen eriytyminen ja syrjäytyminen lisäävät turvattomuuden kokemuksia ja altistavat yksilöitä erilaisille turvallisuushille. (Lister 2004.) Turvallisuus voidaankin ymmärtää sekä objektiivisesti mitattavana tilana että subjektiivisena kokemuksena, joka rakentuu yksilön tuntemuksista ja sosiaalisista olosuhteista (Virta 2011, 118–121). Tämä näkökulma korostuu erityisesti yhteiskuntatieteellisessä turvallisuustutkimuksessa, jossa turvallisuus nähdään paitsi uhkien torjumisena, myös osana yhteiskunnallisia rakenteita ja valtasuhteita. Turvallisuus ei siis rajoitu vain fyysisten uhkien torjumiseen, vaan se kietoutuu laajemmin yhteiskunnan rakenteisiin, jotka muovaavat ihmisten elämää ja yhteiskunnan vakautta. (Buzan, Wæver & de Wilde 1998, 27).

Laajennetun turvallisuuskäsitteen ohella turvallisuutta voidaan tarkastella myös kriittisen turvallisuustutkimuksen näkökulmasta. Kriittinen turvallisuustutkimus ei keskity pelkästään uhkien laajentamiseen, vaan kyseenalaistaa koko sen prosessin, jossa turvallisuutta ja uhkia määritellään. Tämän lähestymistavan mukaan turvallisuus ei ole neutraali tai objektiivinen tila, vaan poliittisesti rakentuva käsite ja vallankäytön väline. Turvallisuusretoriikalla voidaan oikeuttaa poikkeuksellisia toimia, kuten valvonnan lisääminen tai kansalaisvapauksien rajoittaminen. Turvallisuusdiskurssit muovaavat sitä, mitä pidetään uhkana ja millaiset toimet nähdään hyväksyttävänä. (Huysmans 2006, 11–13, 18–19.)

Kriittisen turvallisuustutkimuksen sisällä on kehitetty myös tarkempia teoreettisia lähestymistapoja. Näistä keskeinen on turvallistamisen käsite eli securitisation-teoria, joka kuvaa, kuinka jokin ilmiö esitetään eksistentiaalisena uhkana. Tämä esittämistapa oikeuttaa

poikkeukselliset toimenpiteet ja siirtää aiheen tavanomaisen poliittisen päätöksenteon ulkopuolelle. (Buzan, Wæver & de Wilde 1998, 24–27).

Vaikka turvallisuuskäsitteen laajeneminen on syventänyt turvallisuuden ymmärrystä, se ei ole ollut ongelmaton. Sen rajojen hälventyminen on herättänyt keskustelua käsitteen käytökelpoisuudesta analyttisena välineenä. Jos turvallisuus määritellään liian laveasti, sen tarkkarajaisuus heikkenee ja käsitteestä voi tulla monitulkintainen. Tämä vaikeuttaa empiiristä tutkimusta ja päätöksenteon läpinäkyvyyttä, sillä on epäselvää, mitä tarkalleen ottaen pidetään turvallisuusuhkana ja kenellä on valta määritellä se. (Baldwin 1997, 7–11; Eskola 2008.)

2.3 Inhimillinen turvallisuus

Käsite inhimillisestä turvallisuudesta nousi esiin Yhdistyneiden Kansakuntien kehitysohjelman (UNDP) vuoden 1994 raportissa, jossa turvallisuuskäsitystä laajennettiin kattamaan yksilön elinolot ja samalla korostettiin sosiaalisten ja taloudellisten olosuhteiden merkitystä turvallisuudelle. Raportin tavoitteena oli siirtää painopiste valtiokeskeisestä ajattelusta kohti yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointia. (UNDP 1994, 22–33; Human Security Unit 2009, 5–6.) Raportissa esitettiin seitsemän turvallisuuden keskeistä osa-aluetta: taloudellinen turvallisuus, elintarviketurvallisuus, terveysturvallisuus, ympäristöturvallisuus, henkilökohtainen turvallisuus, yhteisön turvallisuus ja poliittinen turvallisuus (UNDP 1994, 22–33). Lisäksi siinä tunnistettiin kolme inhimillisen turvallisuuden ominaispiirrettä – universaalisuus, moniulotteisuus ja systeemisyy, jotka ovat yhä keskeisiä globaalien turvallisuushaasteiden, kuten ilmastonmuutoksen, ympäristön pilaantumisen ja pandemioiden edessä (Conceição 2022, 15; United Nations 2016).

Sisällöllisesti inhimillinen turvallisuus rakentuu kahden keskeisen ulottuvuuden varaan – vapaus pelosta ja vapaus puutteesta (Human Security Unit 2009, 5–6; 5–7; Mutanen 2011, 22; United Nations 2016). Lähestymistapa muodostaa perustan muille turvallisuuden ulottuvuuksille ja haastaa perinteiset turvallisuuskäsitykset, vaikka valtion roolia turvallisuuden takaajana ei voida kiistää. Inhimillisen turvallisuuden kannattajat korostavat, että yksilön turvallisuus on avainasemassa globaalissa turvallisuudessa, sillä monet konfliktit ja kansainväliset ongelmat juontavat juurensa ihmisten kokemaan turvattomuuteen. Inhimillisen

turvallisuuden kehystä pidettiin alun perin erityisesti globaalin etelän näkökulmana, mutta sen merkitys on sittemmin laajentunut myös globaaliin pohjoiseen. Tästä syystä inhimillinen turvallisuus nähdään keskeisenä osana kestävän ja laaja-alaisen turvallisuuden rakentamista (Hoogensen Gjørvi ym. 2009, 2; Sumari 2019).

Inhimillisen turvallisuuden lähestymistapaa on saanut laajaa hyväksyntää kansainvälisessä politiikassa, ja sitä sovelletaan yhä enemmän niin kansallisella kuin kansainvälisellä tasolla. Se tarjoaa välineen vastata myös uusiin ylittäviin uhkiin, kuten rajat ylittävään rikollisuuteen ja kansainväliseen terrorismiin, perinteisten sotilaallisten uhkien rinnalla. (UNDP 1994, 34–40; United Nations 2016.)

Lähestymistavan laaja-alaisuus ja moniulotteisuus ovat herättäneet myös kritiikkiä. Käsitteen soveltaminen poliittisessa päätöksenteossa voi olla haastavaa, sillä sen rajat ovat joustavat ja sisällöt vaihtelevat kontekstin mukaan. (Hoogensen Gjørvi ym. 2014, 61; Conceição 2022, 15.) Samalla juuri tämä laajuus mahdollistaa sen, että turvallisuuskeskusteluun voivat osallistua myös ei-valtiolliset toimijat, kuten kansalaisjärjestöt ja paikallisyhteisöt. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että inhimillinen turvallisuus haastaa perinteisen, ylhäältä alas suuntautuvan valtiokeskeisen turvallisuuspolitiikan korostamalla paikallisyhteisöjen ja yksilöiden äänen merkitystä. Kestävien turvallisuusratkaisujen katsotaan syntyvän vasta silloin, kun huomioidaan ihmisten arjessa kokemien turvattomuuden muotojen lisäksi myös paikallinen tieto, osallisuus ja yhteisöjen oma toimijuus. Tällöin turvallisuustoimet voivat olla paitsi tehokkaampia, myös oikeudenmukaisempia, sillä ne pohjautuvat aidosti ihmisten tarpeisiin ja kokemuksiin. (Paris 2001, 88–89.)

2.4 Rajatutkimus

Rajatutkimus on monitieteinen tutkimusala, joka tarkastelee rajojen roolia ja merkitystä yhteiskunnassa. Se kattaa laajan kirjon teemoja, kuten rajojen fyysiset, sosiaaliset, kulttuuriset ja poliittiset ulottuvuudet. Rajatutkimuksessa analysoidaan, kuinka rajat muovaavat yksilöiden ja yhteisöjen identiteettiä sekä miten ne vaikuttavat kansallisiin ja kansainvälisiin suhteisiin. (Paasi 1993a; Nieswand 2018.) Rajatutkimuksessa on kiinnitetty erityistä huomiota myös raja-alueiden dynamiikkaan. Näissä yhteyksissä tarkastellaan, kuinka rajojen merkitys

ja muoto muuttuvat esimerkiksi globalisaation, geopoliittisten jännitteiden ja muiden ajankohtaisten ilmiöiden myötä. (Kaisto & Koskelo 2014.)

2.4.1 Rajojen monimuotoisuus

Raja on monitahoinen käsite, jolla on useita merkityksiä (Paasi 1998, 10–12). Rajojen merkitys ei rajoitu pelkästään niiden fyysiseen olemassaoloon, vaan ne ovat osa monimutkaista yhteiskunnallista ja kulttuurista todellisuutta. Rajat voidaan nähdä ennen kaikkea laajempina sosiaalisten ja kulttuuristen käytäntöjen ilmentyminä, ei pelkästään fyysisinä esteinä. Ne eivät ole pelkkiä staattisia viivoja kartalla, vaan merkityksellisiä rakenteita, joita tuotetaan ja muokataan jatkuvasti sosiaalisen toiminnan, keskustelujen ja ideologioiden kautta. Tällöin rajat toimivat myös erottelun ja kontrollin välineinä, joilla luokitellaan ihmisiä, tiloja ja ilmiöitä. Rajat ovat näin ymmärrettynä instituutioita, jotka ilmenevät monilla eri yhteiskunnan tasoilla, kuten kulttuurissa, politiikassa, taloudessa ja hallinnossa. (Martin ym. 2015, 3; Wilson & Donnan 2012.)

Rajojen ei tarvitse rajoittua vain selkeisiin maantieteellisiin linjoihin, vaan ne voivat myös muodostaa niin sanottuja rajaseutuja – siirtymä- ja kontaktialueita, joissa erilaiset kulttuuriset ja poliittiset järjestelmät kohtaavat ja sekoittuvat. Tämä pätee sekä alueellisiin ja poliittisiin että kulttuurisiin ja sosiaalisiin rajoihin. Rajamaiden käsite (borderland) syventää ymmärrystä näistä rajaseuduista korostamalla sitä, miten rajat rakentuvat sääntöjen, merkitysten ja käytäntöjen kautta. Se tarjoaa välineen ymmärtää rajojen moniulotteista vuorovaikutusta erityisesti muuttuvassa geopoliittisessä kontekstissa. (Martin ym. 2015, 3; Wilson & Donnan 2012.)

2.4.2 Rajatutkimuksen kehitys

Rajatutkimus tarkastelee rajojen merkitystä yllirajaisille suhteille sekä niiden vaikutuksia yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja identiteetteihin. Rajat ovat keskeisiä alueiden ja paikkojen määrittelyssä sekä yksilöllisen ja sosiaalisen identiteetin rakentamisessa. Nykyään rajatutkimus kattaa monia tieteenaloja, kuten maantieteen, sosiologian, antropologian, politiikan, historian ja talouden. Keskeistä on ajatus siitä, että rajat ovat sosiaalisia rakenteita, jotka syntyvät historiallisista ja kulttuurisista prosesseista. Rajojen monikerroksinen tarkastelu – sosiaalinen, oikeudellinen, taloudellinen, poliittinen ja kulttuurinen – auttaa ymmärtämään

niiden monimutkaisuutta ja vaikutuksia rajat ylittävässä yhteistyössä ja yhteiskunnallisissa käytännöissä. (Nieswand 2018; Kaisto & Koskelo 2014; Wilson & Donnan 2012, 2–3.)

Rajatutkimus sai alkunsa 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä. Aluksi tutkittiin yksittäisten rajojen ja rajavyöhykkeiden muutosta, mutta vuosisadan puolivälin jälkeen rajoja alettiin tarkastella vertailemalla ja luokittelemalla niitä eri ominaisuuksien, kuten luonnonmaantieteellisten piirteiden, alkuperän ja historian perusteella. Rajatutkimus sai lisää suosiota Neuvostoliiton hajoamisen ja Euroopan unionin perustamisen aikoihin, jolloin monia aiemmin vakaiksi luultujen valtioiden rajoja hävisi ja uusia syntyi. Samalla globalisaatio asetti haasteita rajoille, ja tämä kannusti rajatutkijoita tarkastelemaan rajoja myös niiden symbolisen merkityksen näkökulmasta, kuten identiteettien muodostumisen kannalta. (Paasi 1996, 1–10; Kaisto & Koskelo 2014; Wilson & Donnan 2012, 7–8, 13–14.)

Monitieteisyys on keskeinen piirre rajatutkimuksessa, mikä näkyy sen laajassa tutkijakunnassa, johon kuuluu asiantuntijoita muun muassa maantieteestä, yhteiskuntatieteistä ja humanistisista aloista. Tutkimuskohteet vaihtelevat yksilötason kokemuksista globaaleihin ilmiöihin, mutta niitä yhdistää pyrkimys ymmärtää, millä tavoin rajat muovaavat yhteiskuntaa eri mittakaavoissa. Rajat määrittävät esimerkiksi yksilön liikkumista tai valtioiden ja talousjärjestelmien välistä vuorovaikutusta. Rajat ovat jatkuvassa muutoksessa, sillä niitä luodaan, kuvitellaan ja ylläpidetään päivittäisissä toiminnoissa, ideologioissa ja kertomuksissa. Lisäksi rajojen kautta yksilöt ja yhteisöt rakentavat omaa identiteettiään. (Paasi 1996, 17–38; Wilson & Donnan 2012, 6–7.)

Ennen toista maailmansotaa Eurooppaa käsiteltiin oppikirjoissa joko kokonaisuutena tai alueittain. Läntisen ja sosialistisen maailman välillä ideologinen raja ei ollut yhtä merkittävä kuin nykyisin. Toisen maailmansodan jälkeen poliittinen raja alkoi korostua entistä selvemmin luonnontieteellisen rajauksen sijasta. (Paasi 1990, 69.) Globalisaation myötä rajaseutujen muutokset ja uudenlainen kanssakäyminen maiden rajojen yli ovat nousseet tutkijoiden kiinnostuksen kohteiksi. Kylmän sodan jälkeisiin rajoihin liittyvä teema on käynyt entistä ajankohtaisemmaksi, kuten Ukrainan tilanteen myötä on käynyt ilmi. (Päivinen 2014.)

Rajojen muodostumista on perinteisesti tarkasteltu osana kansallisvaltioiden syntyä. Tällöin on katsottu, että rajat ovat muodostuneet rinnakkain valtion rakentumisen kanssa. Nykyään

rajat eivät kuitenkaan enää muodosta laajoja vyöhykkeitä, vaan niitä voidaan pitää historiallisina ilmiöinä. Niiden rooli on muuttunut konkreettisiksi kontaktipinnoiksi tai eri alueita erottaviksi tasoiksi, jotka osaltaan määrittävät, millaista vuorovaikutusta eri alueiden välillä tapahtuu. (Paasi 1993b, 254.)

2.4.3 Rajojen rakentuminen

Rajat eivät ole vain kiinteitä linjoja kartalla, vaan ne kytkeytyvät laajempaan alueellistumisen prosessiin, jossa territoriot ja alueet saavat muotonsa ja merkityksensä. Rajoja ei nähdä vain konkreettisina esteinä, vaan alueiden institutionalisointusteorian mukaan ne voidaan jakaa kolmeen samanaikaiseen prosessiin – territoriaalinen rajautuminen, symbolinen hahmottuminen ja instituutioiden muodostuminen. Vaikka nämä prosessit eroavat toisistaan, ne ovat osa samaa monimutkaista alueiden syntymisprosessia. Territoriaalinen rajautuminen liittyy alueiden hahmottamiseen selkeinä kokonaisuuksina, symbolinen hahmottuminen käsittelee alueelle muodostuvia symboleita ja identiteettejä, ja instituutioiden muodostuminen kuvaa sosiaalisia ja kulttuurisia käytäntöjä, jotka vaikuttavat alueiden rajautumiseen ja kehittymiseen. Tämä teoreettinen jaottelu auttaa ymmärtämään, miten rajat rakentuvat sekä fyysisinä että merkityksellisinä ilmiöinä. Territorioiden rakentuminen on jatkuvaa muutosta paikallisella, alueellisella ja kansallisella tasolla. Näitä prosesseja ohjaavat historialliset ajakänteet, ja esimerkiksi Suomen rajojen muotoutuminen ja merkitykset vaihtelevat yksilöiden ja poliittisen historian näkökulmasta. (Paasi 1993b, 255.)

Valtioiden turvallisuuskäsitysten muutos on vaikuttanut siihen, miten rajaturvallisuus ymmärretään erityisesti maantieteellisten ja ajallisten ulottuvuuksien muuttuessa. Kylmän sodan aikana turvallisuus perustui pääasiassa siihen, että suvereenit valtiot valvoivat omia rajojaan. Euroopan unionin integroitu rajavalvonta pyrkii nykyisin koordinoimaan jäsenvaltioiden ja koko unionin yhteistä rajaturvallisuutta. Nykykäsityksessä rajaturvallisuus ymmärretään siis aiempaa laajempaan, ja siihen sisältyy myös ennakointiin ja ennaltaehkäisyyn tähtääviä toimenpiteitä osana kokonaisvaltaista turvallisuusajattelua (Prokkola 2013, 211). Viimeaikaiset geopolittiset konfliktit Euroopassa ja sen lähialueilla ovat osoittaneet rajojen, territoriaalisuuden, kansallisen identiteetin ja regionalismin pysyvän merkityksen suhteellisessa, verkottuneessa ja muuttuvassa maailmassa. Valtiota ei ole vielä heikennetty, ja rajat

ovat edelleen vahvasti läsnä poliittisissa prosesseissa ja niihin liittyvissä akateemisissa keskusteluissa. (Martin, Prokkola, Saarinen & Zimmerbauer 2015, 4.)

Suomen ja Venäjän rajan tapaus heijastaa suomalaisten alueellisen tietoisuuden muuttuvia merkityksiä eri aikoina. Autonomian aikana raja oli osa suomalaisten kansakunnanrakennusta ja näyttäytyi selkeänä käsitteenä, vaikka käytännössä se oli avoin. Suomen itsenäistytessä rajasta tuli ideologinen raja, keskeinen symboli kahden valtion välillä. Suomen tavoitteena oli määritellä suvereeni kansallinen tila rajaamalla se kansallisella identiteetillä. (Paasi 1993b, 262.)

Toisen maailmansodan jälkeen alueluovutukset ja ideologisten erojen korostuminen idän ja lännen välillä muokkasivat rajan merkitystä. Tällöin rajasta tuli suljettu alue, erityinen rajavyöhyke, joka konkretisoi geopolittisen jakolinjan. Samalla raja muuttui suomalaisessa yhteiskunnallisessa keskustelussa osin tabuksi – aiheeksi, jota vältettiin tai lähestyttiin varoen. Neuvostoliiton hajoaminen avasi kuitenkin uuden luvun, ja rajasta tuli keskeinen puheenaihe Suomessa. Julkisuudessa on käsitelty muun muassa luovutetun Karjalan kysymystä ja raja-alueiden valvontaa. Pohdinta Suomen sijainnista idän ja lännen välissä on ollut vahvasti sidoksissa tarkastelun historialliseen ja maantieteelliseen kontekstiin. Se, sijoittuuko Suomi idän vai lännen piiriin, määräytyy usein sen mukaan, mistä päin maailmaa asiaa on tarkasteltu. (Paasi 1993b, 262.)

3 TURVALLISUUSYMPÄRISTÖ

Tässä luvussa tarkastellaan, miten turvallisuusympäristö on muuttunut historiallisesti ja miten nämä muutokset heijastuvat erityisesti arktiselle alueelle ja sen alkuperäiskansoihin. Aluksi käsitellään kylmän sodan aikaista ja sen jälkeistä kansainvälistä kehitystä ja Venäjän ulkopoliittista linjaa, jonka jälkeen siirrytään arktisen alueen turvallisuuteen ja sen erityispiirteisiin. Lopuksi syvennytään kolttasaamelaisten kokemuksiin ja heidän elinalueensa raja- ja turvallisuuspoliittisiin muutoksiin. Luvun tarkoituksena on yhdistää geopolittinen muutos paikalliseen kontekstiin ja osoittaa, miten rajojen ja turvallisuuden kysymykset kietoutuvat yhteen kolttasaamelaisten näkökulmasta.

3.1 Turvallisuusympäristön muutokset

Kylmän sodan alkaminen toisen maailmansodan jälkeen vuonna 1947 jakoi maailman kahteen poliittiseen ja ideologiseen blokkiin. Yhdysvallat nousi sodan voittajana liberaalin länsimaiden johtoon, kun taas Neuvostoliitto vahvisti asemaansa sosialistisen järjestelmän edustajana. Näiden suurvaltojen välinen vastakkainasettelu konkretisoitui kahdeksi kilpailuvaksi liittokunnaksi. Länsivallat muodostivat vuonna 1949 perutetun Pohjois-Atlantin liiton (Nato), kun taas Neuvostoliitto perusti vuonna 1955 Varsovan liiton turvatakseen vaikutusvaltansa Itä-Euroopassa. Vaikka suoraa sotaa suurvaltojen välillä ei käyty, kylmän sodan aikakausi oli täynnä kriisejä, asevarustelua, vakoilua ja ideologista kamppailua, jonka vaikutukset heijastuivat myös Pohjoismaihin ja Arktiselle alueelle. (Fitzpatrick ym. 2016.)

Kylmä sota päättyi Neuvostoliiton romahtamiseen vuonna 1991, kun maan talous- ja poliittinen järjestelmä ajautui syvään kriisiin. Itä-Euroopan sosialistiset valtiot siirtyivät vähitellen kohti markkinataloutta ja demokratiaa. (Fitzpatrick ym. 2016.) Samalla Venäjän federaatio peri Neuvostoliiton aseman, mutta sen kansainvälinen vaikutusvalta oli aluksi merkittävästi heikentynyt (Mearsheimer 2023). 1990-luvun kansainväliselle järjestelmälle oli ominaista länsimaiden aseman vahvistuminen erityisesti Euroopassa, missä entiset sosialistiset valtiot integroituvat osaksi Euroopan unionia ja Pohjois-Atlantin liittoa (Forsberg & Patomäki 2022, 62).

1990-luvun jälkeen Venäjä voimistui. Vladimir Putinin noustua presidentiksi vuonna 2000 Venäjän ulkopolitiikassa tapahtui käänne, jossa lännen kanssa tehtävästä yhteistyöstä siirryttiin voimakkaampaan vastakkainasetteluun. Yksi suurimmista kitkatekijöistä oli Pohjois-

Atlantin liiton laajentuminen kohti Venäjän rajoja. Erityisesti vuosien 1999 ja 2004 laajeneminen, jolloin Pohjois-Atlantin liittoon liittyivät entisistä Varsovan liiton jäsenmaista vuonna 1999 Puola, Unkari ja Tšekki sekä vuonna 2004 Viro, Latvia, Liettua, Romania, Bulgaria ja Slovakia, nähtiin Moskovassa uhkana Venäjän strategisille intresseille. (Mearsheimer 2023.)

Tätä kehitystä kiristi Ukrainan vuoden 2004 oranssi vallankumous, jonka seurauksena Ukrainassa nousi valtaan länsimielinen hallinto. Venäjä koki, että länsimaat pyrkivät kasvattamaan vaikutusvaltaansa Venäjän lähialueilla, mikä johti tiukempaan ulkopoliittiseen linjaan. Vuonna 2008 Bukarestissa Pohjois-Atlantin liiton huippukokouksessa julistettiin, että sekä Georgia että Ukraina voisivat tulevaisuudessa liittyä liiton jäseniksi. Tämä julkilausuma koettiin Venäjällä uhkana, ja monet tutkijat pitivät sitä merkittävänä tekijänä Venäjän myöhemmässä ulkopoliittisessa linjassa. (Mearsheimer 2023; Pesonen 2016.)

Vuoden 2013 lopulla Ukrainassa alkaneet Euromaidan-mielenosoitukset käynnistyivät kansalaisten vastalauseena silloisen hallinnon päätökselle hylätä Euroopan unionin kanssa suunniteltu assosiaatiosopimus. Protestit kasvoivat nopeasti laajaksi kansanliikkeeksi, joka vaati hallinnon uudistamista ja korruption torjuntaa. Mielenosoitusten seurauksena hallitus syrjäytettiin ja valtaan nousi länsimielinen hallitus. Tämä kehitys vahvisti Venäjän huolta länsimaiden kasvavasta vaikutusvallasta sen lähialueilla. Vastatoimena Venäjä miehitti Ukrainan Krimin niemimaan vuonna 2014 ja antoi aseellista ja poliittista tukea Itä-Ukrainan separatistialueille. Tämän seurauksena Venäjän ja länsimaiden väliset suhteet ajautuivat syvenevään kriisiin. Venäjän ulkopoliittinen linja oli kuitenkin konkretisoitunut jo aiemmin, Georgian sodassa vuonna 2008, ja Krimin tapahtumat vahvistivat sen aiemman linjan jatkumisen. (Mearsheimer 2023.)

Venäjän käynnistämä täysimittainen hyökkäys Ukrainaan 24. helmikuuta 2022 muutti merkittävästi Euroopan turvallisuusjärjestystä (Suomen YK-liitto 2023). Hyökkäyksen seurauksena Euroopan unioni ja Yhdysvallat asettivat Venäjälle laajoja talouspakotteita, joiden tavoitteena oli heikentää Venäjän kykyä rahoittaa sotatoimia sekä vaikuttaa maan poliittiseen johtoon (Euroopan unioni 2023). Venäjä puolestaan reagoi vastapakotteilla ja hybridivaikuttamisella, kuten ohjaamalla välineellistettyä maahantuloa Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenmaiden rajoille (Sisäministeriö 2023b). Sodan seurauksena myös suuri osa arktisen alueen yhteistyöstä keskeytyi, sillä kahdeksasta Arktisen neuvoston jäsenvaltiosta seitsemän

– Kanada, Tanska, Islanti, Norja, Ruotsi, Suomi ja Yhdysvallat – keskeyttivät yhteistyön neuvoston toiminnassa maaliskuussa 2022 vastalauseena Venäjän hyökkäykselle Ukrainaan (Koivurova ym. 2022, 10). Arktista yhteistyötä jatkettiin kuitenkin kesäkuusta 2022 lähtien rajoitetusti ilman Venäjän osallistumista (Arctic Council 2022).

Venäjän hyökkäys Ukrainaan vaikutti Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Pitkään sotilaallisesti liittoutumattomana ja puolueettomana pysytellyt Suomi koki, että turvallisuustilanne oli muuttunut pysyvästi. Tämän seurauksena Suomi jätti jäsenhakemuksen Pohjois-Atlantin liiton toukokuussa 2022 ja liittyi virallisesti liiton jäseneksi huhtikuussa 2023. (Pesu, Mikkola & Iso-Markku 2022, 5.)

Venäjän hyökkäyssodan seurauksena myös Suomen ja Venäjän rajapolitiikka kiristyi merkittävästi loppuvuodesta 2023. Marraskuussa 2023 Suomen hallitus teki päätöksen sulkea kaikki maarajan rajanylityspaikat henkilöliikenteeltä vastauksena Venäjän harjoittamaan hybridi-vaikuttamiseen. Päätös ilmentää laajempaa suurvaltapoliittista kehystä, jossa Venäjän hybridioperaatiot kohdistuvat myös rajaturvallisuuteen. Kyse ei ole vain kahdenvälisestä kysymyksestä, vaan osa laajempaa asetelmaa, jossa Venäjä pyrkii horjuttamaan länsimaita epäsymmetrisin keinoin. (Valtioneuvosto 2024b.)

3.2 Turvallisuus arktisella alueella

Kylmän sodan päättyminen muutti merkittävästi Euroopan arktisen alueen valtioiden välisiä suhteita. Sotilaallinen jännite väheni, ja yhteistyötä alettiin painottaa erityisesti ympäristönsuojelun, talouden ja tutkimuksen aloilla. Vaikka perinteiset turvallisuuskysymykset, kuten sotilaallinen turvallisuus, säilyivät keskiössä, keskustelu laajeni käsittämään uusia ulottuvuuksia. Kriittinen geopolitiikka toi mukaan tilan hallinnan, inhimillisen pääoman ja identiteetin merkityksen turvallisuusajattelussa. (Heininen 2010, 6–9; Åtland 2014, 145–146.)

Kylmän sodan jälkeinen muutos turvallisuuspoliittisessa ilmapiirissä johti myös turvallisuuden tarkastelun laajentumiseen. Turvallisuutta ei tarkastella enää yksinomaan valtioiden näkökulmasta, vaan sen rinnalle on noussut alueellinen lähestymistapa, joka huomioi myös paikalliset toimijat, kuten kansalaiset ja viranomaiset. Tämä näkökulma painottaa identiteetin, kulttuurin, ympäristösuhteen, demokratian ja kansalaisoikeuksien merkitystä. 2000-luvulla alueellinen ja inhimillinen turvallisuus ovat vähitellen sulautuneet osaksi laajempaa

kokonaisvaltaista turvallisuusajattelua, jossa valtioiden suvereniteettia täydentävät paikalliset ja sosiaaliset näkökulmat. (Heininen 2010, 9–13; Hossain ym. 2016, 4–6; Åtland 2014, 149–150.)

Ilmastonmuutoksen seurauksena arktisen alueen strateginen merkitys on kasvanut. Luonnonvarojen, kuten öljyn ja kaasun, hyödyntämispyrkimykset sekä uusien merireittien avautuminen ovat lisänneet suurvaltojen kiinnostusta alueeseen. Tämä on herättänyt uudelleen huolta perinteisistä turvallisuuskysymyksistä, kuten sotilaallisesta läsnäolosta ja alueellisista resurssikiistoista. (Koivurova ym. 2022, 10; Åtland 2014, 151–152.)

Valtiokeskeinen turvallisuusajattelu ei aina huomioi alkuperäiskansojen erityisolosuhteita. Esimerkiksi saamelaiset kohtaavat ympäristöturvallisuuteen liittyviä uhkia, joista keskeisin on ilmastonmuutos. Muuttuvat sää- ja jääolosuhteet vaikeuttavat poronhoitoa ja heikentävät elinkeinoa sekä kulttuuriperustan jatkuvuutta. (Mustonen & Shadrin 2021; Åtland 2014, 153–160.) Samalla kasvava kiinnostus kaivostoimintaan ja metsätalouteen saamelaisten perinteisillä alueilla uhkaa heidän oikeuksiaan maankäyttöön ja kulttuuriseen omavaraisuuteen (Joona 2020).

Saamelaisten taloudellinen turvallisuus perustuu heidän mahdollisuuksiinsa hyödyntää luonnonvaroja kestävällä tavalla sekä ylläpitää elinkeinoja, jotka tukevat työllisyyttä, ympäristönsuojelua ja kulttuurista jatkuvuutta. Tämä yhteys ympäristön ja elinkeinon välillä tekee taloudellisesta turvallisuudesta erityisen haavoittuvan, jos päätöksenteossa korostuvat vain valtakeskeiset tai lyhyen aikavälin taloudelliset tavoitteet. Valtiokeskeinen lähestymistapa ei aina kykene vastaamaan saamelaisten tarpeisiin, ja sen seurauksena taloudellisten intressien ja ympäristönsuojelun välillä voi syntyä jännitteitä, jotka uhkaavat sekä elinkeinojen jatkuvuutta että kulttuurista omavaraisuutta. (Exner-Pirot 2016, 74–77.)

Taloudellisten ja ympäristöllisten haasteiden lisäksi arktisen alueen väestöä, mukaan lukien saamelaisia, koskettavat merkittävät terveysuhat. Näihin kuuluvat esimerkiksi mielenterveysongelmat, krooniset sairaudet ja päihteiden käyttö, jotka osaltaan heikentävät hyvinvointia ja turvallisuutta. Tilannetta vaikeuttavat myös pitkät välimatkat, jotka vaikeuttavat terveyspalveluiden saavutettavuutta etenkin harvaan asutuilla alueilla. Yhtenä ratkaisuna on esitetty etälääketiedettä, mutta sen käyttöönotto edellyttää poliittisia ja organisatorisia muutoksia. (Linstad 2014, 161.) Nämä terveysuhat eivät kuitenkaan ole irrallisia ilmiöitä, vaan

ne liittyvät läheisesti yhteiskunnalliseen turvallisuuteen, joka kattaa myös kulttuurisen ja kielellisen identiteetin säilyttämisen. Saamelaisyhteisön kohdalla taloudelliset, ympäristölliset ja terveydelliset tekijät muodostavat monisyisen kokonaisuuden, joka vaikuttaa heidän arkeensa, hyvinvointiinsa ja kulttuuriperinteen jatkuvuuteen. (Sheehan 2014, 139–154; Hossain ym. 2016, 9–11.)

Kokonaisuutena turvallisuus arktisella alueella näyttäytyy sosiaalisesti rakentuvana ja jatkuvasti muuttuvana käsitteenä. Se ei rajoitu enää valtioiden välisiin suhteisiin, vaan sisältää myös ympäristön, energian ja ihmisten hyvinvoinnin. Valtiokeskeinen ajattelu voi sivuuttaa yhteisöjen ja yksilöiden kokemukset, mikä lisää epätasapainoa ja syrjäyttää alkuperäiskansojen näkökulmia. (Hoogensen Gjørø & Golovizina 2014, 1–4; Hossain ym. 2016, 5–6; Åtland 2014, 162–163.) Saamelaisten turvallisuuskäsitys nojaa vakauden sijaan kykyyn sopeutua muutoksiin. Kulttuurinen joustavuus ja ekologinen mukautuminen ovat avainstrategioita, joiden avulla pyritään selviytymään ympäristön ja yhteiskunnan paineista. (Sheehan 2014, 154; Hossain ym. 2016, 9–11.)

3.3 Kolttasaamelaisten rajamuutokset

Kolttasaamelaisten historiallinen asuinalue sijaitsi laajalla alueella nykyisessä Suomessa, Norjassa ja Venäjällä, ulottuen Kuolan niemimaalta aina Inarijärven rannoille saakka. Kolttasaamelaisten liikkuva elämäntapansa perustui poronhoitoon, kalastukseen ja metsästykseen, ja se oli vahvasti sidoksissa vuodenaikojen rytmiin ja luonnonvaroihin. Kolttasaamelaiset kuuluvat itäsaamelaiseen kieliryhmään, ja heidän historiansa on ollut vahvasti sidoksissa alueen suurvaltoihin, jotka ovat muokanneet kolttasaamelaisten elinalueita rajasopimuksillaan vuosisatojen ajan. (Lehtola 2015, 83.)

Ensimmäinen merkittävä rajanveto tapahtui vuonna 1595 Täyssinän rauhassa, jolloin Ruotsi ja Venäjä jakoivat alueensa, erottaen itäiset ja läntiset saamelaisryhmät toisistaan. Tämä vaikutti itäsaamelaisten kulttuuriin, lisäten venäläisiä ja karjalaisia vaikutteita sekä ortodoksisen uskonnon omaksumista. Seuraava merkittävä muutos tapahtui vuonna 1826, kun Norja ja Venäjä jakoivat viimeisen yhteisalueensa, mikä johti monien kyseisellä alueella asuneiden kolttasaamelaisten siirtymiseen Norjan puolelle. Suomen alueelle jääneiden kolttien asema muuttui jälleen Tarton rauhassa vuonna 1920, jolloin Suomi sai haltuunsa Petsamon alueen. Tällöin kolttien perinteiset lapinkylät – Paatsjoki, Petsamonkylä ja Suonikylä – jaettiin

valtakunnanrajan myötä kahtia, ilman kolttien kuulemista. Esimerkiksi Suonikylä menetti neljänneksen alueestaan Neuvostoliiton puolelle, mukaan lukien sen keskeisen talvikylän. Koltat valitsivat kansalaisuutensa sen mukaan, kummalla puolella heidän perinteiset sukualueensa sijaitsivat. (Aikio 2010, 183–196; Lehtola 2009, 454–470.)

Suomen hallinnon aikana kolttayhteisöjen asemaan vaikuttivat useat yhteiskunnalliset ja hallinnolliset muutokset. Paatsjoen ja Petsamonkylän kolttsaamelaisia marginalisoitiin sosiaalidarvinistisen ajattelun myötä, ja heidän kulttuuriaan pidettiin häviävänä. Sen sijaan Suonikylän kolttsaamelaiset onnistuivat neuvottelemaan suomalaisten viranomaisten kanssa merkittäviä uudistuksia, kuten uuden talvikylän rakentamisen valtion varoin. (Rantala 2010, 243–245.)

Toinen maailmansota hajotti kolttsaamelaisten yhteisöt ja riisti heidän elinalueensa. Talvisodan aikana kolttsaamelaiset evakuoitiin Tervolaan ja he palasivat kotiseudulleen sodan jälkeen, mutta jatkosodan aikana heidät evakuoitiin uudelleen partisaanihyökkäysten uhan vuoksi. Lapin sota vuonna 1944 johti kokonaisten kylien ja porokarjojen menetykseen, kun saksalaiset karkotettiin alueelta. Sodan jälkeen Petsamon kolttsaamelaiset sijoitettiin aluksi Kalajoelle, mutta heille ei löytynyt pysyviä asuinpaikkoja. He joutuivat asumaan tilapäismaajoituksessa Oulujoen varrella Maikkulan evakkokeskuksessa, jossa heidän ortodoksinen uskonsa ja puolipaimentolainen elämäntapansa herättivät epäluuloja suomalaisten keskuudessa, vaikeuttaen kotoutumista. (Lehtola 2009, 466–467; Rantala 2010, 250–251.)

Evakko aika oli kolttsaamelaisille vaikeaa. He kärsivät ruoan ja perustarvikkeiden puutteesta, ja heidän perinteinen taloudellinen toimintatapansa ei sopinut säännöstelytalouteen. Kolttsaamelaiset kuluttivat ravinnon yhteisesti heti sen hankinnan jälkeen, mikä viranomaisten näkökulmasta vaikutti epärationaaliselta. (Lehtola 2009, 468–470; Rantala 2010, 251.) Toisen maailmansodan jälkeen Neuvostoliitto liitti Petsamon itseensä Moskovan välirauhassa vuonna 1944, mikä johti Suomen kolttsaamelaisten evakuointiin ja uudelleensijoittamiseen Inariin. Sevettijärvi ja Nellim muodostuivat kolttsaamelaisten uusiksi asuinalueiksi, mutta heidän perinteinen elämäntapansa joutui sopeutumaan uusiin olosuhteisiin, ja valtionhallinnon vaikutus kasvoi. Rajojen sulkeutuminen toisen maailmasodan päättymisen jälkeen katkoi kolttsaamelaisten yhteydet sukulaisiinsa Kuolan niemimaalla. (Lehtola 2015, 120–121.)

Kolttaamelaisten historialliset rajat ovat perinteisesti määräytyneet luonnonolosuhteiden perusteella. Metsästys- ja kalastusoikeuksiin perustuva alueiden hallinta jakautui perheiden ja sukujen kesken. Poronhoidon kehittyessä rajojen merkitys vahvistui, mutta ne pysyivät pääosin samoina. Rajat perustuivat luonnollisiin maastonmuotoihin, kuten jokiin ja tuntureihin, eikä niitä merkitty keinotekoisin tunnuksin. Rajat olivat kuitenkin joustavia, ja niitä muutettiin olosuhteisiin esimerkiksi kotakäräjien päätöksillä. Tämä osoittaa, että kolttakyläen eli siidojen rajojen merkitys ei ollut kiinteä, vaan se vaihteli paikallisten elinkeinojen ja ympäristöolosuhteiden mukaan. (Rantala 2010, 238–239; Tanner 1929, 6–8.)

4 TUTKIMUKSEN AINEISTO JA MENETELMÄT

4.1 Tutkimuksen rajaus

Tutkimuksen kohteena ovat kolttsaamelaiset ja heidän kokemuksensa turvallisuudesta sen jälkeen, kun Venäjän täysimittainen hyökkäys Ukrainaan alkuvuodesta 2022 vaikutti merkittävästi Euroopan turvallisuustilanteeseen. Tarkastelun kohteena on erityisesti se, miten Ukrainan sota ja sen aiheuttamat yhteiskunnalliset muutokset ovat vaikuttaneet kolttsaamelaisten turvallisuudentunteeseen. Tutkimus pohjautuu inhimillisen turvallisuuden (UNDP 1994, 22–33) sekä rajatutkimuksen viitekehyksiin (Paasi 1996; Wilson & Donnan 2012), joiden avulla pyritään ymmärtämään, miten muuttunut geopoliittinen tilanne heijastuu kolttsaamelaisten arkeen ja turvallisuuskokemuksiin.

Kolttsaamelaiset muodostavat tutkimuskohteena mielenkiintoisen yhteisön, sillä heidän historiallinen kokemuksensa rajojen muutoksista ja valtioiden välisistä suhteista antaa arvokkaan näkökulman turvallisuuden tarkasteluun. Rajojen merkitys heidän elämässään on ollut jatkuvassa muutoksessa, mikä mahdollistaa sen, että heidän turvallisuuskokemuksensa on herkällä tavalla sidoksissa sekä paikallisiin että kansainvälisiin muutoksiin. Näin tutkimus tarjoaa mahdollisuuden tarkastella laajempia yhteiskunnallisia ja geopoliittisia ilmiöitä paikallisyhteisön kokemusten kautta.

4.2 Tutkimusote

Tutkimus on laadullinen, ja sen tavoitteena on syventää ymmärrystä kolttsaamelaisten subjektiivisista turvallisuuskokemuksista. Laadullinen tutkimus soveltuu erityisesti ihmisten kokemusten ja merkitysten analysointiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 17–18). Tutkimuksessa hyödynnetään fenomenologista lähestymistapaa, jonka tavoitteena on tuoda esiin haastattelvien omat kokemukset ja niihin liittyvät merkitykset (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34–36). Vaikka haastattelukysymykset on laadittu inhimillisen turvallisuuden ja rajatutkimuksen viitekehyksien pohjalta, haastattelussa ja aineiston analyysissä on huomioitu fenomenologinen lähestymistapa ja keskitytty siihen, miten kolttsaamelaiset itse kokevat ja tulkitsevat turvallisuuden muutokset.

Fenomenologisen lähestymistavan taustalla on ajatus siitä, että se keskittyy elettyjen kokemusten merkitysten tutkimiseen, tarkastellen maailmaa sellaisena kuin se ilmenee yksilön kokemuksessa. Se ei pyri selittämään ilmiöitä ulkoapäin, vaan pyrkii ymmärtämään niiden merkityksiä kokijan omasta näkökulmasta käsin. Lähestymistapa edellyttää herkkyyttä havaita arkisten tapahtumien ja tilanteiden syvempiä merkityksiä ja pyrkii kuvaamaan niitä mahdollisimman tarkasti ilman ennako-oletuksia. Fenomenologia ei ole yksittäinen menetelmä tai vaiheittain etenevä prosessi, vaan pikemminkin filosofinen suuntautuminen, joka ohjaa tutkijaa suhtautumaan maailmaan avoimesti ja tutkivasti. Sen avulla voidaan tuoda näkyväksi niitä vivahteikkaita ja usein piileviä merkityksiä, jotka muovaavat yksilöiden ja yhteisöjen kokemuksia arjessa ja yhteiskunnassa. (Jyväskylän yliopisto 2025; Tuomi & Sarajärvi 2018, 34–36; Van Manen 2016, 3–8.)

Laadullinen tutkimus ja erityisesti fenomenologinen lähestymistapa tuovat tutkimukseen joustavuutta, sillä ne mahdollistavat tutkittavien omien kokemusten ja kertomusten esiin tuomisen. Tämä on erityisen tärkeää, kun pyritään ymmärtämään turvallisuuden kokemusta monitahoisena ja kulttuurisesti rakentuvana ilmiönä. Samalla lähestymistapa tarjoaa mahdollisuuden tarkastella, miten henkilökohtaiset kokemukset kietoutuvat osaksi yhteisöllisiä rakenteita ja laajempia yhteiskunnallisia prosesseja. (Van Manen 2016, 25–26.)

4.3 Aineisto

Aineisto koostuu kahdeksasta puolistrukturoidusta haastattelusta, jotka toteutettiin elokuussa 2024. Haastateltavat olivat täysi-ikäisiä ja he asuivat pysyvästi Inarin kunnassa. He edustivat eri ikä- ja sukupuoliryhmiä. Vanhempaan ikäryhmään kuuluivat sodan jälkeisen ensimmäisen sukupolven edustajat – henkilöt, joiden vanhemmille toisen maailmansodan kokemukset olivat läheisempiä. Nuorempaan ikäryhmään kuului heidän jälkeensä syntynyt sukupolvi, joille toisen maailmasodan aikaiset muistot ovat välittyneet epäsuoremmiin osana perheessä ja yhteisössä siirtynyttä muistiperintöä.

Sukupuolten välinen tasapaino huomioitiin siten, että molemmissa ikäryhmissä osallistujista puolet oli naisia ja puolet miehiä. Lisäksi haastateltavien valinnassa kiinnitettiin huomiota myös heidän elämäntilanteidensa ja elinkeinojensa moninaisuuteen, jotta aineisto edustaisi mahdollisimman kattavasti kolttasaamelaiden kokemuksia. Näin ollen haastateltavat

valittiin tarkoituksellisella maksimaalisen vaihtelun otannalla, jotta tutkimukseen saatiin mukaan mahdollisimman monipuolinen otos kolttasaamelaisyhteisön edustajia (Vehkalahti 2014, 42–47).

Haastattelut toteutettiin sekä kasvotusten että etäyhteyksien kautta. Puolistrukturoitu haastattelu mahdollisti haastateltavien vapaamuotoisen ilmaisun ja toi esiin yksilöiden erilaiset näkökulmat (Alasuutari 2011, 40–43). Haastattelujen teemat perustuivat inhimillisen turvallisuuden ulottuvuuksiin (UNDP 1994) sekä rajatutkimuksen teoreettisiin käsitteisiin (Paasi 1996, 17–38). Kysymykset liittyivät muun muassa turvallisuuden henkilökohtaiseen ja yhteisölliseen merkitykseen, Ukrainan sodan vaikutuksiin arjessa sekä kolttasaamelaisten näkemyksiin rajaturvallisuudesta ja kulttuurisesta jatkuvuudesta. Tutkimuksen haastattelukysymykset ovat liitteessä 1.

4.4 Aineiston luokittelu ja analyysi

Aineiston analyysissä hyödynnettiin teemoittelua, jonka avulla tunnistettiin keskeiset aihepiirit ja analysoitiin niitä tarkemmin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93). Analyysin ensimmäisessä vaiheessa haastattelut litteroitiin, ja vastaukset luokiteltiin yleisen turvallisuuden käsityksen, inhimillisen turvallisuuden ja rajatutkimuksen keskeisten teemojen mukaisesti.

Teemoitteluprosessi oli suunniteltu jo ennen haastattelujen toteutusta. Haastattelukysymykset laadittiin tutkimuksen teoreettisten teemojen mukaisesti, kattaen yleisen turvallisuuden käsityksen, inhimillisen turvallisuuden eri ulottuvuudet ja rajatutkimuksen näkökulmat. Edellä mainittu rakenteellinen jäsenitys helpotti analyysivaihetta, sillä vastaukset asettuivat pääosin jo valmiiksi niihin teemoihin, joihin ne sisällöllisesti liittyivät.

Aineiston teemoittelussa hyödynnettiin mahdollisuutta tunnistaa tutkimuskohteena olevan yhteisön erityispiirteitä. Alkuperäiskansojen, kuten kolttasaamelaisten, turvallisuuskäsityksen on todettu poikkeavan perinteisestä inhimillisen turvallisuuden mallista. Heidän osaltaan turvallisuuden ei katsota muodostuvan ainoastaan fyysisestä, taloudellisesta ja poliittisesta vakaudesta, vaan siihen sisältyy myös kulttuurisia ulottuvuuksia. Kulttuurin säilyminen, oikeus harjoittaa perinteisiä elinkeinoja ja mahdollisuus käyttää omaa kieltä ovat keskeisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat siihen, miten he kokevat turvallisuuden. (Hoogensen Gjörv 2014, 60–62, Hossain ym. 2016, 4–6.)

4.5 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimus noudattaa saamelaisia koskevan tutkimuksen eettisiä ohjeita Suomessa (2024) sekä Tutkimuseettisen neuvottelukunnan vuonna 2023 julkaistuja ohjeita hyvästä tieteellisestä käytännöstä (TENK 2023), ja siinä on kiinnitetty erityistä huomiota alkuperäiskansatutkimuksen erityispiirteisiin. (TENK 2023; Saamelasia koskevat tutkimuseettiset ohjeet 2024). Näiden ohjeiden mukaisesti tutkimuksen koko prosessin ajan on pyritty varmistamaan tutkittavien oikeuksien, anonymiteetin ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen.

Tutkija on itse kolttasaamelainen ja kuuluu siihen yhteisöön, jota tutkimus käsittelee. Tämä tausta tarjoaa mahdollisuuden ymmärtää tutkittavan yhteisön erityispiirteitä kontekstuaalisesti sekä tuoda esiin sen omia näkökulmia. Yhteinen kulttuurinen tausta ja tutkijan ymmärrys yhteisöstä mahdollistivat avoimen keskustelun. Tutkijan asema yhteisön sisäpuolella edellytti kuitenkin jatkuvaa reflektiota hänen vaikutuksestaan tutkimusprosessiin ja tiedon tuottamiseen.

Aineistonkeruussa kiinnitettiin erityistä huomiota tutkittavien vapaaehtoisuuteen ja suostumukseen. Osallistujilta kerättiin suostumus ennen haastattelujen aloittamista, ja heille korostettiin oikeutta keskeyttää osallistumisensa milloin tahansa. Haastattelut toteutettiin suomen kielellä, jota kaikki osallistujat ymmärsivät joko äidinkielenään tai kotikielenään. Tällä varmistettiin, että haastateltavat pystyivät perehtymään tutkimuksen sisältöön ja suostumukseen ilman kielellisiä esteitä, eikä tietoa tarvinnut kääntää toiselle kielelle. Tutkimuksen luotettavuus ei näin ollen kärsinyt suomen kielen käytöstä. Kaikille haastateltaville toimitettiin etukäteen tutkimuksesta kertova tiedote, jossa kuvattiin tutkimuksen tarkoitus, aineiston käsittely sekä osallistujien anonymiteetin turvaaminen.

Kolttasaamelaisyhteisön pienuuden ja tiiveyden vuoksi anonymiteetin suojaaminen oli keskeistä myös tutkimustulosten raportoinnissa. Vastaajia ei yksilöity esimerkiksi pseudonyymeillä tai numerokoodilla, eikä vastauksia esitetty yhtenäisesti siten, että samoja henkilöitä voisi tunnistaa eri kohdista. Tavoitteena oli varmistaa anonymiteetin säilyminen myös raportoinnin tasolla. Tutkimuksen kaikissa vaiheissa on painotettu avoimuutta, luottamuksellisuutta ja kunnioittavaa suhtautumista tutkittaviin ja heidän yhteisöönsä.

Kirjallinen haastatteluaineisto tullaan säilyttämään Saamelaisarkistossa, yhteisön oikeuksia ja anonymiteettiä kunnioittavin käyttöehdoin. Aineiston pitkäaikainen säilytys tukee avoimen tieteen periaatteita, mutta sen hyödyntäminen edellyttää jatkossakin eettistä harkintaa ja yhteisön kunnioittamista.

5 TULOSTEN ANALYYSI

5.1 Yleiskuvaus tutkimusaineistosta

Tutkimusaineisto koostuu kahdeksan täysi-ikäisen kolttsaamelaisen puolistrukturoidusta teemahaastattelusta, jotka toteutettiin elokuussa 2024. Haastattelut toteutettiin sekä kasvotusten että etäyhteyksien kautta. Neljä haastattelua tehtiin kasvokkain, kolme videoyhteydellä ja yksi puhelimitse. Haastattelujen kestot vaihtelivat 30 minuutista 75 minuuttiin, ja niistä kertyi yhteensä kuusi tuntia ja 20 minuuttia äänitettyä aineistoa. Litteroituna haastatteluaineisto muodosti 34 sivua tekstiä. Haastattelutilanteissa pyrittiin luomaan mahdollisimman avoin ja neutraali ilmapiiri, jotta haastateltavat voisivat kertoa kokemuksistaan vapaasti ilman johdattelua. Puolistrukturoitu haastattelumenetelmä mahdollisti sekä vapaamuotoiset keskustelut että tarkennetut kysymykset turvallisuuden eri ulottuvuuksista.

Haastattelut toivat esiin, että kolttsaamelaisten turvallisuudentunne on monitasoinen ja se riippuu lukuisista eri tekijöistä. Vaikka sodan fyysiset vaikutukset eivät ulotu suoraan kolttsaamelaisten arkeen, sen aiheuttamat henkiset ja taloudelliset vaikutukset ovat merkittäviä. Haastateltavat kokivat, että sodan myötä yleinen turvallisuuden tuntemus on heikentynyt, mikä on lisännyt huolta sekä yksilöllisellä että yhteisöllisellä tasolla. Etenkin tulevaisuuden epävarmuus korostuu haastateltavien kokemuksissa, sillä monet ovat huolissaan omien elinkeinojensa, yhteisönsä jatkuvuuden sekä kulttuurin säilyttämisen edellytyksistä jatkuvasti muuttuvassa maailmantilanteessa.

5.2 Tulosten tarkempi analyysi teemoittain

Tarkastelun kohteena oli, miten Ukrainan sota ja muuttunut rajatilanne ovat vaikuttaneet kolttsaamelaisten turvallisuudentunteeseen sekä yksilö- että yhteisötasolla. Tavoitteena oli myös ymmärtää, miten kolttsaamelaiset itse kokevat turvallisuuden muutokset ja millaisia merkityksiä he siihen liittävät. Tutkimuksessa pyrittiin lisäksi ymmärtämään, miten globaalit kriisit, kuten Ukrainan sota, vaikuttavat kolttsaamelaisten kulttuuriseen ja yhteisölliseen elämään. Näitä vaikutuksia on tarkasteltu inhimillisen turvallisuuden seitsemän ulottuvuuden ja rajatutkimuksen käsitteiden avulla (UNDP 1994, 22–33, Paasi 1996, 17–38; Martin ym. 2015, 2–3.)

Analyysissa käytettiin myös Hoogensen Gjørvin ym. (2014) näkemyksiä turvallisuudesta vallankäytön välineenä sekä Heinisen (2010) tutkimusta turvallisuuskäsitysten laajenemisesta perinteisen valtiokeskeisen ajattelun ulkopuolelle. Tämän avulla pyrittiin yhdistämään kolttasaamelaisten kokemukset laajempiin teoreettisiin keskusteluihin turvallisuuden merkityksistä. (Hoogensen Gjørv ym. 2014; Heininen 2010.)

Aineistonkeruu rajattiin tutkimukselle tyypillisten ajallisten ja resurssillisten rajoitteiden mukaisesti siten, että se olisi laadulliselle tutkimukselle riittävä ja monipuolinen, mutta toteutettavissa työn laajuudessa. Tämän perusteella haastateltiin kahdeksan henkilöä, jotka muodostivat tasapainoisen kokonaisuuden eri ikä- ja sukupuoliryhmistä. Vaikka aineiston laajuuteen vaikuttivat käytännön rajoitteet, analyysivaiheessa havaittiin, että haastatteluissa alkoi toistua samankaltaisia kokemuksia, näkökulmia ja teemoja. Haastattelujen loppuvaiheessa ei ilmennyt tutkimusongelman kannalta merkittävästi uutta. Tämä toistuvuus viittaa siihen, että aineisto alkoi kylläntyä eli toistaa itseään. (Eskola & Suoranta 1998, 62–63.)

5.2.1 Kolttasaamelaisten turvallisuuskäsitys

”Turvallisuus on sitä, että saa niin kun vapaasti olla se mikä on ja rauhassa tehdä sitä, mitä haluaa ja kokee tärkeäksi, ja tietenkin meidän tapauksessa se, että saa olla vapaasti saamelainen, harjoittaa sitä kulttuuria siinä laajuudessa kuin itselle on tärkeää.”

Kolttasaamelaisten käsitys turvallisuudesta liittyy vahvasti mahdollisuuteen elää omaa kulttuuriaan vapaasti, ilman ulkoisia uhkia tai pelkoa siitä, että perinteiseen elämäntapaan puututaan. Monille haastateltaville turvallisuus tarkoittaa oikeutta olla ”vapaasti se, mikä on” ja ylläpitää saamelaisuutta osana merkityksellistä arkea. Yksi haastateltava kuvasi tätä seuraavasti: ”Minulle turvallisuus on sitä, että saan elää saamelaisena ilman, että joku yrittää estää tai puuttua siihen, miten me teemme asioita.” Toinen haastateltava kiteytti yhteisön näkökulman: ”Voi elää oman näköistä elämää, yhteisössäkkin niin, ettei ole uhkaa siitä, että vaikka kielellisesti ja kulttuurisesti voi olla mitä on.”

Tämä näkemys heijastaa inhimillisen turvallisuuden (UNDP 1994, 22–33) periaatteita, jotka korostavat vapautta pelosta ja puutteesta. Vanhemmille sukupolville turvallisuuden ydin nivoutuu perustarpeisiin, kuten riittävään ravintoon ja vakaaseen elinympäristöön. Eräs vanhempi haastateltava tiivisti asian näin: ”Turvallisuus on sitä, että tietää, että ruokaa riittää ja

pääsee lämpimään kotiin ilman pelkoa siitä, että kaikki muuttuu yhtäkkiä.” Toinen vanhemman sukupolven haastateltava korosti terveyden merkitystä: ”Minulle se on turvallisuutta, että olen sillä tavalla terve, että pystyn elämään. Että pärjään arjessa, saan leivän pöytään ja voin elää ilman ulkopuolista uhkaa.”

Nuoremmat puolestaan painottavat turvallisuutta arjen vakauden ja yhteiskunnan luotettavuuden kautta. He kokevat, että turvallisuus on sitä, ettei päivittäistä elämää varjosta jatkuva epävarmuus. Yksi haastateltava totesi: ”Minusta turvallisuus on sitä, että ei tarvi miettiä joka päivä, onko kaikki hyvin. Että voi vaan elää ja luottaa siihen, että asiat pysyy kohdillaan.” Toinen nuoremmen sukupolven haastateltava kuvasi tätä konkreettisemmin: ”Turvallisuus tarkoittaa, että aamulla voi olla herätyksenä kello kahdeksan ilman pelkoa, että siinä vieressä on ainakaan mitään ohjuksia tai muutakaan vihamielistä, ja kuri ja järjestys yhteiskunnassa.” Kolmas nuori haastateltava täydensi: ”Kotona voi elää arkielämää, tehdä asioita ilman että tarttee miettiä, että joku taho jotenkin vaikuttaa siihen.”

Haastateltavien puheissa sukupuolten välillä havaittiin hienovaraisia painotuseroja. Naiset nostivat esiin erityisesti kulttuurisen jatkuvuuden ja yhteisöllisen turvallisuuden merkityksen, kun taas miehet korostivat yhteiskunnan järjestystä ja taloudellista vakautta. Yksi haastateltava kuvasi: ”Yhteisölle turvallisuus merkitsee samaa kuin muillekin suomalaisille – jos rahaa tulee, olo on turvallista.”

Ukrainan sodan myötä on korostunut myös kulttuuristen yhteyksien katkeaminen Venäjän puolelle ja sen aiheuttama jakautuminen yhteisöjen välillä. Eräs haastateltava kuvasi tilannetta ”rautaisena esirippuna”, joka jälleen kerran erottaa yhteisöt toisistaan. Toinen haastateltava puolestaan nosti esiin kielityön haasteet asiantuntijoiden yhteyksien katkeamisen vuoksi: ”Venäjällä asuvien koltansaamen asiantuntijoiden poisjäänti on valtava menetys, koska heidän tietonsa oli korvaamatonta.” Haastattelussa mainittiin myös, että yhteyksiä ei voi pitää yllä edes henkilökohtaisesti, kuten eräs haastateltava totesi: ”Ei voi lähettää sähköpostia, ei soittaa, ettei heille tule hankaluuksia.”

Lisäksi epäusko ja pelko siitä, että sota voisi levitä myös omalle alueelle, on noussut esiin haastatteluissa. Monet ovat alkaneet varautua tulevaan lisäämällä omavaraisuutta esimerkiksi marjastuksen ja kalastuksen avulla. Yksi haastateltava totesi: ”Aiemmin metsästys ja

marjastus oli normaalia, mutta nyt sitä miettii eri kantilta – jos ruoka loppuu kaupoista, pitää olla jotakin varastossa.” Myös toinen haastateltava pohti omavaraisuuden merkitystä: ”Oon väkisinkin alkanut miettimään, että täytyy marjastaa enemmän ja metsästää ja kalastaa enemmän, jos mahdollista, että ihan omavaraisuuttaan pitää miettiä ihan oikeasti.”

Venäjän hyökkäys Ukrainaan on myös katkaissut kulttuurisia yhteyksiä rajojen yli, mikä on tuonut esiin valtiollisten rajojen vaikutukset alkuperäiskansojen turvallisuuteen (Hoogensen Gjørvi 2014, 60–61). Eräs haastateltava kiteytti tämän kokemuksen: ”Rajan sulkeminen tuntui pahalta. Yhteydet meni poikki, ja tuli semmoinen olo, että meidän maailma pieneni.”

Hoogensen Gjørvin (2014) mukaan turvallisuus voidaan nähdä vallankäytön välineenä, joka vaikuttaa tiettyihin yhteiskunnallisiin ryhmiin (Hoogensen Gjørvi 2014, 74–76). Kolttasaamelaiden kokemuksissa tämä ilmenee vertailuna Suomen ja Venäjän puolella asuvien kolttasaamelaiden välillä. Venäjän puolella kolttasaamelaiden mahdollisuudet harjoittaa kulttuuriaan ovat rajoitetumpia, mikä korostaa valtiollisten rajojen merkitystä turvallisuuskokemuksessa (Hossain ym. 2016, 4–6).

Ukrainan sota on lisännyt kolttasaamelaiden epävarmuutta ja nostanut esiin uusia huolia perheen ja yhteisön tulevaisuudesta. Yksi haastateltava kuvasi sodan vaikutusta näin: ”Se sota tuli niin lähelle. Vaikka ei suoraan meihin osunutkaan, tuli semmoinen olo, että kaikki voi muuttua hetkessä.” Toinen haastateltava kertoi pohtineensa jopa arkisia asioita uudessa valossa: ”Sitä alkoi miettiä, että miten käy työn, miten Norjan rajan yli kulkeminen onnistuu, tai loppuuko yhtäkkiä ruoka kaupoista.” Tämä kokemus heijastaa Heinisen (2010) ajatusta siitä, että turvallisuuskäsitys ulottuu sotilaallisten uhkien ulkopuolelle ja kattaa myös kulttuurin jatkuvuuden ja elinympäristön vakauden (Heininen 2010, 11).

Sodan aiheuttama epävarmuus on lisännyt tarvetta varautumiseen ja omavaraisuuteen, mikä näkyy esimerkiksi kiinnostuksena varastoida elintarvikkeita kriisien varalta. Tämä on osa inhimillisen turvallisuuden taloudellista ja ruokaturvan ulottuvuutta (UNDP 1994, 22–33). Turvallisuuden kokemusta vahvistaa arjen rauha ja sujuvuus, kuten eräs haastateltava totesi: ”Kun voi elää omaa arkeaan ilman, että koko ajan joutuu miettimään, että mitä seuraavaksi tapahtuu, se on minusta turvallisuutta.”

Toisaalta Suomen jäsenyys Pohjois-Atlantin liitossa (Nato) on lisännyt joidenkin haastateltavien turvallisuudentunnetta, mikä kuvastaa valtiokeskeisen turvallisuuskäsityksen merkitystä myös kolttasaamelaisten keskuudessa, kuten eräs haastateltava totesi: ”Vaikka sota pelottaa, on turvallisempi olo, kun tiedän, että Suomi on osa Natoa. Se tuo jotain varmuutta tähän epävarmuuteen.” Erityisesti nuoremman sukupolven haastatteluissa nousi esiin, että jäsenyys Pohjois-Atlantin liitossa (Nato) koettiin konkreettisenä takeena siitä, että ”epäystävällinen valtio pysäytetään rajalla, eikä se pääse siviileitä kurittamaan.”

Kolttasaamelaisten turvallisuuskäsitys yhdistää siis kulttuurisen vapauden, arjen vakauden ja yhteisön jatkuvuuden. Ukrainan sota on nostanut esiin sekä uusia että aiemmin piileviä uhkakuvia, jotka vaikuttavat niin yksilö- kuin yhteisötasolla. Haastateltavien kokemukset osoittavat, että turvallisuus ei ole vain sotilaallisten uhkien poissaoloa, vaan myös oikeutta elää ilman pelkoa kulttuurin ja elinympäristön menettämisestä.

5.2.2 Taloudellinen epävarmuus

”Kaikkihan on kallista, en tiedä onko ne Ukrainan syytä vai muusta, mutta sellainen usko ja luotto tulevaisuuteen on niinku hankalampaa.”

Kolttasaamelaisten taloudellinen turvallisuus on kohdannut huomattavia muutoksia Ukrainan sodan myötä. Sodan aiheuttama kustannusten nousu ja taloudellinen epävarmuus ovat erityisen näkyviä perinteisissä elinkeinoissa, kuten poronhoidossa. Vaikka Venäjän tuontiporonlihan poistuminen markkinoilta lisäsi kotimaisen poronlihan kysyntää, poronhoidon kustannukset ovat samanaikaisesti nousseet. Eräs haastateltava tiivistä tilanteen seuraavasti: ”Polttoaineet, joita saamelaisessa poronhoidossa käytetään tosi paljon, niin niiden hinnannousu on [...] kannattavuutta heikentänyt huomattavasti.” Samassa yhteydessä haastateltava nosti esiin myös rehujen hintojen nousun vaikutukset: ”Rehujen hinnathan sitten nousi melkein kaksinkertaiseksi saman tien [...] eikä siihen pystytty oikein varautumaan.” Toinen haastateltava totesi laajemmin: ”Monet on jättänyt kokonaan pois perinteiset elinkeinot, kuten porot, kun se on niin kallista, että ei ole varaa pitää niitä.” Tämä kuvastaa inhimillisen turvallisuuden (UNDP 1994, 22–33) taloudellista ulottuvuutta, jossa taloudellinen vakaus ja perustoimeentulo muodostavat turvallisuuden perustan.

Taloudellisen turvallisuuden heikkeneminen ei rajoitu vain elinkeinoihin, vaan se on vaikuttanut laajemmin kolttasaamelaisten arkeen. Elinkustannusten nousu ruoan, energian ja asuminen osalta on pakottanut yhteisön jäsenet pohtimaan kulutustottumuksiaan tarkemmin. Yksi haastateltava kuvasi tätä epävarmuutta: ”Tulee niitä muutoksia ja tuntuu, ettei niihin aina osakaan reagoida, ja tulee sellaista tunnetta, että mikä vaan voi yhtäkkiä muuttua, ettei voi luottaa.” Useissa kommentteissa nousi esiin huoli erityisesti heikoimmassa asemassa olevista, kuten vanhuksista: ”Miten niillä on varaa maksaa sähköt, kun ihan hulluahan tämä on, ei tällaista ole ennen ollut.”

Nuoremmilta haastateltavilta puolestaan nousi esiin, kuinka kustannusten nousu vaikuttaa konkreettisesti heidän mahdollisuuksiinsa suunnitella tulevaisuutta. Taloudellinen epävarmuus heijastuu suurten elämänvalintojen, kuten asuntolainan ottamisen tai talon rakentamisen harkintaan. Eräs haastateltava kiteytti: ”Kustannusten nousu ainakin on vaikuttanut [...] tulevaisuuteen, jos haluaisi vaikka taloa rakentaa, ei välttämättä ole helppo saada lainaa, talon rakentaminen maksaa enemmän kuin sen arvo on.” Toinen nuorempi haastateltava täydensi: ”Kyllähän se vaikutti siihen, että alko miettimään riittääkö töitä. Että en itse osaa sanoa, ku näitä säästöjä tehdään omallakin työpaikalla, niin kyllähän se on vaikuttanut siihen, että onko vaikka työpaikkaa kolmen vuoden päästä.”

Haastateltavien puheessa näkyi myös havaittava ero sukupolvien välillä. Vanhemmat sukupolvet painottivat arjen perustarpeiden kustannusten nousua ja perinteisten elinkeinojen vaikeutumista, kun taas nuoremmat toivat useammin esiin pidemmän aikavälin taloudellisen epävarmuuden ja sen vaikutukset tulevaisuuden suunnitelmiin. Sukupuolten välillä puolestaan naisilla korostui yhteisöllinen huoli heikoimmassa asemassa olevista, kun taas miehet nostivat useammin esiin valtiollisen talouspolitiikan ja yhteiskunnan leikkaukset. Yksi haastateltava kuvasi: ”Näistä päätöksistä, jotka Ukrainankin sodasta tulee, leikataan tosi paljon kaikenlaisia yhteiskunnan rahoja, ja sosiaali ynnä muuta.”

Perinteisten elinkeinojen jatkuvuus on tullut entistä epävarmemmaksi. Useampi haastateltava kertoi havainneensa, että monet ovat joutuneet harkitsemaan poronhoidosta luopumista, koska elinkeinon ylläpitäminen on taloudellisesti haastavaa. Erityisesti nuorempien kohdalla kustannusten lisäksi tukiverkostojen ja työvoiman puute vaikeuttaa toimintaa: ”Ei ole apukäsiä eikä sellaisia, jotka voi sijaistaa, niin se on iso ongelma.” Tämä tilanne ilmentää,

kuinka taloudellinen turvallisuus ja kulttuurin säilyminen kietoutuvat yhteen, sillä perinteiset elinkeinot ovat keskeinen osa kolttasaamelaista identiteettiä ja yhteisön jatkuvuutta.

Ukrainan sodan myötä omavaraisuuden ja varautumisen merkitys on kasvanut. Useat haastateltavat kertoivat alkaneensa varautua kriisitilanteisiin esimerkiksi keräämällä ruokavarastoja tai lisäämällä perinteisiä elinkeinoja: ”On ihan hyvä, että on jotakin varastossa, jos yhtäkkiä loppuu.” Myös toinen haastateltava totesi vastaavaa: ”Oon väkisinkin alkanut miettimään, että täytyy marjastaa enemmän ja metsästää ja kalastaa enemmän, jos mahdollista, että ihan omavaraisuuttaan pitää miettiä ihan oikeasti.” Tämä kertoo siitä, kuinka varautuminen nähdään keinona turvata taloudellinen vakaus epävarmoina aikoina, mikä heijastaa inhimillisen turvallisuuden taloudellista ja ruokaturvan ulottuvuutta (UNDP 1994, 23–33).

Ukrainan sodan vaikutukset ovat pakottaneet kolttasaamelaiset arvioimaan taloudellista turvallisuuttaan uudelleen. Perinteisten elinkeinojen kannattavuus on heikentynyt, ja elinkustannusten nousu on lisännyt epävarmuutta sekä yksilöllisellä että yhteisöllisellä tasolla. Omavaraisuuden ja varautumisen vahvistaminen nähdään tärkeänä keinona turvata elämän vakaus ja jatkuvuus epävarmoissa olosuhteissa. Taloudelliseen epävarmuuteen ja yhteiskunnallisten päätösten ennakoimattomuuteen liittyy myös psykologisia vaikutuksia, kuten luottamuksen heikkeneminen tulevaisuuteen. Tämä nousee keskeiseksi osaksi kolttasaamelaisten kokemaa inhimillistä epävarmuutta.

5.2.3 Ruoan saatavuus ja omavaraisuus

”Kyllähän sen ruuan kallistumisen huomaa, se ruokapussi mikä aiemmin maksoi viiskymppiä, on nyt sen kuus-seitsämän kymppiä.”

Ukrainan sodan vaikutukset ovat lisänneet kolttasaamelaisten huolta ruokaturvasta. Elintarvikkeiden hinnannousu ja saatavuuden epävarmuus näkyvät selvästi arjessa, ja monet haastateltavat kertovat joutuneensa tarkastelemaan kulutustottumuksiaan uudelleen. Useampi mainitsi siirtyneensä edullisempiin tuotemerkkeihin tai tinkineensä ostoksistaan: ”Moni tuotemerkki on vaihtunut halvempaan, ja joutuu tinkimään mitä ostaa.” Taloudellisten muutosten lisäksi ruokaturvaan liittyy myös epävarmuus toimitusketjuista ja tuotannon jatkuvuudesta. Yksi haastateltava kiteytti: ”Totta kai sitä joutuu miettimään, mitä kannattaa ostaa ja

mihin voi varautua.” Tämä muutos haastaa turvallisuuden perustaa, johon kuuluu mahdollisuus riittävään ravintoon ja vakaaseen arkeen (UNDP 1994, 23–33).

Perinteiset luonnonvaraiset ravinnonlähteet, kuten metsästys ja kalastus, ovat nousseet entistä tärkeämmiksi ruokaturvan kannalta. Ne eivät ainoastaan tue taloudellista vakautta, vaan myös lisäävät psyykkistä turvallisuudentunnetta ja tarjoavat keinoja omavaraisuuden vahvistamiseen. Yksi haastateltava totesi: ”Minun elinkeinoa tai elämisen mahdollisuuksia lisää se, että minä ite metästän ja kalastan.” Toinen haastateltava korosti, että omavaraisuuden merkitys on kasvanut erityisesti epävarmuuden keskellä: ”Pitää olla mahdollisimman omavarainen, nyt jo. Että pystyy ruuankin kautta varautumaan uhkiin.” Myös ruoan säilömiseen ja varastointiin on kiinnitetty aiempaa enemmän huomiota: ”Oon kiinnittänyt huomiota siihen, mitä voi itse tehdä ja säilöä, että ruokaa olisi talven varalle.” Tällainen omavaraisuus vahvistaa yksilöiden ja yhteisöjen resilienssiä, eli kykyä hallita omaa elämäänsä ja sopeutua epävarmoihin olosuhteisiin (Heininen 2010, 10–11).

Sodan aiheuttamat ympäristöuhat, kuten ydinvoimaloiden turvallisuusriskit, herättävät kuitenkin huolta luonnonvarojen puhtaudesta ja kestävyydestä. Useat haastateltavat viittasivat Tšernobylin onnettomuuden vaikutuksiin ja nostivat esiin pelon siitä, että vastaava tilanne voisi toistua. Eräs haastateltava kuvasi tilannetta näin: ”Kun siellä leikitellään ydinaseilla ja sillä koko ajan uhataan [...] sehän käytännössä vetäisi meidän ravintoautonomian ja ruokaturvan pohjan pois.” Tämä pelko ilmentää, kuinka globaalit kriisit voivat vaarantaa paikallisen ruokaturvan ja elinympäristön vakauden (Heininen 2010, 10–11).

Haastatteluissa näkyi eroja sukupolvien ja sukupuolten välillä. Vanhemmat sukupolvet nostivat useammin esiin ydinvoimaan ja ympäristökatastrofeihin liittyvät uhkakuvat, kun taas nuoremmat painottivat enemmän hintojen nousun konkreettisia vaikutuksia arjessa. Naiset korostivat vastauksissaan varautumisen ja omavaraisuuden merkitystä, kun taas miehiltä tuli käytännönläheisempiä huomioita metsästyksen ja kalastuksen mahdollisuuksista ruokaturvan tukena. Toisaalta osa nuoremmista haastateltavista suhtautui tilanteeseen melko rauhallisesti, kuten eräs totesi: ”Koltta ei murehdi huomisesta.”

Ukrainan sodan vaikutukset ovat pakottaneet kolttasaamelaiset vahvistamaan omavaraisuutta ja arvioimaan ruokaturvansa haavoittuvuutta uudella tavalla. Perinteiset elinkeinot,

kuten metsästys ja kalastus, ovat saaneet lisää merkitystä, ja paikallisen ruoantuotannon rooli korostuu entisestään yhteisön turvallisuuden kannalta. Lisäksi monissa vastauksissa näkyy huoli siitä, että luonnonvarojen puhtaus ja paikallinen ravinnon saatavuus eivät ole itsestäänselvyksiä globaalien kriisien keskellä. Tämä yhdistää taloudellisen epävarmuuden, ympäristöuhat ja kulttuurisen jatkuvuuden kysymykset tiiviisti toisiinsa.

5.2.4 Terveysturvallisuuden liittyvät kokemukset

”Ei minusta meillä ole ollut täällä pohjoisessa semmosia, jotka ois sitten sodasta johtunut, että yleisemminkin tästä Suomen terveydenhuoltoalan kaaoksesta mikä täällä on.”

Kolttasaamelaiden terveysturvallisuus on tärkeä osa yhteisön arkea, mutta Ukrainan sodan vaikutukset siihen ovat haastateltavien mukaan olleet pääasiassa epäsuoria. Suurimmat terveydenhuollon haasteet liitetään Suomessa valtakunnallisesti meneillään olevaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukseen, henkilöstöpulaan ja muiden resurssien vähyyteen. Useat haastateltavat kokivat, ettei sodalla ole ollut suoraa vaikutusta palveluiden saatavuuteen, vaan ongelmat johtuvat pitkälti kansallisista rakenteellisista muutoksista. Eräs haastateltava tiivistä näkemyksensä näin: ”Ei tavallisella ihmisellä ole helppo päästä hoitoon, mutta sillä ei ole Ukrainan kanssa mitään tekemistä.”

Syrjäseudulla asuville kolttasaamelaisille palveluiden saavutettavuus on jo lähtökohtaisesti haasteellista, ja tämä koetaan lisäävän terveydenhuollon eriarvoisuutta. Osa haastateltavista koki olevansa paremmassa asemassa, jos työterveyshuolto on käytettävissä: ”Onneksi on työterveyshuolto, että on nopea yhteys ja apu saatavilla, jos jotakin tapahtuu terveyden kanssa.” Toisaalta yhteisössä on myös huolta siitä, että erityisesti vanhemmat ja heikommassa asemassa olevat eivät ole samalla tavalla palveluiden piirissä.

Vaikka terveyspalveluiden suorat vaikutukset ovat vähäisiä, Ukrainan sodan psyykkiset vaikutukset nousevat vahvasti esiin. Vanhempien sukupolvien keskuudessa sota on herättänyt muistoja aiemmista konflikteista ja rajan läheisyys tuo vanhat pelot pintaan. Yksi haastateltava totesi: ”Sukupolvi, joka on elänyt sodan, niin niillähän nousee traumat sieltä käsiteltäväksi.” Erityisesti sodan alkuvaiheen uutisointi koettiin ahdistavana: ”Alkuun se oli ahdistavaa, kun sitä sotaa tuutattiin joka tuutista, piti selittää lapsille, ettei tämä ole tulossa tänne.”

Sodan herättämät ympäristöriskit, kuten ydinvoimaloiden turvallisuus, ovat herättäneet huolta myös terveysturvallisuuden näkökulmasta. Tšernobylin muisto on edelleen läsnä monien mielissä, ja nykyinen tilanne on konkretisoitunut esimerkiksi joditablettien jakelun kautta. Eräs haastateltava kuvasi: ”Neuvolassa annettiin yhtäkkiä tämä joditabletti paketti, ja siinä oli taustalla [...] että niinku jossakin posahtaa. Se oli ehkä semmonen hetki, että eihän tämmöstä voi tavallaan ajatella ite.”

Haastateltavien puheissa näkyy myös huolia sodan mahdollisesta laajenemisesta ja sen vaikutuksista omaan ja läheisten tulevaisuuteen. Erityisesti lapsiperheissä sodan vaikutuksia joudutaan käsittelemään arjessa: ”Kelaa sitä, että jos omat lapset joutuu joskus sotaan, niin se tuo ylimääräistä huolta.” Nuoremista haastateltavista osa pohti laajempaa yhteiskunnallista tilannetta ja sen psyykkisiä vaikutuksia: ”Kyllä se tietenkin, jos kuvitellaan tilanne, että Ukraina vaikka häviäisi, niin kyllähän se itänaapuri saattaa jossakin vaiheessa laajentaa sotaansa [...] se voi lisätä huolta.”

Koltasaamelaisten kokemus ilmentää inhimillisen turvallisuuden (UNDP 1994, 22–33) terveyteen liittyvää ulottuvuutta, jossa fyysisen terveyden lisäksi myös psyykkinen hyvinvointi on keskeistä. Vaikka Ukrainan sota ei ole suoraan vaikuttanut terveydenhuollon rakenteisiin, sen luoma henkinen kuormitus on merkittävä haaste yhteisön terveysturvallisuudelle. Yhteisön perinteiset turvaverkot, kuten perhe ja yhteisöllisyys, ovat nousseet tärkeiksi hyvinvoinnin tukemisessa. Tämä vahvistaa Heinisen (2010) ajatusta siitä, että turvallisuuskäsitys ulottuu perinteisten sotilaallisten uhkien ulkopuolelle psyykkisen hyvinvoinnin ja elinympäristön vakauden alueille (Heininen 2010, 10–11).

Sodan myötä yhteisön resilienssi ja kyky käsitellä pelkoja yhdessä korostuvat, samalla kun laajemmat yhteiskunnalliset terveydenhuollon ongelmat lisäävät eriarvoisuuden kokemuksia syrjäseuduilla. Tällaisessa tilanteessa yhteisön turvaverkkojen ja paikallisesti saavutettavien palveluiden merkitys kasvaa. Koltasaamelaisten kokemuksissa terveyteen liittyvä turvallisuus ei rajaudu ainoastaan fyysiseen terveyteen, vaan se kytkeytyy laajempaan hyvinvointiin, arjen jatkuvuuteen ja yhteisölliseen tukeen.

5.2.5 Huoli ympäristöstä

”Alkaa miettimään, että kauanko tästä puhtaasta luonnosta saa enää nauttia.”

Kolttasaamelaisten ympäristöturvallisuuteen liittyvät huolet ovat kasvaneet Ukrainan sodan myötä, vaikka suoria ja arjessa näkyviä ympäristöriskejä ei olekaan vielä koettu. Sodan aiheuttamat uhkakuvat keskittyvät mahdollisiin ympäristön saastumisiin ja ydinvoimaloiden turvallisuusriskeihin. Esimerkiksi ydinvoimaloiden vaurioituminen ja siitä aiheutuvat päästöt voivat levitä laajalle ja vaikuttaa myös pohjoisen luonnonvaroihin, mikä huolesttaa yhteisön jäseniä. Kuten eräs haastateltava pohtii: ”No arjessa ne ei näy millään tavalla, mutta kyllä tuo ydinturvallisuus ja ydinvoimalan rikkoutumisesta aiheutuvat päästöt pikkasen huolesttaa.” Toinen toteaa konkreettisesti lähialueiden strategisista kohteista: ”Droneiskut ulottuu jo Murmanskiin, eikä siitä ole pitkä matka tänne.” Tämä kertoo siitä, kuinka kaukaisetkin konfliktit voivat uhata kolttasaamelaisten elinympäristön vakautta ja elinkeinoja.

Kolttasaamelaisten talous ja kulttuuri perustuvat vahvasti puhtaisiin luonnonvaroihin, kuten kalastukseen ja poronhoitoon. Ympäristön saastuminen tai ilmastonmuutoksen kiihtyminen voi vakavasti heikentää näitä elinkeinoja. Yksi haastateltava ilmaisi huolensa näin: ”Mulla tulee ainakin mieleen, että kala, että jos tulee jotakin sotaa käymään ympäristömyrkyillä, niin sehän vaikuttaa heti luontoon.”

Sodan pitkän aikavälin vaikutukset, kuten päästöjen ja ilmansaasteiden leviäminen, herättävät monissa erityistä huolta. Useampi haastateltava pohtii, kuinka konflikti saattaa kiihdyttää ilmastonmuutosta tai saastuttaa alueita, jotka ovat tähän asti säilyneet lähes koskemattomina. Eräs kiteyttää tämän näin: ”Mitä tuommoisen kokonaisen maan tuhoaminen vaikuttaa ilmastolle, minkälaisia päästöjä sieltä pääsee ja kaukokulkeutuu tänne?” Sama henkilö jatkaa nostamalla esiin sodan ketjureaktiot, jotka ulottuvat myös globaaliin ruokaturvaan, perinteisten elinkeinojen kannattavuuteen ja ilmastonmuutokseen: ”Ukraina on ollut vilja-aitta, ja kun viljaa ei pystytä tuottamaan kuten ennen, se nostaa rehujen hintoja ja vaikuttaa nälänhätään muualla maailmassa.” Ympäristöturvallisuuden kysymykset kietoutuvatkin suoraan luonnonvarojen turvaamiseen ja paikallisen elinkeinoelämän jatkuvuuteen.

Ympäristöturvallisuutta uhkaavat myös infrastruktuuriin kohdistuvat sabotaasit ja kyberhyökkäykset. Uutiset näistä ovat lisänneet tietoisuutta siitä, kuinka haavoittuvia kriittiset järjestelmät voivat olla. Eräs haastateltava kuvaa tätä seuraavasti: ”Uutisten jälkeen, kun oli vesitorniin yritetty tehdä jotakin, niin miettii, miten haavoittuvia ollaan.” Tämä huoli ei

rajoitu vain fyysiseen ympäristöön, vaan liittyy yhteiskunnan vakauteen ja siihen, kuinka pienetkin iskut voivat vaikuttaa arjen perusasioihin, kuten puhtaan veden saantiin.

Vaikka ympäristöturvallisuuden huolenaiheet liittyvät osittain ilmastonmuutokseen, Ukrainan sota on vahvistanut tietoisuutta pohjoisen luonnon haavoittuvuudesta ja lisännyt halua suojella elinympäristöä. Erityisesti nuoremmat haastateltavat mainitsevat ilmastonmuutoksen merkityksen korostuneen, kuten yksi haastateltava toteaa: ”Se ilmastonmuutos varmaan on se, jota nuoremmat miettii.” Paasin (1996) rajatutkimuksen näkökulmasta valtiolliset rajat ja geopoliittiset konfliktit voivat vaikuttaa yllättävillä tavoilla kaukaistenkin alueiden ympäristöturvallisuuteen. Tämä korostaa yhteisön sitoutumista luonnon elinvoimaisuuden säilyttämiseen tuleville sukupolville. Samalla nousee esiin kokemus siitä, että vaikka uhat eivät vielä näy arjessa konkreettisesti, tietoisuus ympäristön ja yhteiskunnan haavoittuvuudesta on lisääntynyt. Tämä yhdistää paikallisen luonnon, kulttuurisen jatkuvuuden ja globaalin epävarmuuden tiiviiksi osaksi kolttasaamelaisten turvallisuuskäsitystä. (Paasi 1996, 25–31.)

5.2.6 Arjen epävarmuudet

”Ei saakeli, ku se nyt tulee niin lähelle.”

Näin eräs haastateltava tiivistää tunteen siitä, kuinka Ukrainan sodan vaikutukset eivät enää tunnu etäisiltä, vaan ne ulottuvat konkreettisesti myös heidän arkeensa. Kommentti liittyy marraskuuhun 2023, jolloin Inarin kunnassa Raja-Joosepin rajanylityspaikalla nähtiin poikkeuksellisen suuri turvapaikanhakijoiden määrä. Tilanne herätti alueella huolta ja epätietoisuutta, ja haastateltavan mukaan se konkretisoi sodan vaikutukset omassa elinympäristössä – sota ei ole enää vain uutisotsikoissa, vaan sen seuraukset näkyvät nyt fyysisesti ja koetaan lähellä. Tämä kokemus tuo esiin sen, kuinka kaukana käytävä konflikti voi suoraan heijastua kolttasaamelaisten henkilökohtaiseen turvallisuudentunteeseen ja lisätä epävakauden tunnetta omassa arjessa.

Kolttasaamelaisten henkilökohtaisen turvallisuuden kokemukset ovat Ukrainan sodan myötä muuttuneet aiempaa monimutkaisemmiksi. Sodan esiin tuomat uhkakuvat, kuten siviileihin kohdistuneet sotarikokset, ovat herättäneet erityisesti naisten ja perheellisten keskuudessa huolta mahdollisista kriisitilanteista. Eräs haastateltava kertoo: ”Silloin alussa, kun oli [...] että nehän voi hyökätä tänne, ajattelin paljon sitä, että pitäiskö tässä sitten tämmönen reppu

laittaa valmiiksi [...]” Erityisen vahvasti tämä pohdinta liittyy äitien ja lasten näkökulmaan, jossa varautuminen koskee myös mahdollisuutta joutua kokemaan seksuaalista väkivaltaa tai pakolaisuutta: ”Puhuttiin työpaikalla, että pitäiskö hamstrata jälkielektroniikkalaitteita ja antibiootteja, jos joutuisi raiskatuksi.” Tällaiset ajatukset kertovat inhimillisen turvallisuuden henkilökohtaisesta ulottuvuudesta, jossa korostuvat fyysinen turva ja valmius kohdata mahdollisia kriisejä (UNDP 1994, 23–33).

Monet haastateltavat kokevat, että yleinen levottomuus on lisääntynyt, mikä vaikuttaa suoraan heidän henkilökohtaiseen turvallisuudentunteeseensa. Kuten eräs toteaa: ”Kyllä ainakin itsellä on semmoinen mielikuva, että kaikenlainen levottomuus on lisääntynyt.” Levottomuuden kasvu liitetään paitsi Ukrainan sotaan, myös laajempaan yhteiskunnalliseen ilmapiiiriin, jossa uutisointi ja sosiaalinen media vahvistavat turvattomuuden tunnetta. Saamelaiden vähemmistöasema nousee erityisesti esiin, ja kolttasaamelaisiin kohdistuva negatiivinen keskustelu on lisääntynyt: ”Kolttasaamelaisia kohtaan on aika paljon tullut negatiivista,” eräs haastateltava kuvaa. Tämä saa erityisesti vanhempaa sukupolvea vetäytymään julkisesta keskustelusta, kun taas nuoremmat kokevat enemmän tarvetta vastustaa kielteisiä asenteita.

Osa kokee kuitenkin vaikeaksi suoraan yhdistää Ukrainan sotaa rikollisuuden tai väkivallan lisääntymiseen. ”Yleinen turvattomuuden tunne on lisääntynyt, en tiedä johtuuko se sodasta, mutta ilmapiiiri vaikuttaa,” pohtii yksi haastateltava. Toinen toteaa suoraan: ”En ole huomannut, että olisi rikollisuuteen ollut vaikutusta Ukrainan sodalla.” Samalla jotkut kokevat turvallisuutensa jopa parantuneen alueella tapahtuneiden väestömuutosten myötä: ”Venäläisiä täällä ei näy, niin sitä kautta on paljon turvallisempi.” Toisen haastateltavan mukaan: ”Huoli on vähentynyt, entisten neuvostomaiden työntekijät on mielestäni vähentynyt ja se lisää kyllä turvallisuuden tunnetta.”

Nuorempien sukupolvien keskuudessa korostuu huoli kyberturvallisuudesta ja informaatiovaikuttamisesta. Venäjän toimien koetaan ulottuvan myös digitaalisiin ympäristöihin, mikä lisää epävarmuutta: ”Olen varsinkin nytten, nyt ku ymmärtää sen, että nykypäivänä sotaa käydään tavallaan tämmösinä, niinku cyberhyökkäyksinä.” Myös sosiaalisessa mediassa on huomattu vaikutusyrityksiä, jotka pyrkivät horjuttamaan turvallisuuden tunnetta, ja tämä huoli konkretisoituu myös fyysisesti – sodan seuraukset näkyvät pohjoisessa esimerkiksi

Raja-Joosepin rajanylityspaikan tilanteessa, jolloin ”Ei saakeli, ku se nyt tulee niin lähelle”-kokemus saa erityisen vahvan merkityksen.

Samalla osa haastateltavista tuo esiin, että alueellinen turvallisuus on Pohjois-Suomessa pysynyt vakaana, erityisesti verrattuna kriisialueisiin. ”No sehän meni jo koronan aikana, ku rajat meni kiinni, niin ei täällä rosvot pyöriny, niin sehän on vain hyvä se,” kommentoi yksi haastateltavista, viitaten siihen, että fyysisen rikollisuuden pelko on ollut vähäinen.

Henkilökohtainen turvallisuudentunne kolttasaamelaisten keskuudessa muodostuu monista eri ulottuvuuksista – fyysisestä turvallisuudesta, psyykkisestä hyvinvoinnista ja digitaalisesta varautumisesta. Ukrainan sodan aiheuttama epävarmuus on lisännyt tarvetta varautua ja suojella arkea mahdollisilta uhkilta. Sodan vaikutukset koetaan sekä välittömänä uhkakuvien vyörynä että laajempaa yhteiskunnallisen ilmapiirin kiristymisenä, jossa vähemmistöt joutuvat pohtimaan omaa asemaansa uudessa valossa. Tämä vahvistaa käsitystä siitä, että turvallisuus ei ole vain poissaoloa välittömistä uhkista, vaan myös kykyä elää ilman jatkuvaa pelkoa ja epävarmuutta muuttuvassa maailmantilanteessa (Heininen 2010, 10–11; Hoogen-sen Gjørsv 2014, 60–61).

5.2.7 Yhteisön luottamus ja tuki

”Tavallaan yhtäkkiä kolttayhteisön ja kolttasaamelaisten historia tulee enemmän käsille [...]. Se on ehkä herätellyt ihmisiä, ja se on jollakin tavalla tuonut semmoista yhteisöllisyyttä.”

Ukrainan sota on vaikuttanut kolttasaamelaisten yhteisölliseen turvallisuudentunteeseen herättämällä keskustelua ja palauttamalla mieleen yhteisön historian sotakokemukset. Monille sodan uutisointi tuo esiin kolttasaamelaisten omat kokemukset menneistä sodista ja kotialueiden menetyksistä. Sota on tuonut puheisiin myös vanhemmilta sukupolvilta periytyviä kokemuksia kodeista luopumisesta ja sotien vaikutuksista, kuten eräs haastateltava toteaa: ”Me kaikki tiedetään, että oman kodin ja asuinalueen jättäminen – siitä ei selvitä sukupolvessa tai kahdessa.”

Sodan aiheuttamat uutiskuvat ja keskustelut ovat tehneet näkyväksi sen, miten sukupolvien yli kulkevat kokemukset ja muistot vaikuttavat edelleen yhteisön turvallisuuden tunteeseen.

Yksi haastateltava pohtii myös sodan traumoja laajemmassa kontekstissa: ”Kun tietää, mitä ensimmäinen ja toinen maailmansota meille merkitsi, niin ymmärtää sen tragedian, joka on aivan valtava tavalliselle ihmiselle Ukrainassa tai Venäjällä.” Näiden kokemusten jakaminen on monien mukaan tiivistänyt yhteisön yhteenkuuluvuutta ja vahvistanut keskinäistä tukea.

Vaikka sota on tuonut yhteisöön yhtenäisyyttä, esiin on noussut myös kysymyksiä Venäjän saamelaisyhteisöihin liittyvästä turvallisuudesta. Joissakin perheissä on mietitty, kuinka turvallista on pitää yhteyttä Venäjän puolella asuviin sukulaisiin ja ystäviin. ”No varmaan ehkä näkemyksiä siitä, että onko esimerkiksi turvallista olla yhteydessä Venäjän puolen saamelaisiin tai jopa omiin sukulaisiin,” pohtii eräs haastateltava. Yhteydenpidon varovaisuus liittyy paitsi sodan aiheuttamaan epävarmuuteen myös siihen, miten informaatiovaikuttaminen on ollut läsnä arjessa. ”Huomasin sen, että sieltä Venäjän puolelta yritettiin vaikuttaa myös meihin, että ei siellä mitään sotaa ole, että se on ihan paskapuhetta.” Tämä on lisännyt kriittisyyttä median luotettavuutta kohtaan sekä tuonut esiin, miten propaganda voi ulottua henkilökohtaisiin suhteisiin. Haastateltavat pohtivat, kuinka laajaa ja tehokasta informaationsodan vaikutus voi olla: ”Olen vasta nyt tajunnut, miten hirveä se propagandakoneisto on ja miten se toimii.”

Yhteisössä koetaan myös syvää huolta Venäjän puolen saamelaisten tilanteesta. Useampi haastateltava nostaa esiin tiedot siitä, kuinka arktisten alueiden alkuperäiskansoja on kutsuttu sotatoimiin. Eräs kiteyttää huolen näin: ”On kuitenkin se huoli siitä, että kolttasaamelaiset on pieni yhteisö [...], että miten siellä Venäjän puolella oleva oma pieni yhteisö pärjää.” Toinen haastateltava täydentää: ”Kun tietää, että alkuperäiskansoista on otettu ensimmäisenä miehiä hyökkäyssotiin, niin se vaikuttaa tosi paljon.” Tämä huoli kumpuaa paitsi sodan vaikutuksista, myös laajemmasta historiallisesta kokemuksesta rajojen jakamasta kansasta ja sen hauraasta asemasta.

Kaikkien haastateltavien näkemykset eivät kuitenkaan tuo esiin selkeitä muutoksia yhteisöllisyydessä. Osa kokee, ettei sodalla ole ollut konkreettista vaikutusta. ”En ole huomannut vaikutusta,” toteaa yksi haastateltava lyhyesti, kun taas toinen pohtii: ”En ole kyllä huomannut mitään, että se olis vaikuttanut suoranaisesti.” Toisaalta toiset kokevat, että sota on selvästi ollut puheenaihe ja yhteinen huolenaihe, joka on myös tiivistänyt yhteisöä: ”Tietenkin se on puhuttanut paljon, ja sitä kautta porukka tiivistyy.”

Kolttasaamelaisten yhteisöllinen turvallisuudentunne pohjautuu jaettuun historiaan ja nykyhetken kriisien synnyttämiin kokemuksiin. Vaikka sota on tuonut esiin varovaisuutta ja epävarmuutta, se on myös tiivistänyt yhteisön yhteenkuuluvuutta ja lisännyt valmiutta suojella omia arvoja ja kulttuuriperintöä. Useiden haastateltavien mukaan sotatilanne ei ole aiheuttanut yhteisössä merkittäviä ristiriitoja, vaan enemmänkin nostanut esiin jaettua vastuuta pienestä, koetellusta yhteisöstä. Nämä kokemukset heijastavat sekä inhimillisen turvallisuuden (UNDP 1994) että Hoogensen Gjørvin ym. (2014) ajatuksia, joiden mukaan yhteisön vakaus ja solidaarisuus ovat keskeisiä turvallisuuden elementtejä (UNDP 1994, 23–33; Hoogensen Gjørvi 2014, 60–61, 74–76).

Yhteisöllinen turvallisuus rakentuu vahvasta yhteisön sisäisestä luottamuksesta ja tuesta. Kolttasaamelaisten kyky säilyttää yhteisön perinteet ja kulttuuri sekä sopeutua ulkoisiin haasteisiin luo vakautta ja jatkuvuutta epävarmoina aikoina. Ukrainan sodan tuomat haasteet ovat osoittaneet, että yhteisön voima perustuu sen jäsenten keskinäiseen solidaarisuuteen ja haluun pitää huolta omastaan. Sodan herättämät teemat – kolttasaamelaisten oman historian muistot, huoli Venäjän puolen saamelaisyhteisöistä ja pohdinta median luotettavuudesta – ovat tiivistäneet yhteisön yhteenkuuluvuutta ja vahvistaneet sen kykyä selviytyä vaikeuksista yhdessä. Tämä kollektiivinen kokemus vahvistaa yhteisön selviytymiskykyä ja tarjoaa turvaa muuttuvassa maailmantilanteessa.

5.2.8 Poliittinen ympäristö

”Jos meidän perinteisten elinkeinojen harjoittaminen tehdään mahdolliseksi, ollaan aika kaukana niistä sopimuksista, mihin Suomi on sitoutunut.”

Ukrainan sodan myötä kolttasaamelaisten kokemus poliittisesta turvallisuudesta on muuttunut erityisesti Suomen Nato-jäsenyyden ja lisääntyneen militarisaation seurauksena. Haastatteluissa nousi toistuvasti esiin kokemus siitä, että päätöksiä Nato-jäsenyydestä ja sotilaallisen läsnäolon lisäämisestä tehtiin ilman saamelaisyhteisöjen osallistamista. Eräs haastateltava kuvasi tilannetta näin: ”Suomi yhdessä yössä muutti kantansa puolueettomasta valtiosta tämmöseksi erittäin aktiivisen sotilasliiton jäsenmaaksi.” Päätöksenteon nopeus ja keskustelun puute synnyttivät kokemuksen siitä, että alkuperäiskansan ääni jäi kuulematta:

”Sinnenhän sitten mentiin ilman mitään kritiikkiä, ilman että siitä keskusteltiin saamelaiden, saamelaiskäräjien tai kolttien kyläkokouksen kanssa.”

Tämä kuvastaa kriittisen turvallisuustutkimuksen keskeistä näkökulmaa, turvallistamista, jossa jokin ilmiö esitetään eksistentiaalisena uhkana, minkä varjolla voidaan oikeuttaa poikkeukselliset toimenpiteet ja siirtää päätöksenteko tavanomaisen poliittisen prosessin ulkopuolelle (Buzan, Wæver & de Wilde 1998, 24–27).

Huolta herätti myös konkreettinen muutos maankäytössä, erityisesti sotilaallisen läsnäolon näkyvä lisääntyminen saamelaisalueilla. Yksi haastateltava tiivistä tuntemuksensa toteamalla: ”Meidän alueet täällä militarisoitiin ja niistä ei keskustella millään lailla. Puolustusvoimat vain pikku paperilappusella ilmoittaa, että ottaa haltuun koko Lapin alueen.” Tämä kokemus liitettiin laajempaan huoleen siitä, miten perinteisten elinkeinojen, kuten poronhoidon ja kalastuksen, harjoittaminen mahdollistuu tilanteessa, jossa maankäyttöön liittyvät päätökset tehdään ilman saamelaisyhteisön kuulemistä. Eräs haastateltava viittasi nimenomaan siihen, että Suomen sitoutuminen kansainvälisiin alkuperäiskansoja koskeviin sopimuksiin tuntuu jääneen taka-alalle.

Muuttunut poliittinen ilmapiiri näkyi myös arjen tasolla valvonnan ja kontrollin lisääntymisenä. Yksi haastateltava kuvasi, miten turvallisuustoimien kiristyminen vaikutti omaan työhönsä: ”Kaiken tietoturvan ja tietosuojan lisääminen on mennyt ihan tappiin. Tulee ilmoituksia, että jossakin on jotakin, mitä ei voida kertoa. Kyllähän sillä on vaikutuksia omaankin elämään.” Tällaiset kokemukset vahvistivat tunnetta siitä, että yhteiskunnallinen ilmapiiri on muuttumassa yhä kontrolloivammaksi.

Kaikki haastateltavat eivät kuitenkaan kokeneet tilannetta yhtä huolestuttavana. Osa suhtautui Nato-jäsenyyteen ja sotilaalliseen läsnäoloon myönteisesti, kokien sen lisäävän turvallisuutta epävarmassa maailmantilanteessa. Yksi haastateltava totesi lyhyesti: ”Natohan oli hyvä homma ja se lisää turvallisuutta.” Toisen mukaan ”aika lailla kolttasaamelaiset on Natomyönteisiä,” eikä asia ollut hänen mukaansa herättänyt laajaa kritiikkiä yhteisössä.

Vähemmistöoikeuksien näkökulmasta Ukrainan sota nosti esiin myös huolta Venäjän alkuperäiskansojen asemasta. Haastatteluissa keskusteltiin siitä, kuinka Venäjän saamelaisia ja muita vähemmistökansoja on lähetetty etulinjaan sotaan. Yksi haastateltava kuvasi

keskustelua näin: ”Venäjän maalla nämä vähemmistökansallisuudet, niin kuin esimerkiksi saamelaisetkin, pannaan sinne rintamalle. Siinä tulee semmonen rinnastus – me ollaan täällä vähemmistönä, mitä jos meille käy samalla lailla?” Vaikka tilanne Suomessa ei näyttäydä yhtä konkreettisenä uhkana, vertailu tuo esiin pelon siitä, että vähemmistöjen asema voi jäädä geopolitiittisten päätösten varjoon.

Lopulta huoli tiivistyy kokemukseen siitä, että alkuperäiskansojen vaikutusmahdollisuudet kapenevat muuttuvassa poliittisessa ympäristössä. Eräs haastateltava tiivistä tilanteen näin: ”Minusta tämä Suomen militarisointi ei kyllä vaikuta kauhean lupaavalta vähemmistöä kohtaan, oli sitten kyseessä saamelaiset tai muut.”

Kolttasaa-melaisten näkökulmasta Ukrainan sodan seuraukset ovat monitasoisia – ne ulottuvat Nato-jäsenyyden tuoman turvallisuudentunteen ja yhteiskunnan järjestyksen korostamisen ohella myös laajempiin kysymyksiin alkuperäiskansojen oikeuksien toteutumisesta ja tulevaisuuden epävarmuudesta.

5.2.9 Rajojen jakama arki

”Tuskinpa enää minun elinaikana päästään sinne.”

Suomen ja Venäjän välisen rajan sulkeminen Ukrainan sodan myötä on herättänyt kolttasaa-melaisten keskuudessa laajasti tunteita, huolta ja menetyksen kokemuksia. Monille suljettu raja toi mieleen aiemmat ajat, jolloin raja oli tiukasti kiinni. Eräs haastateltava kuvasi tunteuksiaan näin: ”Mulle se toi lähinnä mieleen sen lapsuuden, että siellä oli se raja joka oli kiinni eikä sinne ollut mitään asiaa.” Tämä historian paino korostui monissa puheenvuoroissa, joissa rajojen sulkeutuminen nähtiin osana toistuvaa eristäytymistä.

Osa yhteisön jäsenistä koki rajan sulkeutumisen ennen kaikkea turvallisuutta lisäävänä toimenpiteenä. Monissa vastauksissa korostui helpotuksen tunne, että Venäjän puolelta tulevat uhat pysyvät etäällä: ”Pidän sitä hyvänä asiana,” totesi yksi haastateltava, kun taas toinen ilmaisi ajatuksensa suoremmin: ”Se on hyvä, ettei pääse tänne lomailemaan ja kulkemaan.” Näissä puheenvuoroissa rajojen sulkeminen näyttäytyi ennen kaikkea konkreettisenä tapana hallita epävarmuutta ja suojata omaa elinympäristöä.

Toisaalta niille kolttasaamelaisille, joilla on yhteyksiä Venäjän puolella asuviin sukulaisiin tai kulttuurisiin yhteisöihin, rajan sulkeutuminen merkitsi menetystä. Eräs haastateltava kertoi harmistuksestaan, kun mahdollisuus vierailla vanhoilla sukualueilla katkesi: ”Minusta se on tosi sääli, koska olisin ollut valmis lähtemään jollekin reissulle, ja harmittaa kovasti, että en lähtenyt silloin matkaan.” Useissa vastauksissa pohdittiin, jääkö mahdollisuus nähdä suvun entisiä asuinalueita pysyvästi saavuttamattomaksi.

Rajan sulkeutuminen ei vaikuttanut vain yksilöllisiin matkustamisen mahdollisuuksiin, vaan sillä oli laajempia vaikutuksia myös kulttuuriseen yhteyteen Venäjän puolen kolttasaamelaiden kanssa. Erityisen huolestuttavana pidettiin koltansaamen kielen elvytyksen kannalta katkenneita yhteyksiä. Yksi haastateltava muistutti: ”Suomessa on toiminut koltansaamen kielen kielineuvosto, jossa on ollut venäläisiä mukana. Jos kieliyhteisö kuolee siellä, niin eihän siitä jää enää mitään jäljelle.”

Sodan aiheuttama geopoliittinen jännite on myös lisännyt alueella elävien epävarmuuden ja uhkan kokemuksia. Rajan läheisyys, joka aiemmin oli arjessa huomaamaton, on noussut uudella tavalla esiin. Useampi haastateltava viittasi sotilaallisen liikehdinnän näkyvyyteen arjessa: ”Kun tässä on lentänyt näitä lentokoneita ja koptereita sodan alkamisen jälkeen, niin kyllähän se muistuttaa, miten lähellä se raja oikeasti on.” Yksi haastateltava kuvasi jopa nähneensä unen, jossa rajan ylittää odottamatta suuri joukko sotilaita: ”Venäläisiä sotilaita nousi takapihalle kuin sieniä sateella.” Tällaiset kuvaukset kertovat siitä, miten fyysinen läheisyys Venäjän rajaan konkretisoituu mielen tasolla uhkakuvina.

Samalla rajan sulkeutuminen on lisännyt varautumisen tarvetta. Moni pohti, kuinka epävarmuus tulevaisuudesta näkyy konkreettisina toimenpiteinä arjessa: ”On puhuttu, että omaa ruokavarastoa pitäisi olla ja hankkia sellainen radio, joka toimii pattereilla.” Epävarmuuden kokemus liittyi myös laajemmin geopoliittiseen tilanteeseen. Yksi haastateltava kiteytti ajatuksensa näin: ”Kyllä se Venäjä on uhka olemassa, ja sitä ei tiedä, mitä tapahtuu. Kaikki on mahdollista, mutta se uhka on todellinen.”

Rajojen jakama arki näyttäytyy kolttasaamelaisille enemmän kuin vain maantieteellisenä ilmiönä. Raja erottelee, mutta myös muistuttaa jatkuvasta vuorovaikutuksesta suurvaltapoliitiikan kanssa. Suljettu raja on tuonut turvaa, mutta samalla se on vahvistanut tunteen

menetyksestä – kulttuurisista siteistä, kieliyhteisöstä ja mahdollisuudesta ymmärtää omaa historiaa konkreettisesti. Se on myös muistutus siitä, kuinka geopolittiset jännitteet heijastuvat päivittäiseen elämään arktisella rajaseudulla, ja kuinka niiden vaikutukset tuntuvat niin psykologisesti, kulttuurisesti kuin konkreettisesti yhteisön arjessa.

5.3 Keskeiset tulokset

Kolttasaamelaisten turvallisuuskäsitys rakentuu vahvasti vapauteen elää omaa kulttuuriaan ilman ulkoisia uhkia ja häirintää. Turvallisuus merkitsee heille paitsi fyysistä turvaa, myös oikeutta säilyttää oma identiteetti ja perinteinen elämänmuoto vakaissa olosuhteissa: ”sitä, että saa vapaasti olla se mikä on ja rauhassa tehdä sitä, mitä kokee tärkeäksi – meidän tapauksessa se, että saa vapaasti olla saamelainen”, kuten eräs haastateltava totesi. Kulttuurisen turvallisuuden ytimeen kuuluu myös mahdollisuus harjoittaa perinteisiä elinkeinoja, joiden asema nähdään olevan uhattuna: ”Jos meidän perinteisten elinkeinojen harjoittaminen tehdään mahdottomaksi, ollaan aika kaukana niistä sopimuksista, mihin Suomi on sitoutunut”, kuten toinen vastaaja totesi.

Ukrainan sodan myötä kolttasaamelaisten turvallisuudentunteessa on tapahtunut merkittäviä muutoksia. Taloudellinen epävarmuus ja elinkustannusten nousu ovat heikentäneet erityisesti perinteisten elinkeinojen, kuten poronhoidon, kannattavuutta ja lisänneet tarvetta oma-varaisuuteen. Ruokaturvan turvaaminen sekä luonnonvarojen hyödyntäminen, kuten kalastus ja metsästys, ovat saaneet korostuneen aseman arjessa.

Sodan vaikutukset ovat näkyneet myös psykologisella ja yhteisöllisellä tasolla. Vanhemmat sukupolvet painottavat perustarpeiden turvaamisen merkitystä, kun taas nuoremmat sukupolvet kokevat arjen epävarmuuden ja jatkuvan uutisoinnin psyykkisesti kuormittavaksi. Yhteisöllisyys ja perinteiden ylläpitäminen ovat kuitenkin nousseet keskeisiksi voimavaroiksi epävarmuuden keskellä.

Ympäristöturvallisuuden osalta huolta herättävät erityisesti luonnonvarojen puhtaus ja ydinvoimaloihin liittyvät riskit. Esillä on ollut myös pelko ydinonnettomuuksista ja niiden vaikutuksista ympäristöön, mikä herättää muistoja aikaisemmista ydinturvallisuuskriiseistä.

Suomen ja Venäjän välisen rajan sulkeminen on lisännyt monien kolttasaamelaisten turvallisuudentunnetta, mutta samalla katkaissut yhteyksiä Venäjän puolella asuviin sukulaisiin sekä kulttuurisiin yhteisöihin. Tämä on koettu paitsi konkreettiseksi yhteydenpidon esteeksi, myös menetykseksi kulttuurisen vuorovaikutuksen ja perinteiden siirtymisen kannalta.

Poliittisen turvallisuuden näkökulmasta Suomen Nato-jäsenyys ja alueen lisääntynyt sotilaallinen läsnäolo herättävät yhteisössä ristiriitaisia tunteita. Osa kokee Nato-jäsenyyden tuovan vakautta ja suojaa, mutta samalla on noussut huoli alkuperäiskansojen oikeuksien ja perinteisten elinkeinojen huomioimisesta turvallisuuspoliittisessa päätöksenteossa.

Kokonaisuutena Ukrainan sodan vaikutukset ovat lisänneet kolttasaamelaisten epävarmuutta ja huolta tulevaisuudesta. Samalla ne ovat kuitenkin vahvistaneet yhteisön sisäistä yhteenkuuluvuutta, perinteiden merkitystä ja omavaraisuuden arvoa muuttuvassa maailmantilanteessa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä luvussa tarkastellaan tutkimuksen keskeisiä havaintoja kolttasaamelaisten turvallisuuskäsityksestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Johtopäätökset on jäsennelty haastatteluaineistosta nousseiden teemojen mukaan. Lisäksi luvussa pohditaan tutkimuksen toteutusta, arvioidaan tutkimuskysymyksiä sekä esitetään jatkotutkimuksen mahdollisuuksia. Luvun tavoitteena on muodostaa kokonaiskuva siitä, miten turvallisuus rakentuu kolttasaamelaisten arjessa nopeasti muuttuvassa geopoliittisessa tilanteessa.

6.1 Kolttasaamelaisten turvallisuuskäsitys

Tutkimus osoittaa, että kolttasaamelaisten turvallisuuskäsitys rakentuu monitasoisesti ja sisältää fyysisiä, taloudellisia, ympäristöllisiä ja kulttuurisia ulottuvuuksia. Erityisesti Ukrainan sodan myötä esiin nousivat inhimillisen turvallisuuden teemat, kuten taloudellinen epävarmuus, ruokaturva ja ympäristöturvallisuus. Kohonneet kustannukset ja tarve turvautua yhä enemmän omavaraisuuteen ovat pakottaneet kolttasaamelaisia arvioimaan perinteisten elinkeinojen, kuten poronhoidon ja kalastuksen, jatkuvuutta ja kannattavuutta. Tämä tukee aiempia tutkimuksia arktisten yhteisöjen elinkeinojen haavoittuvuudesta globaalien kriisien keskellä (Hoogensen Gjörv 2014, 58–61; Heininen 2010, 10–11).

Kulttuurinen turvallisuus on noussut tutkimuksessa keskiöön. Se tarkoittaa mahdollisuutta elää ja harjoittaa omaa kulttuuria, uskontoa ja kieltä vapaasti ilman ulkopuolista uhkaa tai häirintää ja se on olennainen osa kolttasaamelaisten turvallisuudentunnetta. Tämä havainto vahvistaa Hoogensen Gjörvin (2014) näkemystä, jonka mukaan alkuperäiskansojen turvallisuutta on tarkasteltava kulttuurisen jatkuvuuden, identiteetin ja yhteisöllisyyden kautta. Kolttasaamelaisille yhteisöllisyyden tunne, perinteiden säilyminen ja sukulaissiteet rajan yli ovat osa turvallisuutta, jota geopoliittiset tapahtumat voivat horjuttaa. (Hoogensen Gjörv 2014, 60, 74–76).

Kulttuurisen turvallisuuden korostuminen kolttasaamelaisten kokemuksissa liittyy vahvasti heidän asemaansa vähemmistönä, jonka näkökulmat ovat usein jääneet valtaväestön varjoon. Haastatteluissa tuli esiin, että oman kulttuurin säilyttäminen ei ole itsestään selvää, vaan siihen liittyy jatkuva huoli sen tulevaisuudesta. Kielen säilyminen, perinteisten elinkeinojen jatkuvuus ja yhteisön sisäinen eheys ovat asioita, joita täytyy aktiivisesti vaalia ja

puolustaa. Useat haastateltavat toivat esiin kokemuksen siitä, että kolttasaamelaisten näkökulmia ei ole otettu huomioon viimeaikaisessa poliittisessa päätöksenteossa, mikä on lisännyt tunnetta ulkopuolelle jäämisestä. Tällaisessa tilanteessa kulttuurinen turvallisuus ei näyttyä pelkästään symbolisena käsitteenä, vaan konkreettisena osana arkea ja selviytymistä. Rajojen sulkeutuminen, elinkeinojen heikentyvä kannattavuus ja muuttuva poliittinen ilma-
piiri koetaan uhkina, jotka voivat katkaista sukupolvien ketjun, jonka varassa kulttuuri on siirtynyt eteenpäin. Näin ollen kulttuurinen turvallisuus kytkeytyy syvästi kolttasaamelaisten oikeuteen säilyttää identiteettinsä, elintapansa ja yhteisöllinen jatkuvuutensa myös kriisien keskellä.

6.2 Rajat

Rajatutkimuksen näkökulmasta Suomen ja Venäjän välinen raja ei ole pelkästään fyysinen, vaan myös kulttuurinen ja sosiaalinen ilmiö. Rajan sulkeutuminen Ukrainan sodan seurauksena konkretisoi yhteisölle ulkoisen kontrollin vaikutukset – sukulaisuus- ja yhteisöyhteyksien katkeaminen, liikkumisen rajoittuminen ja perinteiden ylläpitämisen vaikeutuminen koettiin uhkana kulttuuriselle jatkuvuudelle. Tämä kokemus tukee myös rajatutkimuksen näkemyksiä siitä, että rajat vaikuttavat syvästi paikallisyhteisöjen identiteettiin ja arkeen. Esimerkiksi Paasi (1996) ja Wilson & Donnan (2012), ovat korostaneet, että rajat eivät ainoastaan erottele tiloja, vaan myös rakentavat ja ylläpitävät yhteisöjen kulttuurisia ja sosiaalisia merkityksiä. (Paasi 1996, 35–38; Wilson & Donnan 2012, 10–12.)

Kolttasaamelaisten kohdalla rajojen vaikutus on erityisen näkyvää historiallisesti muotoutuneiden rajojen ja nykyisten kiristyneiden rajapolitiikkojen vuoksi. Raja ei toimi ainoastaan konkreettisena esteenä, vaan myös symbolisena rakenteena, joka määrittelee, ketkä kuuluvat sisälle ja ketkä jäävät ulkopuolelle. Kolttasaamelaisten kohdalla tämä konkretisoituu erityisesti siinä, miten yhteisön kulttuurinen jatkuvuus, sukulaissuhteet ja identiteetti kietoutuvat rajojen asettamiin reunaehtoihin. (Paasi 1996, 35–38; Wilson & Donnan 2012, 10–12.)

Haastatteluissa korostui, että rajan sulkeutuminen ei ollut vain käytännön muutos, vaan myös tunnepohjaisesti kuormittava kokemus. Mahdollisuus pitää yhteyttä Venäjän puolen kolttasaamelaisiin nähtiin tärkeänä kulttuurisen jatkuvuuden kannalta, ja katkenneet suhteet aiheuttivat huolta ja surua. Samalla raja sai uuden symbolisen merkityksen – aiemmin se

mahdollisti vuorovaikutuksen ja liikkumisen, nyt se näyttäytyi erottavana ja rajoittavana. Tämä heijastui koko yhteisön kokemukseen kuulumisesta ja kulttuurin siirtämisestä eteenpäin. Sulkeutunut raja nosti myös esiin menneisyyden muistoja sekä lisäsi epävarmuuden tunnetta nykyisessä geopolitisessa ilmapiiirissä. Turvallisuuspuheen lisääntyminen vaikutti siihen, miten oma arki ja ympäristö koettiin. Yhteistyön katkeaminen kieli- ja kulttuuri-työssä, pelko eristyksestä ja huoli perinteiden säilymisestä muodostivat kokonaisuuden, jossa raja toimi sekä konkreettisena että henkisenä rajapintana yhteisön ja ulkomaailman välillä.

6.3 Sukupolvierot

Tutkimuksessa nousi esiin sukupolvien välinen ero turvallisuuskäsityksissä. Vanhemmat kolttasaamelaiset korostivat konkreettisia perustarpeita, kuten taloudellista ja ympäristöllistä turvallisuutta sekä yhteisön perinteiden jatkuvuutta. Heidän turvallisuuskokemuksensa heijastelee myös historiallisia konflikteja ja rajamuutoksia, joiden vaikutukset ovat yhä läsnä yhteisön muistissa.

Nuoremman sukupolven kohdalla nousivat esiin erityisesti digitaalisen turvallisuuden kysymykset. Kyberhyökkäykset, informaatiovaikuttaminen ja yksityisyyden suoja koettiin konkreettisina uhkina, jotka vaikuttavat suoraan heidän arkeensa ja yhteisön sisäiseen luottamukseen. Ukrainan sodan myötä tietoisuus digitaalisten uhkien vaikutuksista on lisääntynyt, mikä näkyi nuorten kiinnostuksessa digitaalisen resilienssin ja tietoturvan parantamiseen. Tämä havainnollistaa, miten turvallisuuden käsitys on jatkuvasti muotoutuva ja sidoksissa sekä yhteiskunnan kehitykseen että yhteisöllisiin kokemuksiin.

Sukupolvien välinen ero digitaalisen turvallisuuden käsityksissä on havaittu myös aiemmassa tutkimuksessa, jossa nuoremmat korostavat kyberuhkia ja yksityisyyden suojaa, kun taas vanhemmat painottavat perinteisempää turvallisuutta. Tämä vahvistaa näkemystä siitä, että turvallisuuden käsitys on sukupolvittain muotoutuva ja yhteisölliseen kokemukseen sidottu ilmiö. (Salminen 2015.)

6.4 Yhteisöllinen resilienssi

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että Ukrainan sodan aiheuttaman epävarmuuden keskellä kolttasaamelaisyhteisö on osoittanut yhteisöllistä resilienssiä. Vaikka geopolittiset tapahtumat, taloudelliset paineet ja rajojen sulkeutuminen ovat lisänneet huolta elinkeinojen, kulttuurin ja ympäristön jatkuvuudesta, haastatteluissa kuvattiin toistuvasti yhteisön kykyä sopeutua tilanteeseen ja tukea toisiaan arjessa. Yhteisön sisäinen tuki ja käytännönläheinen sopeutuminen ilmenivät erityisesti omavaraisuuden vahvistamisen kautta. Metsästyksen, kalastuksen ja perinteisten taitojen ylläpitäminen nähtiin keinona vastata käytännön haasteisiin sekä ylläpitää kulttuurista jatkuvuutta.

Resilienssi ilmenee myös yhteisön toimijuudessa. Yhteisö ei näyttäydy aineiston perusteella passiivisena ulkoisten muutosten kohteena, vaan kykenee tarkastelemaan omaa asemaansa muuttuvassa turvallisuusympäristössä. Tämä ilmenee esimerkiksi siinä, että alkuperäiskansojen oikeuksien turvaaminen nähdään tärkeänä tilanteessa, jossa poliittisia päätöksiä, kuten sotilaallisen läsnäolon lisäämistä ja rajapolitiikan tiukentamista, tehdään ilman yhteisön osallistamista.

Yhteisöllinen resilienssi liittyy myös yhteisön historiassa koettuihin tapahtumiin. Ukrainan sota on nostanut esiin muistoja aiemmista sodista ja rajan sulkeutumisesta, mikä on lisännyt yhteenkuuluvuuden tunnetta. Haastatteluaineiston perusteella kollektiivinen muisti ja jaetut kokemukset näyttäytyvät tekijöinä, jotka tukevat yhteisön sopeutumista uusiin tilanteisiin. Tämä havainto on linjassa aiempien tutkimusten kanssa, joissa alkuperäiskansojen resilienssin on nähty rakentuvan yhteisöllisten arvojen, kulttuurisen jatkuvuuden ja omavaraisuuden varaan (Hoogensen Gjörv 2014, 74–76; Hossain 2016, 4–6).

Tulosten perusteella kolttasaamelaisten turvallisuudentunnetta ei voi ymmärtää yksinomaan ulkoisten rakenteiden kautta. Turvallisuuteen vaikuttavat esimerkiksi valtion toimet, rajapolitiikka ja kansainvälinen tilanne, mutta ne eivät yksin määritä yhteisön kokemusta. Haastatteluissa tuli esiin, että turvallisuudentunnetta rakennetaan myös yhteisön sisäisten käytäntöjen kautta. Yhteisön oma toimijuus ja sopeutumiskyky ilmenevät arjen valinnoissa, kuten omavaraisuuden ylläpitämisessä, yhteisön sisäisessä tuessa sekä oikeuksien esiin tuomisessa. Nämä tekijät osoittavat, että turvallisuus rakentuu myös paikallisyhteisön sisältä käsin tilanteessa, jossa ympäröivä yhteiskunta muuttuu nopeasti.

6.5 Menetelmien tarkastelu

Tutkimus perustui laadulliseen lähestymistapaan, jossa puolistrukturoidut haastattelut tarjosivat mahdollisuuden tarkastella kolttasaamelaisten turvallisuuskokemuksia syvällisesti. Fenomenologinen näkökulma auttoi ymmärtämään haastateltavien omia tulkintoja ja kokemuksia, mikä on tärkeää pienessä yhteisössä. Tämä lähestymistapa oli perusteltu, koska turvallisuudentunne rakentuu usein henkilökohtaisten ja yhteisöllisten kokemusten kautta.

Tutkimuksen rajallisuudet liittyivät ennen kaikkea aineiston pienuuteen ja siihen, että se kohdistui yhteen yhteisöön. Tämä rajoittaa tulosten yleistettävyyttä laajempaan kontekstiin. Lisäksi on huomioitava, että tutkimuksen varsinainen aineisto eli haastattelut toteutettiin elokuussa 2024 nopeasti muuttuvassa geopoliittisessa tilanteessa, mikä voi vaikuttaa tulosten ajankohtaisuuteen.

Maailmanpoliittinen tilanne muuttui merkittävästi tutkimuksen tekemisen aikana, syksyn 2023 ja kesän 2025 välillä. Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa jatkuu edelleen, ja samalla Suomen Nato-jäsenyys sekä itärajan sulkeminen ovat muuttaneet Suomen turvallisuusympäristöä. Rajan sulkemisen ja hybridiuhkien lisääntymisen seurauksena itärajan merkitys kolttasaamelaisille on muuttunut entistä näkyvämmäksi.

Tutkimusprosessin aikana tapahtuneet muutokset osoittavat, kuinka nopeasti geopoliittinen tilanne voi muuttua ja heijastua paikallistasolle. Tämä korostaa tutkimuksen ajankohtaisuutta, mutta myös sitä, että paikallisyhteisöjen turvallisuutta ei voi tarkastella irrallisena tai pysyvänä ilmiönä. Turvallisuus rakentuu jatkuvassa vuorovaikutuksessa maailmanlaajusten tapahtumien kanssa, ja yhteisöjen kokemukset heijastavat tätä dynamiikkaa.

6.6 Tutkimuskysymysten tarkastelu

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten kolttasaamelaiset ymmärtävät turvallisuuden ja mitä se merkitsee heidän yhteisölleen, sekä miten Ukrainan sota ja rajan sulkeminen ovat vaikuttaneet heidän turvallisuuskokemukseensa ja arkeensa.

Ensimmäiseen tutkimuskysymyksen - ”Miten kolttasaamelaiset ymmärtävät turvallisuuden ja mitä se merkitsee heidän yhteisölleen?” – osalta tutkimuksessa havaittiin, että kolttasaamelaisten turvallisuuskäsitys on moniulotteinen. Se kattaa fyysisen, taloudellisen,

ympäristöllisen sekä kulttuurisen ulottuvuuden. Turvallisuus näyttäytyy yhteisössä konkreettisina elinoloina ja vakauden kokemuksena, mutta myös kulttuurisen jatkuvuuden, kieli-oikeuksien ja perinteisten elinkeinojen turvaamisen kautta. Yhteisöllisyys, sukulaisuussiteet ja kulttuurinen identiteetti nousivat haastatteluissa keskeisiksi turvallisuuden osa-alueiksi.

Toisen tutkimuskysymyksen – ”Miten Ukrainan sota ja rajan sulkeminen ovat vaikuttaneet kolttasaamelaisten turvallisuuskokemukseen ja arkeen?” – osalta tutkimus osoitti, että nämä tapahtumat ovat heijastuneet kolttasaamelaisten arkeen konkreettisina muutoksina. Haastatteluissa nousi esiin taloudellisen epävarmuuden lisääntyminen, liikkumisen rajoittuminen ja kulttuuristen yhteyksien vaikeutuminen. Sukulaisverkostojen katkeaminen, rajan fyysinen ja symbolinen merkitys sekä tietoisuus digitaalisista uhkista nousivat keskeisiksi kokemuksiksi.

Kokonaisuutena tutkimus tuotti aineistoa, jonka avulla tutkimukselle asetettuja tavoitteita voitiin tarkastella. Tutkimus toi esiin kolttasaamelaisten omia kokemuksia ja tulkintoja turvallisuudesta tavalla, joka tarjoaa uutta aineistoa näkökulmien tarkasteluun yhteisön resilienssistä ja alkuperäiskansatutkimuksesta. Aineisto koostuu suoraan yhteisön jäseniltä kerätyistä haastatteluista, joita ei aiemmin ole dokumentoitu tässä kontekstissa. Lisäksi tutkimus vahvisti inhimillisen turvallisuuden ja rajatutkimuksen viitekehysten käyttökelpoisuutta alkuperäiskansojen turvallisuuskokemusten analysoinnissa.

6.7 Pohdinta

Tämä luku kokoaa tutkimuksen keskeiset havainnot ja arvioi niiden merkitystä alkuperäiskansojen turvallisuuden näkökulmasta. Tarkastelussa korostuvat erityisesti kulttuurisen ja paikallisyhteisölähtöisen turvallisuuden ulottuvuudet, geopoliittisten jännitteiden vaikutukset sekä sukupolvien ja teknologian tuomat muutokset. Lisäksi luvussa hahmotellaan mahdollisia jatkotutkimuksen suuntia.

Tutkimuksen perusteella kolttasaamelaisten turvallisuudentunne näyttäytyy moniulotteisena ja kytkeytyy paitsi geopoliittisiin tapahtumiin, myös yhteisön sisäisiin arvoihin, kulttuuriin jatkuvuuteen ja identiteettiin. Turvallisuus ei ole pelkästään fyysisten uhkien poissaoloa, vaan se liittyy vahvasti ihmisten identiteettiin, kulttuuriin sidoksiin ja yhteisön jatkuvuuteen. Rajat eivät näyttäydy vain fyysisinä tai hallinnollisina rajoina, vaan ne jäsentävät

arjen kokemuksia, yhteyksiä muihin yhteisöihin ja mahdollisuuksia siirtää kulttuuria sukupolvelta toiselle. Näin tutkimus tukee inhimillisen turvallisuuden ja rajatutkimuksen teoreettisten viitekehysten käyttökelpoisuutta alkuperäiskansojen turvallisuuskokemusten tarkastelussa. Paikallisyhteisöjen äänen huomioiminen ja kulttuurisen turvallisuuden tunnustaminen ovat keskeisiä, kun pyritään ymmärtämään turvallisuutta epävarmassa ja muuttuvassa maailmantilanteessa.

Tätä moniulotteisuutta syventää tarkastelu siitä, miten geopolittiset jännitteet, kuten Ukrainan sota, vaikuttavat yhteisöihin, joiden turvallisuus ei ole pelkästään valtiollinen vaan myös kulttuurinen ja yhteisöllinen kysymys. Tämä haastaa perinteisen valtio- ja yksilökeskeisen turvallisuuskäsityksen ja korostaa paikallisyhteisöjen näkökulmasta rakentuvaa lähestymistapaa. Tärkeäksi nouseekin kysymys siitä, miten valtiollinen turvallisuuspolitiikka suhteutuu alkuperäiskansojen arkeen ja oikeuksiin. Kansallisella tasolla tehdyt turvallisuusratkaisut voivat näyttäytyä paikallisyhteisöille hyvin eri tavoin, mikä korostaa osallistavan päätöksenteon ja vuoropuhelun merkitystä. Kolttasaamelaisten kokemukset osoittavat, että turvallisuutta ei voida rakentaa ylhäältä alas, vaan sen on heijastettava myös yhteisöjen omia tarpeita ja kulttuurisia reunaehtoja. Tulevaisuudessa olisikin tärkeää tarkastella, miten turvallisuuspolittiset toimet voidaan sovittaa yhteen alkuperäiskansojen oikeuksien ja kulttuurisen jatkuvuuden kanssa.

Tutkimuksessa esiin noussut digitaalinen turvallisuus viittaa tarpeeseen tarkastella alkuperäiskansojen digitaalista resilienssiä ja oikeuksia syvällisemmin. Digitaalisen ympäristön muutokset haastavat samalla perinteisiä turvallisuuskäsityksiä. Erityisesti nuoremman sukupolven kokemukset osoittavat, että digitaalinen maailma vaikuttaa yhä enemmän myös paikallisyhteisöjen turvallisuuteen, ja turvallisuuden merkitykset ovat teknologisen kehityksen myötä jatkuvassa muutoksessa. Ne kiinnittyvät samanaikaisesti sekä globaaleihin että paikallisiin tekijöihin. Näin ollen sukupolvien välisten erojen ja digitaalisen turvallisuuden tarkastelu tuo uusia näkökulmia alkuperäiskansojen turvallisuuden analyysiin. Nämä teemat voivat myös laajentaa inhimillisen turvallisuuden ja rajatutkimuksen teoreettisten viitekehysten soveltamisalaa erityisesti arktisessa kontekstissa ja alkuperäiskansatutkimuksessa.

Tutkimuksen pohjalta voidaan hahmottaa useita jatkotutkimuslinjoja, jotka liittyvät erityisesti sukupolvien välisiin eroihin ja rajojen merkitykseen alkuperäiskansojen

turvallisuudessa. Yksi mahdollinen lähestymistapa on syvempi vertaileva analyysi eri sukupolvien turvallisuuskäsityksistä kolttasaamelaisten yhteisössä. Lisäksi rajojen vaikutusten tarkastelu muiden arktisten alkuperäiskansojen näkökulmasta voisi laajentaa ymmärrystä siitä, miten valtioiden väliset rajat muovaavat kulttuurista identiteettiä ja turvallisuudentunnetta. Tutkimus rajautui yhteen paikalliseen yhteisöön, mikä toi syvyyttä tarkasteluun, mutta samalla rajoitti tulosten yleistettävyyttä. Tässä mielessä jatkotutkimus voisi hyötyä vertailevasta lähestymistavasta, jossa huomioidaan esimerkiksi alueelliset erot, sukupuolten väliset kokemukset tai yksilölliset toimijuudet.

Tutkimusprosessin aikana nousi esiin myös kysymyksiä, joihin tämä tarkastelu ei voinut syventyä. Esimerkiksi yksilöllisen turvallisuuden kokemusten vaihtelu, yhteisön sisäiset jännitteet ja paikallisyhteisön suhde valtioon ansaitisivat tarkempaa huomiota jatkotutkimuksessa. Näiden teemojen syvällisempi tarkastelu voisi edelleen vahvistaa ymmärrystä siitä, miten turvallisuus rakentuu monitasoisesti alkuperäiskansojen arjessa nopeasti muuttuvassa maailmassa.

LÄHTEET

Ahmed, S. (2004). *The Cultural Politics of Emotion*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Aikio, A. (2010). Valionrajat alkavat ilmestyä Saamenmaahan. Teoksessa Kokko, K. T. (toim.), *Kysymyksiä saamelaisten oikeusasemasta* (s. 186–198). Lapin yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja, Sarja B no 30. Rovaniemi.

Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Riika: Vastapaino.

Arctic Council (2022). Joint Statement on limited resumption of Arctic Council cooperation. Viitattu 24.6.2025 <http://www.canada.ca/en/global-affairs/news/2022/06/joint-statement-on-limited-resumption-of-arctic-council-cooperation.html>

Assmuth, L. (2012). Rajat, raja-alueet ja rajanylitykset: Tutkimuskohde ja tutkimuksellinen näkökulma. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 20(3), 295–301. Viitattu 12.4.2024 <https://journal.fi/janus/article/view/50668/15380>

Backman, J., & Himanka, J. (2007). *Fenomenologia*. LOGOS-ensyklopedia, Filosofia.fi. Eurooppalaisen filosofian seura. Viitattu 20.3.2025 <https://hdl.handle.net/10138/160881>

Baldwin, D. (1997). The concept of security. *Review of International Studies*, 23(1), 5–26.

Bleiker, R. & Hutchison, E. (2014). Fear no more: Emotions and world politics. *Review of International Studies*, 40(3), 551–566.

Buzan, B. (1991). *People, States & Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. 2nd ed. Boulder: Lynne Rienner Publishers.

Buzan, B., Wæver, O. & de Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.

Conceição, P. (2022). New threats to human security in the Anthropocene: Demanding greater solidarity. United Nations Special Report 2022.

Dalby, S. (2019). *Security and Environmental Change*. Cambridge: Polity Press.

<https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/yhteiskunta/suomi-valtiona/Sivut/Valtiosaanto-toiminnan-perustana.aspx>

Eskola, J. & Suoranta, J. (2008). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, S. (2008). Turvallisuus käsitteenä. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos Julkaisusarja 3, Strategian asiatietoa, No 10. Viitattu 20.2.2025 https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/74107/StratL3_10.pdf

European Union (2024). Nato (North Atlantic Treaty Organisation). Euroopan Unionin verkkosivusto. Viitattu 5.12.2024 <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/nato-north-atlantic-treaty-organisation.html>

Exner-Pirot, H. (2016). Economic security in the Canadian Arctic. Teoksessa Hossain, K. & Petrétei, A. (toim.), *Understanding the Many Faces of Human Security*. (s. 75–89). Alankomaat: Brill Nijhoff.

Fitzpatrick, H., Groundstroem, H., Gynther, L., Laakkonen, P., Liski, S., Toikkanen, H. & Valtonen, A. (2016). HiMa – Historiaa Maahanmuuttajille. Eiran Aikuislukio ja Opetushallitus. Viitattu 29.11.2023 <https://www.hi2.fi/>

Forsberg, T., & Patomäki, H. (2022). Ukrainan sota: dialogi historian kontrafaktuaaleista ja tulevaisuuden mahdollisuuksista. *Kosmopolis. Rauhan-, konfliktin- ja maailmanpolitiikan tutkimuksen aikakauslehti*, 52(1), 56–95.

Greaves, W. (2016). Arctic (in)security and Indigenous peoples: Comparing Inuit in Canada and Sámi in Norway. *Security Dialogue* 47(6): 461–480. <https://doi.org/10.1177/0967010616665957>

Grote, G. & Carlà, A. (2024). Changing Borders and Challenging Belonging - Policy Change and Private Experience. Viitattu 14.4.2024 <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/86818>

Haavisto, P. (2022). Ulkoministeri Pekka Haaviston puheenvuoro suurlähettiläskokouksessa 2022. Ulkoministeriön verkkosivusto. Viitattu 3.12.2024 <https://um.fi/ajankohtaista/->

/asset_publisher/gc654PySnjTX/content/ulkoministeri-pekka-haaviston-puheenvuoro-suurlahettilaskokouksessa-2022

Heininen, L. (2010). Pohjoiset alueet muutoksessa – geopoliittinen näkökulma. *Politiikka*, 52(1), 5–19. Viitattu 24.8.2024 <https://journal.fi/politiikka/article/view/151654>

Himberg, P. (2008). Ensimmäiset turistibussit Neuvostoliittoon ylittivät itärajan vuonna 1958. Yleisradion verkkosivusto. Viitattu 3.2.2024 <https://yle.fi/a/20-98068>

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2015). Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hoogensen Gjørsv, G., Bazely, D. R., Christensen, J., & Bojko, E. (2009). Human security in the Arctic – Yes, it is relevant! *Journal of Human Security*, 5(2), 1–10. <https://doi.org/10.3316/JHS0520091>

Hoogensen Gjørsv, G., Bazely, D., Goloviznina, M. & Tanentzap, A. (toim.) (2014). *Environmental and Human Security in the Arctic*. London: Routledge.

Hoogensen Gjørsv, G. (2014). Introduction: Can we broaden our understanding of security in the Arctic. Teoksessa G. Hoogensen Gjørsv, D. Bazely, M. Goloviznina & A. Tanentzap (toim.), *Environmental and human security in the Arctic* (s. 1–11). Routledge.

Hoogensen Gjørsv, G. & Goloviznina, M. (2014). Virtuous imperialism or a shared global objective? The relevance of human security in the global North. Teoksessa G. Hoogensen Gjørsv, D. Bazely, M. Goloviznina & A. Tanentzap (toim.), *Environmental and human security in the Arctic* (s. 58–76). Routledge.

Hossain, K., Roncero Martín, J. M., Petrétai, A. & Holienčin, F. (2016). Introduction: Indigenous peoples of the North and human security. Teoksessa K. Hossain, J. M. Roncero Martín, A. Petrétai & F. Holienčin (toim.), *Human and societal security in the Circumpolar Arctic: Local and indigenous communities* (s. 1–13). Alankomaat: Brill Nijhoff.

Hossain, K., Roncero Martín, J. M., Petrétei, A. & Holienčin, F. (2016). Introduction: Indigenous People of the North and Human Security. Teoksessa Hossain, K. & Petretei, A. (toim.), *Understanding the Many Faces of Human Security*. (s. 1–11). Alankomaat: Brill Nijhoff.

Human Security Unit. (2009). Human security in theory and practice: An overview of the human security concept and the United Nations Trust Fund for Human Security. United Nations. Viitattu 25.9.2024 https://www.un.org/humansecurity/wp-content/uploads/2022/07/human_security_in_theory_and_practice_english.pdf

Huysmans, J. (2006). International politics of insecurity: Normativity, inwardness and the exception. *Security Dialogue*, 37(1), 11–29. Viitattu 23.8.2024 <https://www.jstor.org/stable/26299470>

Joona, J. (2012). Saamelaisten maa-oikeudet Suomessa: oikeusasemasta ja sen historiallisista yhteyksistä. *Acta Universitatis Lapponiensis* 237. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Joona, J. (2020). Arctic Review on Law and Politics, 11, 85–104. The Rights of Indigenous Peoples to Land and Natural Resources in Finland. *Arctic Review on Law and Politics*, 11, 85–104.

Juhila, K. (2021a). Laadullinen tutkimus ja teoria. Teoksessa Jaana Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokirja. Viitattu 28.8.2024 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metodit/>

Juhila, K. (2021b). Teemoittelu. Teoksessa Jaana Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokirja. Viitattu 28.8.2024 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metodit/>

Jyväskylän yliopisto (2025). Menetelmäpolku ja tutkimusstrategiat. Tieteellisen tutkimuksen suuntaukset. *Fenomenologia*. Jyväskylän yliopiston verkkosivut. Viitattu 23.3.2025 <https://sites.app.jyu.fi/mehu/fi/metodit/metodit/tieteenfilosofiset-suuntaukset/fenomenologia>

Kaisto, V. & Koskelo, K. (2014). Muuttuvat rajat. *RajatOn*. Viitattu 21.7.2024 <https://rajatontatiedekasvatusta.wordpress.com/miten-rajoja-tutkitaan/>

Kallas, K. (2025). EU's Kallas warns against Ukraine talks giving in to Russian aggression. Euroopan komission varapuheenjohtajan haastattelu 20.2.2025. Reuters. Viitattu 20.3.2025 <https://www.reuters.com/world/europe/eus-kallas-warns-against-ukraine-talks-giving-russian-aggression-2025-02-20/>

Kinnvall, C. (2019). *Ontological (In)security and Emotion in World Politics*. Routledge.

Koivurova, T., Heikkilä, M., Ikävalko, J., Kirchner, S., Kopra, S., Mikkola, H., Pursiainen, R., Sepponen, S., Moisio, M. ja Stepien, A. (2022). *Arktinen yhteistyö uuden edessä: Analyysi Venäjän hyökkäyssodan vaikutuksista*. Valtioneuvoston selvitys 2022:2.

Kokko, K. T. (2010). Kysymyksiä saamelaisten oikeusasemasta (Lapin yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja, Sarja B, nro 30). Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-518-2>

Kuusisto-Arponen, A.-K. (2008). In the Shadow of War and Forced Displacement: Memory and Place among the Evacuated Karelians in Finland. *National Identities*, 10(4), 365–379.

Kylli, R. (2007). Saamelaisten maa-oikeustutkimus – kun historia kohtaa politiikan. Ennen ja nyt: Historian tietosanomat, 7(1).

Labba, O.-A. (2024). Saamelaisten poronhoidon oikeudellinen asema ja poronhoitoon liittyvät oikeudet Suomessa oikeusjärjestyksen valossa. Erillisselvitys saamelaisten totuus- ja sovintokomissiolle. Valtioneuvoston julkaisuja 2024:60.

Lake, D., & Morgan, P. (2016). *The Oxford Handbook of International Security*. Oxford: Oxford University Press.

Lantto, P. (2009). Borders, citizenship and change: the case of the Sami people, 1751–2008. *Citizenship Studies*, 14(5), 543–558. Viitattu 21.3.2024 <https://doi.org/10.1080/13621025.2010.506709>

Lehtola, V.-P. (2009). Kolttasaamelaisten asuttaminen Inariin 1945–49. *Historiallinen Aikakauskirja*, 107(4), 454–470. <https://doi.org/10.54331/haik.139637>

Lehtola, V.-P. (2012). Saamelaiset suomalaiset: kohtaamisia 1896–1953. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Lehtola, V.-P. (2015). Saamelaiset - historia, yhteiskunta, taide. Inari: Puntsi.

Linstad, L. (2014). Telemedicine as a tool for improving human security. Teoksessa G. Hoo-gensen Gjörv, D. Bazely, M. Goloviznina & A. Tanentzap (toim.), *Environmental and human security in the Arctic* (s. 153–162). Routledge.

Lister, R. (2004). The third way's social investment state. *Welfare state change: Towards a third way*, 157–81.

Loader, I. & Walker, N. (2007). *Civilizing Security*. Cambridge: Cambridge University Press.

Marin, S. (2020). Pääministerin ilmoitus Suomen varautumisesta koronaviruksen mahdolliseen leviämiseen. Valtioneuvoston verkkosivusto. Viitattu 6.4.2024 https://valtioneuvosto.fi/-/10616/paaministerin-ilmoitus-suomen-varautumisesta-koronaviruksen-mahdolliseen-leviamiseen?languageId=fi_FI

Martin, L., Prokkola, E.-K., Saarinen, J., & Zimmerbauer, K. (2015). Regions, borders and identity in a relational and territorial world. *Nordia Geographical Publications*, 44(4), 1–4. Viitattu 28.11.2023 <https://nordia.journal.fi/article/view/64734/25972>

McDonald, M. (2002). Human security and the construction of security. *Global Society*, 16(3), 277–295. Viitattu 3.3.2025 <https://doi.org/10.1080/09537320220148076>

Mearsheimer, J. (2023). Israel-Hamas, Ukraine-Russia and China: John Mearsheimer on why the US is in serious trouble! Centre for Independent Studies, 30.10.2023. Viitattu 28.11.2023 <https://www.youtube.com/watch?v=62FCVJycwSA>

Mustonen, T. & Shadrin, V. (2021). Indigenous knowledge for climate policy: bridging science and traditional knowledge in the Arctic. *Polar Record*, 57, e23. <https://doi.org/10.1017/S0032247421000161>

Mutanen, A. (2011). Turvallisuustoiminnasta. *Tiede ja ase*, 68. Viitattu 23.8.2024 <https://journal.fi/ta/article/view/4129>

Nato (2025). North Atlantic Treaty Organization. Pohjois- Atlantin liiton verkkosivusto. Viitattu 23.3.2025 <https://www.nato.int/>

Nieswand, B. (2018). Border dispositifs and border effects: Exploring the nexus between transnationalism and border studies. *Journal of Borderlands Studies*, 33(1), 69–84. Viitattu 30.11.2023 <https://doi.org/10.1080/1070289X.2018.1507960>

Niinistö, S. (2023). Presidentti Niinistö: ”Uusi aikakausi alkaa” – Suomesta tuli puolustusliitto Naton jäsen. 20.8.2024 Viitattu <https://www.presidentti.fi/niinisto/uutinen/presidentti-niinisto-uusi-aikakausi-alkaa-suomesta-tuli-puolustusliitto-naton-jasen/>

Niiranen, T. (2013). Neljännesvuosisata naapurimatkailua. Elävä arkisto. Julkaistu 30.10.2023. Yleisradion verkkosivusto. Viitattu 28.8.2024 <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2013/10/30/neljannesvuosisata-naapurimatkailua>

Nye, J. & Donahue, J. (2020). *Governance in a Globalizing World*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press.

Nyman, J. (2016). Feeling and Security: How the Politics of Emotion Shapes Security Discourses. *International Political Sociology*, 10(1), 36–52.

Ojala, C.-G. (2021). East and West in Sápmi – Borders and identities in Sámi historical archaeology. Viitattu 14.4.2024 <https://doi.org/10.59008/meta.vi.10924>

Paasi, A. (1990). Yksi Eurooppa – monta Eurooppaa. *Terra*, 102(4), 65–69. Viitattu 28.11.2023 <https://terra.journal.fi/article/view/105781/62495>

Paasi, A. (1993a). The political geography of boundaries at the end of the millennium: Challenges of the deterritorializing world. *European Journal of Political Research*, 25(3), 365–389.

Paasi, A. (1993b). Rajojen muuttuva maantiede: esimerkkinä Suomen–Venäjän raja. The changing geography of boundaries: The Finnish Russian border as an example. *Terra*,

105(4), 253–263. Viitattu 28.11.2023 <https://terra.journal.fi/article/view/105849/62563?acceptCookies=1>

Paasi, A. (1996). *Territories, Boundaries and Consciousness: The Changing Geographies of the Finnish-Russian Border*. New York: John Wiley & Sons.

Paasi, A. (1998). The political geography of boundaries at the end of the millennium: Challenges of the de-territorializing world. Teoksessa Eskelinen, H., Liikanen, I. & Oksa, J. (toim.) *Curtains of Iron and Gold: Reconstructing Borders and Scales of Interaction*, 9–23. Ashgate, Aldershot.

Paasi, A. (1999). Boundaries as social practice and discourse: The Finnish–Russian border. *Regional Studies*, 33(7), 669–680. <https://doi.org/10.1080/00343409950078633>

Paris, R. (2001). Human Security: Paradigm Shift or Hot Air? *International Security*, 26(2), 87–102.

Pesonen, A. (2016). Naton Bukarestin kokouksessa 2008 ratkaistiin Ukrainan kohtalo, entä Suomen? *Uusi Suomi*, 3.3.2016. Viitattu 28.11.2023 <https://puheenvuoro.uusisuomi.fi/ari-pesonen/213611-naton-bukarestin-kokouksessa-2008-ratkaistiin-ukrainan-kohtalo-enta-suomen/>

Pesu, M., Mikkola, H., & Iso-Markku, T. (2022). *Suomi ja Venäjän hyökkäys Ukrainaan: Turvallisuusympäristön muutoksen vaikutukset Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikalle*. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti.

Prokkola, E.-K. (2013). Euroopan unionin yhdenmety rajavalvonta ja Suomen rajojen hallinnan muuttuneet aika–tilasuhteet. *Terra*, 125(4), 207–215. Viitattu 28.11.2023, saatavilla: <https://terra.journal.fi/article/view/107016/79680>

Puolustusministeriö (2024). Suomen Nato-jäsenyys. Puolustusministeriön verkkosivusto. Viitattu 28.8.2024 https://www.defmin.fi/vastuualueet/suomen_nato-jasenyy#2a58a07b

Päivinen, S. (2014). Rajatutkimuksen ensimmäinen maailmankonferenssi Joensuussa ja Pietarissa. Yleisradio Oy uutinen, 10.6.2014. Viitattu 29.11.2023, saatavilla: <https://yle.fi/a/3-7288871>

Rajavartiolaitos (2024). Rajoitukset Suomen itärajan rajanylityspaikoilla. Rajavartiolaitoksen verkkosivusto. Viitattu 23.2.2025 <https://raja.fi/rajoitukset-suomen-itarajan-rajanylityspaikoilla>

Rantala, L. (2010). Venäjän saamelaisten asema. Teoksessa Kokko, K. T. (toim.), Kysymyksiä saamelaisten oikeusasemasta (s. 238–261). Lapin yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja, Sarja B no 30. Rovaniemi.

Ritvanen, J.-M. (2021). Kun itänaapuri vaihtui: Suomi, Neuvostoliiton hajoaminen ja Venäjän nousu 1990–1992. Työväentutkimus Vuosikirja, 35, 39–54.

Roop, S., Alessa, L., Kliskey, A., Fidel, M. & Beaujean, G. (2015). We Didn't Cross the Border; the Border Crossed Us: Social Adaptations to Formal Governance and Policies by Communities Across the Bering Sea Region in the Russian Far East. *GeoJournal*.

Saamelaisia koskevat tutkimuseettiset ohjeet (2024). Saamelaisia koskevan tutkimuksen eettiset ohjeet Suomessa. Viitattu 14.1.2025 <https://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-202405294076>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 15.8.2024 <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>

Salminen, M. (2015). Digital security in the Barents Region. In K. Hossain & D. Cambou (toim.), *Society, Environment and Human Security in the Arctic Barents Region*, 187–200. London: Routledge.

Sheehan, M. (2014). The Security of the Sami People. Teoksessa G. Hoogensen Gjörv, D. Bazely, M. Goloviznina & A. Tanentzap (toim.), *Environmental and human security in the Arctic* (s. 139–154). Routledge.

Sisäministeriö (2023a). Koko Suomen itäraja suljetaan. Sisäministeriön tiedote 28.11.2023. Viitattu 29.8.2024 <https://intermin.fi/-/koko-suomen-itaraja-suljetaan>

Sisäministeriö (2023b). Valtioneuvoston päätös rajanylityspaikkojen väliaikaisesta sulkemisesta ja kansainvälisen suojelun hakemisen keskittämisestä. Muistio, 28.11.2023. Viitattu 20.11.2024 <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=411>.

Sisäministeriö (2025). Itärajan tilanne. Sisäasiainministeriön verkkosivusto. Viitattu 8.2.2025 <https://intermin.fi/ajankohtaista/itarajan-tilanne>

Sumari, L. (2019). Inhimillistä turvallisuutta etsimässä. Artikkelit. Viitattu 29.9.2024 <https://www.widersecurity.fi/artikkelit/artikkelit-22019-wisewords>

Suomen YK-liitto (2023). Konfliktit. Suomen YK-liiton verkkosivut. Viitattu 28.11.2023 <https://www.globalis.fi/globalis>

Tadjbakhsh, S. & Chenoy, A. (2007). Human Security: Concepts and Implications. Routledge.

Tanner, V. (1929). Antropogeografiska studier inom Petsamo-området I: Skolttlapparna. Helsingfors: Finska Vetenskaps-Societeten.

TENK (2023). Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023. Hyvän tieteellisen käytännön ohje. Viitattu 30.8.2024 https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2019). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

UNDP (1994). United Nations Development Programme. Human Development Report 1994: New Dimensions of Human Security. New York: Oxford University Press.

United Nations (2007). United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples. Viitattu 23.3.2025 <https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/declaration-on-the-rights-of-indigenous-peoples.html>

United Nations (2016). Human Security Handbook. Viitattu 27.8.2024 www.un.org/human-security/

Valtioneuvosto (2022). Venäjän hyökkäys Ukrainaan. Valtioneuvoston verkkosivusto. Viitattu 3.12.2024 <https://valtioneuvosto.fi/ukraina>

Valtioneuvosto (2023a). Ulkoministeriön ilmoitus 4.4.2023: Suomi liittyy Natoon 4. huhtikuuta. Valtioneuvoston verkkosivusto. Viitattu 29.8.2024 <https://valtioneuvosto.fi/-/suomi-liittyy-natoon-4.-huhtikuuta>

Valtioneuvosto (2023b). Valtioneuvoston päätös rajanylityspaikkojen väliaikaisesta sulke-
misesta ja kansainvälisen suojelun hakemisen keskittämisestä. Valtioneuvoston päätös
SM/2023/15 12.12.2023. Viitattu 11.12.2024 <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=411>

Valtioneuvosto (2024a). Suomi varautuu välineellistetyn maahantulon torjumiseen uudella
lainsäädännöllä. Valtioneuvoston verkkosivusto. Viitattu 6.11.2024 <https://valtioneuvosto.fi/-/1410869/suomi-varautuu-valineellistetyn-maahantulon-torjumiseen-uudella-lainsaadannolla>

Valtioneuvosto (2024b). Suomen itärajan tilanne. Valtioneuvoston verkkosivusto. Viitattu
19.8.2024 <https://valtioneuvosto.fi/suomen-itarajan-tilanne>

Valtioneuvosto (2025). Suomen itärajan tilanne. Valtioneuvoston verkkosivut. Viitattu
1.6.2025 <https://valtioneuvosto.fi/suomen-itarajan-tilanne>

Valtonen, T. & Juutinen, M. (2014). Kolttasaamelaisten yhteisöjen kieli- ja koulutustilanne
1850-luvulta 2020-luvulle. Valtioneuvosto. Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto. Helsinki.

Van Manen, M. (2016). Phenomenology of Practice: Meaning-Giving Methods in Phenomenological Research and Writing. New York: Routledge.

Vehkalahti, K. (2014). Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Finn Lectura.

Virta, S. (2011). Turvallisuuden tutkimus: Tieteenalat ja monitieteisyyden lähtökohdat. *Tiede & ase*, 69(2), 112–126.

Waltz, K. (1979). *Theory of International Politics*. Reading, MA: Addison-Wesley.

Wells, C. (2020). *Vyborg is Y/ours: Meanings and memories of a borderland city amongst young people in Finland*. Itä-Suomen yliopisto.

Wilson, T. M. & Donnan, H. (2012). Borders and border studies. Teoksessa T. M. Wilson & H. Donnan (toim.), *A Companion to Border Studies* (1–25). Chichester: Wiley-Blackwell.

Zedner, L. (2019). *Security: Key Ideas in Criminology*. Routledge.

Zimmerbauer, K., Suutari, T., & Saartenoja, A. (2012). Resistance to the deinstitutionalization of a region: Borders, identity and activism in a municipality merger. *Geoforum*, 43(6), 1065–1075.

Åtland, K. (2014). Interstate relations in the Arctic: An emerging security dilemma? *Comparative Strategy*, 33(2), 145–166. <https://doi.org/10.1080/01495933.2014.897121>

LIITE 1

Haastattelukysymykset

1. Mikä on ikäsi? Milloin vanhempasi ovat syntyneet?
2. Mikä on sukupuolesi?
3. Mikä on koulutuksesi?
4. Mikä on nykyinen ammattisi tai työtilanteesi?
5. Missä asut tällä hetkellä?
6. Mikä on perhetilanteesi?
7. Mikä on kotikielesi ja äidinkielesi?
8. Miten aktiivisesti osallistut yhteisösi kulttuurin ylläpitämiseen ja kehittämiseen eli millaiseksi koet kulttuurisen osallistumisesi yhteisössasi?
9. Miten ymmärrät ja määrittelet turvallisuuden, ja mitä se sinulle merkitsee? Mitä turvallisuus merkitsee yhteisöllesi?
10. Miten Venäjän hyökkäys Ukrainaan on vaikuttanut sinun ja yhteisösi arkeen ja turvallisuuden tunteeseen, ja millaista huolta se on aiheuttanut sinulle ja yhteisöllesi?
11. Miten Ukrainan sodan alkaminen on vaikuttanut sinun ja yhteisösi taloudelliseen tilanteeseen ja siihen liittyvään turvallisuuden tunteeseen?
12. Miten Ukrainan sota on vaikuttanut sinun ja yhteisösi ruokaturvaan, esimerkiksi ruoan hintaan ja saatavuuteen, ja millä tavoin nämä muutokset ovat näkyneet sinun ja yhteisösi arjessa?
13. Millaista huolta sinä ja yhteisösi koette siitä, että Ukrainan sota saattaa vaikeuttaa riittävän ja turvallisen ruoan saantia tulevaisuudessa? Miten tämä huoli vaikuttaa arkeenne?

14. Miten Ukrainan sota on vaikuttanut sinun ja yhteisösi pääsyyn terveydenhuoltopalveluihin? Millaisia haasteita sinä ja yhteisösi olette kohdanneet terveydenhuollon saamisessa, ja uskotko näiden vaikeuksien johtuvan sodan vaikutuksista?
15. Millaisia huolia sinulla ja yhteisölläsi on ollut Ukrainan sodan vaikutuksista omaan, perheesi ja yhteisösi terveyteen, ja miten olet käsitellyt niitä huolia?
16. Miten Ukrainan sota on vaikuttanut sinun ja yhteisösi huoleen elinympäristönne turvallisuudesta ja ympäristön tilasta, kuten veden tai ilman laadusta, ja miten nämä huolesi näkyvät arjessanne?
17. Miten Ukrainan sota on vaikuttanut ajatuksiasi rikollisuudesta tai väkivallasta ympäristössäsi? Koetko esimerkiksi enemmän pelkoa tai huolta kuin ennen, ja oletko joutunut muuttamaan käytäntöjasi tämän tunteen seurauksena?
18. Miten Ukrainan sota on vaikuttanut kolttasaamelaisten yhteisöllisyyteen ja yhteyden tunteeseen ja haluun tukea toisiaan? Millaisia erimielisyyksiä tai ristiriitoja yhteisössäsi on ilmennyt Ukrainan sodan myötä?
19. Miten Ukrainan sota on vaikuttanut sinun ja yhteisösi oikeuksiin, oletko havainnut niissä muutoksia?
20. Miten Ukrainan sota on vaikuttanut vähemmistöryhmien oikeuksiin yhteisössäsi, ja onko tämä herättänyt yhteisössäsi huolta tai pelkoa?
21. Mitä tuntemuksia Suomen ja Venäjän välisen rajan sulkeminen on sinussa ja yhteisössäsi herättänyt?
22. Miltä sinusta ja yhteisöstäsi tuntuu, kun ette voi vierailla vanhoilla sukualueillanne Suomen ja Venäjän välisen rajan sulkemisen vuoksi?
23. Mitä vaikutuksia kolttasaamelaisten turvallisuuteen ja arkeen on sillä, jos Suomen ja Venäjän välinen raja pysyy pitkään suljettuna?
24. Millaista vaikutusta Venäjän rajan läheisyydellä on sinun ja yhteisösi elinalueiden turvallisuudentunteeseen?

25. Onko vielä jotain, jota aiheeseen liittyen haluaisit kertoa?